T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ BİLİM DALI

EGEMENLİĞİ ANTLAŞMALARLA YUNANİSTAN'A DEVREDİLMEMİŞ ADA, ADACIK VE KAYALIKLAR SORUNU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mehmet MEŞE

KOCAELİ 2025

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ BİLİM DALI

EGEMENLİĞİ ANTLAŞMALARLA YUNANİSTAN'A DEVREDİLMEMİŞ ADA, ADACIK VE KAYALIKLAR SORUNU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mehmet MEŞE

Danışman
Doç.Dr. Murat YORULMAZ

II.Danışman
Dr.Öğr.Üyesi Alperen AKKAYA

KOCAELİ 2025

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ BİLİM DALI

EGEMENLİĞİ ANTLAŞMALARLA YUNANİSTAN'A DEVREDİLMEMİŞ ADA, ADACIK VE KAYALIKLAR SORUNU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tezi Hazırlayan: Mehmet MEŞE
Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 27.06.2025-26

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Murat YORULMAZ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Osman ARSLAN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Altuğ YENGİNAR

KOCAELİ 2025

KOCAELİ 2025

UYARI

Tezimde belirttiğim tüm hususlar, konu ile ilgili kendi şahsî değerlendirmelerimi yansıtmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ya da Türk Deniz Kuvvetleri'nin resmi görüşleri değildir. Aksi ileri sürülemez.

Mehmet MEŞE
10 Mayıs 2025

ÖNSÖZ

Günümüzde denizyolu taşımacılığı dünya ticaretinin yaklaşık %90'ı deniz yolu taşımacılığı ile gerçekleşmektedir. Bununla birlikte gelişen teknolojiyle birlikte ülkelerin artan enerji ihtiyacını karşılayabilmek maksadıyla deniz yatağı altında keşfedilen hidrokarbon ve madenler kullanılabilir hale gelmiştir.

Büyük Türk Denizcisi Kaptan-ı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın da dediği gibi *"Denize Hâkim Olan Cihana Hâkim Olur"* sözü günümüzde de geçerli olup denizlerin sunmuş olduğu imkanlardan faydalanma oranının artmış olması denizlerin ekonomik ve stratejik önemini daha da artırmıştır. Coğrafi konumu ve sahip olduğu hidrokarbon kaynakları ve değerli madenler Ege Denizi'ni daha da önemli hale getirmiştir.

Türkiye - Yunanistan ilişkilerinde temel anlaşmazlık *"Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada-Adacık-Kayalıklar (EGAYDAAK)"* konusudur. Anlaşmazlıkların birbiriyle bağlantılı olduğu dikkate alındığında EGAYDAAK sorunu çözülmeden Karasuyu, Kıta Sahanlığı, MEB vb. gibi anlaşmazlıkların çözülmesi mümkün değildir.

Yunanistan, anlaşmazlıklara yönelik çok fazla çalışma yapmakta ve haklı olduğunu göstermek için uluslararası ortamda bulduğu her fırsatta propagandasını yapmaktadır. Anlaşmazlıklara ilişkin Türk akademisyenlerin daha fazla akademik çalışma yapması gerekmektedir. Çalışmamım bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağını ümit etmekteyim.

Tez çalışmalarım sırasında değerli fikirlerinden yararlandığım, yol göstericim olan ve her zaman en iyisini yapmam için emek harcayan danışman hocam Doç.Dr.Murat YORULMAZ'a ve Dr.Öğr.Üyesi Alperen AKKAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Her anımda desteğini hissettiğim ve her daim beni motive eden biricik eşim Aynur MEŞE ve oğlum Boran MEŞE'ye en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hayatları boyunca evlatları için çaba harcayan ve beni bugünlere getiren annem Nezaket MEŞE ve rahmetli babam Remzi MEŞE'ye sevgi ve saygımı sunarım.

Mehmet MEŞE
Mayıs 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **VII**
ABSTRACT ..... **VIII**
KISALTMALAR ..... **IX**
ŞEKİLLER ..... **X**
TABLOLAR ..... **XI**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **4**
1. DENİZCİLİK GÜCÜ VE DENİZ HUKUKU **4**
1.1. KARADENİZ, AKDENİZ VE EGE DENİZİ'NİN STRATEJİK ÖNEMİ **4**
1.2. DENİZ HUKUKU **8**
1.2.1. Tanımlar 13
1.2.2.Ege Denizi'ndeki Adaların Hukukî Statüsünü Belirleyen Antlaşmalar 20
İKİNCİ BÖLÜM **22**
2. TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDA YAŞANAN SORUNLAR **22**
2.1. KARDAK KRİZİ **31**
2.2. EGE DENİZİ'NİN COĞRAFİ-STRATEJİK ÖNEMİ **40**
2.3. EGE ADALARI **43**
2.3.1. Ege Adaları Grupları 43
2.3.1.1. Boğazönü Adaları (Kuzey Ege Adaları) 44
2.3.1.2. Kiklat Adaları 45
2.3.1.3. Kuzey Sporat Adaları 46
2.3.1.4. Doğu Ege Adaları (Saruhan Adaları) 46
2.3.1.5. Oniki Ada (Menteşe Adaları) 48
2.3.2. Egemenliği Tartışmalı Ada-Adacık-Kayalıklar 50
2.3.2.1. Zürafa Adaları (3 parça) 50
2.3.2.2. Koyun Adaları (18 Parça) 51
2.3.2.3. Antiipsara Adaları ve Venedik Kayalığı (5 Parça) 52
2.3.2.4. Hurşit Adaları (25 Parça) 53
2.3.2.5. Nergiscik Adaları (14 Parça) 53
2.3.2.6. Eşek Adaları (12 Parça) 54
2.3.2.7. Bulamaç Adaları (2 Parça) 54

2.3.2.8. Bodrum Batısı Adalar (13 Parça)..... 55
2.3.2.9. Koçbaba Adaları (8 Parça)..... 55
2.3.2.10. Datça Batısı Adalar (13 Parça) 56
2.3.2.11. İstanbulya Güneydoğusu Adalar (13 Parça) 56
2.3.2.12. Girit Kuzeydoğusu Adalar (15 Parça) 57
2.3.2.13. Girit Civarı Adalar (11 Parça) 57
2.4. YUNANİSTAN'IN KURULUŞU VE YUNANİSTAN'A DEVREDİLEN OSMANLI ADALARI 58
2.5. YEDİADA CUMHURİYETİ..... 62
2.6. MENTEŞE ADALARI'NIN İTALYA'DAN YUNANİSTAN'A DEVRİ 63
2.7. EGAYDAAKLARIN (EGEMENLİĞİ ANTLAŞMALARLA YUNANİSTAN'A DEVREDİLMEMİŞ ADA-ADACIK-KAYALIK) HUKUKİ STATÜSÜ 64
2.7.1. 24 Temmuz 1923 Tarihinde İmzalanan Lozan Barış Antlaşmasının EGAYDAAK'a İlişkin 6, 12, 15 Ve 16. Maddeleri 69
2.7.2. 10 Şubat 1947 Tarihinde İmzalanan Paris Barış Antlaşmasının EGAYDAAK'a İlişkin 14. ve 43. Maddeleri..... 77
2.7.3. 04 Ocak 1932 Tarihinde İmzalanan Türk-İtalyan Sözleşmesi..... 80
2.7.4. 28 Aralık 1932 Tarihli Türk - İtalyan Mutabakat Zaptı..... 86
2.8. ULUSLARARASI SÜREKLİ HAKEM MAHKEMESİ(SHM)'NİN ERİTRE-YEMEN KARARI'NIN EGE DENİZİ'NDE MEVCUT ANLAŞMAZLIKLARA ETKİLERİ..... 90
2.8.1. ERİTRE-YEMEN ANLAŞMAZLIĞI..... 91
2.8.1.1. Eritre'nin İddiaları 92
2.8.1.2. Yemen'in İddiaları..... 93
2.8.1.3. Sürekli Hakem Mahkemesinin (SHM) Kararı 94
2.8.2. Eritre-Yemen Kararının Ege'de Mevcut Duruma Etkisi 96
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 99
3. TÜRKİYE VE YUNANİSTAN GÖRÜŞLERİ..... 99
3.1. Lozan Barış Antlaşmasıyla İlgili Görüşler 102
3.1.1. Yunanistan..... 102
3.1.2. Türkiye..... 103
3.2. 28 Aralık 1932 Tarihli Türk-İtalyan Mutabakat Zaptı(TİMZ) İle İlgili Görüşler..... 104
3.2.1. Yunanistan..... 104
3.2.2. Türkiye..... 105
3.3. PBA(1947) İle Yunanistan'a Devredilen Ada-Adacık-Kayalıklar İle İlgili Görüşler 106

3.3.1. Yunanistan 106
3.3.2. Türkiye 107
3.4. EGAYDAAK Anlaşmazlığının Değerlendirmesi 107
SONUÇ 111
KAYNAKÇA 117

ÖZET

Yunanistan'ın 1995 yılında 11 küçük ve ıssız adayı iskana açma planlarının ortaya çıkması ve 1996 yılında yaşanan Kardak Krizi ile birlikte Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada-Adacık-Kayalıklar (EGAYDAAK) sorunu ortaya çıkmıştır. Halihazırda Türkiye ile Yunanistan aralarındaki anlaşmazlıklar konusunda bile anlaşamamaktadır. Türkiye'nin anlaşmazlık olarak gördüğü pek çok konuyu Yunanistan anlaşmazlık olarak nitelendirmekten kaçınmaktadır.

Bu sorunların temel nedeni, başta BMDHS'de devletlerin denizlere ilişkin egemenlik haklarına getirmiş olduğu yeniliklerin, 1944 Chicago Sözleşmesi, 1923 Lozan Barış Antlaşması ve PBA (1947)'nın Ege'nin coğrafi yapısı dikkate alındığında, Türkiye ve Yunanistan tarafından farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır.

Tarafların siyasi, ekonomik ve güvenlik mülahazalarını hakkaniyet temelinde gözeterek siyasi ve diplomatik yollarla Türkiye ile Yunanistan arasındaki meselelerin kalıcı olarak çözümlenebileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan anlaşmazlıkların birbiri ile bağlantılı olduğu dikkate alındığında EGAYDAAK sorunu çözülmedikçe Karasuları, Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge gibi deniz yetki alanlarının belirlenmesi mümkün olmamaktadır. EGAYDAAK'lar Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'ye aittir. Bu durumu tüm dünyaya kabul ettirebilmek için bölgede etkin bir şekilde faaliyetler icra edilmeli, haritalarda adaların Türkçe isimlerinin kullanılması sağlanmalı ve uluslararası akademik çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: EGAYDAAK, Ege Denizi, Kardak Krizi, Deniz Yetki Alanları,

ABSTRACT

The aim of my study is to contribute to the literature by showing that the islands,islets and rocks whose soverignity were not transferred to Greece under international treaties, belong to Türkiye according to international law.

With the emergence of Greece's plans to dock 11 small and uninhabited islands in 1995 and the kardak crisis in 1996, the problem of islands, islets and rocks, whose sovereignty was not transferred to Greece by treaties, arose. currently, Türkiye and Greece can't even agree on the disputes between them. Greece avoids describing many issues that Türkiye considers to be disputes as disputes.

The main reason for these problems is mainly due to the different interpretations of the innovations introduced by states to the sovereign rights of the seas in the UNCLOS (United Nations Convention on the Law of the Sea), the Chicago Convention of 1944, LPT 1923 (Lausanne Peace Treaty) and PPT 1947 (Paris Peace Treaty) by Türkiye and Greece, taking into account the geographical structure of the Aegean Sea.

It is estimated that the issues between Türkiye and Greece can be resolved permanently through political and diplomatic means by taking into account the political, economic and security considerations of the parties decently.

Considering that the disputes between Türkiye and Greece are related to each other, it is not possible to determine maritime jurisdictions such as Territorial Waters, Continental Shelf and Exclusive Economic Zone unless the problem of Islands, Islets and Rockies whose Sovereignty was not transferred to Greece by treaties problem is solved. The the problem of Islands, Islets and Rockies whose Sovereignty was not transferred to Greece by treaties belong to Türkiye as the successor of the Ottoman Empire. In order to make this situation accepted by the whole world, activities should be carried out effectively in the region, the use of the Turkish names of the islands on maps should be ensured and international academic studies should be carried out.

Key Words: Aegean Sea, Kardak Crisis, Maritime Jurisdictions.

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
B.	:	Bölüm
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMDHS	:	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
Bs.	:	Bası
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
Dz.K.K.	:	Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
DYA	:	Deniz Yetki Alanı
EGAYDAAK	:	Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada-Adacık-Kayalıklar
FIR	:	Uçuş Bilgi Bölgesi
FRA	:	Balıkçılık Koruma Alanı
GKRY	:	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
K.	:	Kısım
KM.	:	Kilometre
KOÜ	:	Kocaeli Üniversitesi
LBA	:	Lozan Barış Antlaşması
M.	:	Madde
MC	:	Milletler Cemiyeti
MEB	:	Münhasır Ekonomik Bölge.
NGS	:	National Geographic Society
NIMA	:	Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Görüntüleme ve Haritacılık Ajansı
NM	:	Deniz Mili
NU	:	Numara
PBA	:	Paris Barış Antlaşması
S.	:	Sayı
SAR	:	Arama ve Kurtarma Sahası
SHM	:	Sürekli Hakem Mahkemesi
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
TİMZ	:	Türk - İtalyan Mutabakat Zaptı
TİS	:	Türk-İtalyan Sözleşmesi
TPAO	:	Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı
UAD	:	Uluslararası Adalet Divanı
USHM	:	Uluslararası Sürekli Hakem Mahkemesi
Yay.haz.	:	Yayına hazırlayan
Yy.	:	Yüzyıl

ŞEKİLLER

Şekil-1	:	Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde Yunanistan tarafından iddia edilen Natura 2000 siteleri
Şekil-2	:	Kıta Sahanlığı
Şekil-3	:	Deniz Yetki Alanları
Şekil-4	:	Yunanistan'ın Sınırlarını Genişletmesi
Şekil-5	:	Ege Denizi'nde Adaların Egemenlikleri Üzerinden Ülkesel Sınırları Gösteren Eylül 1943 tarihli İngiliz Haritası
Şekil-6	:	Kardak Kayalıkları
Şekil-7	:	Paşa Adası ve Keçi Adasında Yunanistan Faaliyetleri
Şekil-8	:	Keçi Adasında Yunanistan Faaliyetleri
Şekil-9	:	Yunan Balık Çiftlikleri
Şekil-10	:	Ege Denizi Uydu Fotoğrafı
Şekil-11	:	Ege Denizi'ni Kuzeyden Güneye Kat Ederek Akdeniz'e Çıkan Tek Açık Deniz Rotası
Şekil-12	:	Ege Denizi Ada Grupları
Şekil-13	:	Boğazönü Adaları
Şekil-14	:	Saruhan Adaları
Şekil-15	:	Menteşe Adaları
Şekil-16	:	Ege Denizi
Şekil-17	:	EGAYDAAK'ları Gösteren Harita
Şekil-18	:	Zürafa Adaları
Şekil-19	:	Koyun Adaları
Şekil-20	:	Antiipsara Adaları ve Venedik Kayalığı
Şekil-21	:	Hurşit Adaları
Şekil-22	:	Nergiscik Adaları
Şekil-23	:	Eşek Adaları
Şekil-24	:	Bulamaç Adaları
Şekil-25	:	Bodrum Batısı Adalar
Şekil-26	:	Koçbaba Adaları
Şekil-27	:	Datça Batısı Adalar
Şekil-28	:	İstanbulya Güneydoğusu Adalar
Şekil-29	:	Girit Kuzeydoğusu Adalar
Şekil-30	:	Girit Civarı Adalar
Şekil-31	:	Kuzey Sporat Adaları ve Kiklat Adaları
Şekil-32	:	Ege Adaların Devir Haritası
Şekil-33	:	Osmanlı Arşivinde Yunan Deniz Sınırı (1836, 1898 yılları)
Şekil-34	:	1943 Tarihli İngiliz Haritası
Şekil-35	:	1951 Tarihli Amerikan Haritası
Şekil-36	:	Eritre-Yemen Kararı

TABLOLAR

Tablo-1	:	MEB ile Kıta Sahanlığı Kıyaslaması
Tablo-2	:	Türkiye ile Yunanistan Arasında Yaşanan Sorunlar
Tablo-3	:	Kardak Kayalıkları Özellikleri
Tablo-4	:	Trakya / Boğazönü Adalar Grubu
Tablo-5	:	Saruhan Adalar Grubu
Tablo-6	:	Menteşe Adalar Grubu

GİRİŞ

Ege Denizi, Anadolu ile Balkan yarımadaları arasında ve Akdeniz'in uzantısı durumunda, binlerce ada-adacık-kayalık barındıran yarı kapalı bir denizdir. Çanakkale ve İstanbul Boğazları ile Karadeniz'i Akdeniz'e bağlamaktadır. Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında bulunması stratejik önemini daha da artırmaktadır. Sahip olduğu değerli madenler ve son yıllarda keşfedilen hidrokarbon kaynakları ile ekonomik olarak daha önemli hale gelmiştir (Şen, 2015). Ege Denizi'nde Türkiye açısından hayati öneme haiz olan birçok ada-adacık-kayalık bulunmaktadır.

Megali İdea hayali kapsamında topraklarını genişletmeyi hedefleyen ve kurulduğu 1830 yılından günümüze topraklarını yaklaşık üç katına çıkartan Yunanistan ile Türkiye arasında Ege Denizi'nin Stratejik, Askeri ve Ekonomik önemi dikkate alındığında çok sayıda anlaşmazlık yaşanmaktadır (Başeren, 2003). Ege Denizi'ndeki bazı ada-adacık-kayalıkların egemenlik durumları, bölgede LBA ile kurulmuş olan dengeleri tehdit etmekte ve zaman zaman iki ülke arasında krizler yaşanmasına sebep olmaktadır.

Yunanistan'ın, Ege Denizi'nde bulunan adaları iskana açma planının basında yer alması ve Figen Akat isimli geminin Kardak Kayalıkları'nda karaya oturmasıyla Kardak Krizi yaşanmıştır (Yavuz, 2003). İki ülkeyi savaşın eşiğine kadar getiren kriz sonrasında topraklarını genişletmeyi amaçlayan Yunanistan yaşanan bu krizi kendisi açısından fırsata çevirmeye çabalamaktadır.

Yunanistan'ın Kardak krizi sonrasında antlaşmalarla kendisine devredilen adalar haricindeki ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak iddia etmesiyle birlikte, Lozan Barış Antlaşması'yla egemenlik sınırları belirlenen ve iki ülke arasında denge kurulan Ege'de, Türkiye - Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklara Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş, Ada-Adacık-Kayalıklar (EGAYDAAK) sorunu da dahil edilmiştir (Turan, 2016).

Ada-adacık-kayalıkların deniz yetki alanlarına sahip olabilmesi buraların önemini daha da artırmaktadır. EGAYDAAK'ların hangi ülkeye ait oldukları belirlenmeden iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlıklar çözüme kavuşması mümkün değildir (Dedebağı, 2016). Türkiye-Yunanistan arasındaki deniz yetki alanlarının belirlenebilmesi maksadıyla EGAYDAAK'ların aidiyetlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Ancak iki ülke tarafından Lozan Barış Antlaşması'nın farklı yorumlanmasına bağlı olarak Ege Denizi'nde deniz sınırı kesinlik kazanamamış ve Türkiye'ye ait olan ada-adacık-kayalıkların egemenlik durumları tartışılmaya başlanmıştır. Buralar üzerinde Yunanistan'ın hak iddia etmesiyle birlikte EGAYDAAK anlaşmazlığı ortaya çıkmıştır (İnce, 2013). Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki iddialarını gerçekleştirmek için çeşitli adımlar atmaktadır.

Yunanistan, Ege Denizi'nde Anadolu kıyılarına yakın mesafede bulunan adalar üzerinde egemenlik iddia etmekte, adaları iskâna açmaya çabalamakta ve adalarda uygulamalar icra ederek deniz yetki alanları elde etmeyi hedeflemektedir (Ak, 2014). Bu hedefler doğrultusunda doğal yaşam ve çevre koruma gibi konularda çalışmalar yaparak özellikle AB ülkelerinin desteklerini almaya çalışmaktadır (Sevim, 2021). Yunanistan'ın bu yöndeki çabaları, sadece iddialarını güçlendirmek için değil aynı zamanda Ege Denizi'nin artan ekonomik ve stratejik değeriyle de yakından ilgilidir.

Tespit edilen madenler ve hidrokarbon kaynakları ekonomik olarak Ege Denizi'nin önemini artırmış ve EGAYDAAK'ların aidiyetini daha stratejik hale getirmiştir (Şen, 2015). Bununla birlikte özellikle Doğu Ege Adaları stratejik olarak Türkiye'nin güvenliği açısından çok önemlidir. Yunanistan, bu adalara sahip olarak Ege Denizi ve Akdeniz'de Türkiye'nin ikmal yolları kontrol altına alınabilecektir. (Ferudun, 2009). Ege Denizi'ndeki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, yalnızca Türkiye ve Yunanistan'ı değil burayı kullanan diğer devletleri de etkilemektedir.

Denizci devletler, açık denizlerin geniş tutulmasını taraftarıdır. Kıyı devletinin deniz yetki alanlarında özellikle karasularında sahip olduğu haklar sebebiyle Ege Denizi'ndeki deniz yetki alanlarının belirlenmesini açısından çok önemli olan

EGAYDAAK anlaşmazlığı sadece Türkiye ile Yunanistan'ı değil, diğer devletleri de ilgilendirmektedir (Yenigün, 2010).

Kardak Krizi sonucunda Türkiye ile Yunanistan arasında yeni bir anlaşmazlık olarak ortaya çıkan EGAYDAAK sorunu, Ege Denizi'nin ekonomik, stratejik ve özellikle Türkiye için güvenlik açısından önemi dikkate alındığında en kısa sürede barışçıl yollarla çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların çözümüne yönelik en gerçekçi sonucun iki ülke arasında iş birliği içerisinde çözüme kavuşturulabileceği değerlendirilmektedir.

Çalışmamın; ilk bölümünde denizcilik gücü ve deniz hukukuna ilişkin genel bilgiler, ikinci bölümünde Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklar ve Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada-Adacık-Kayalık (EGAYDAAK) sorunu, üçüncü bölümde Türkiye ile Yunanistan'ın görüşleri ve son bölümde çalışmaya ilişkin sonuç ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. DENİZCİLİK GÜCÜ VE DENİZ HUKUKU

1.1.KARADENİZ, AKDENİZ VE EGE DENİZİ'NİN STRATEJİK ÖNEMİ

Deniz gücü, devletlerin denizlerdeki etkinliğini, hak ve menfaatlerini güvence altına alan askeri-sivil denizcilik kabiliyetlerinin birleşimidir. Denizlerin ekonomik kullanımını, deniz hak ve menfaatlerinin korunmasını ve denizlerde uluslararası etki kazanılmasını sağlayan çok boyutlu bir kavramdır (Oran, 2012).

Mahan, Gorshkov ve Till vb. tarafından yapılan değerlendirmeler incelendiğinde genel olarak coğrafi/fiziki özellikler, ekonomik, politik ve askeri hususlar deniz gücünün paydaşlarını oluşturmaktadır (Yenginar, 2024).

Denizlere kıyısı olsun ya da olmasın, tüm devletlere uluslararası kaynak ya da değerlerden ulusal çıkarları kapsamında doğrudan yararlanma olanağı sunan denizcilik gücü iki ana esasa dayanmaktadır.

- Denizcilik kapasitelerinin, halk tarafından aktif olarak kullanılarak ulusal menfaat ve refaha yönlendirilmesi,

- Devletin mevcut siyasi-ekonomik-askeri-coğrafi şartlarının, denizcilik gücü oluşturmaya olanak vermesidir (Oran, 2012).

Denizlerin ticari olarak kullanılmasıyla birlikte deniz ulaşımı ve buna bağlı olarak Deniz Kuvvetleri ihtiyacı ortaya çıkmıştır. (Yaycı, C. ve Kurumahmut, A., 2011).

Denizler; devletlere stratejik, ekonomik, siyasi ve askeri avantajlar sağlamaktadır. Tarih boyunca denize hükmeden yani donanması ve ticari filosu güçlü

olan devletler dünyaya hükmetmiştir. Günümüzde meydana gelen ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmeler neticesinde denizler üzerindeki hâkimiyet ve yetki alanları artmıştır. Bunun neticesinde deniz yetki alanlarına ilişkin yeni kavramlar ile yeni hak ve menfaatler ortaya çıkmış ve deniz hukuku uluslararası hukukta yerini almıştır (Dedebağı, 2016). Dünya nüfusunun artması ve sanayi devrimiyle birlikte artan ticaret hacmi deniz ticaretinin öneminin daha da artmasına neden olmuştur.

Sanayi devrimiyle birlikte 21. yüzyıldan itibaren denizlerden daha fazla faydalanılmaya başlanmıştır. Günümüzde dünya ticaretinin yaklaşık %90'ı denizyolu ile yapılmaktadır. Devletler, ekonomik gelişmeleri için ticaret yapabilmek maksadıyla "*deniz özgürlüklerine*" ihtiyaç duymaktadır (Kızılkan, 2022). Tarih boyunca egemen olmuş büyük devletler önemli ticaret yollarına ve denizlere hâkim olmuşlardır.

Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa'nın "*Denize Hâkim Olan Cihana Hâkim Olur*" görüşü günümüzde de kabul görmektedir. Ticaret yollarına hâkim olabilmek için Doğu Akdeniz'de tarih boyunca savaşlar yaşanmıştır. Günümüzde Ege Denizi ve Doğu Akdeniz özellikle ihtiyaç duydukları doğalgaz ve petrolün büyük bölümünü Ege Denizi ve Doğu Akdeniz üzerinden taşıyan Avrupa devletlerinin ana deniz ticaret yolunu oluşturmaktadır (Özsaraç, 2022). Amiral Alfred Mahan'ın ülkenin coğrafi konumu, fiziki yapısı, büyüklüğü, nüfusu, milli/hükümetin karakteri ve milli kuruluşları paydaşlarından oluşan "*Deniz hâkimiyeti stratejisi*" günümüzde hala geçerli olup gelişen teknoloji ve sanayi ile birlikte önemi daha da artmaktadır. Dünyada egemen güç olmanın temelinde denizlere hâkim olmak yatmaktadır.

ABD'li Amiral Alfred Mahan ortaya koyduğu "*Deniz Hâkimiyeti Teorisi*" kapsamında; dünyaya hâkim olabilmek için denizlere egemen olmak gerekmektedir. Bu maksatla Çanakkale ve İstanbul Boğazı gibi önemli suyollarına hâkim olmak ya da kontrol edebilmek gerekmektedir. Günümüzde egemen güçlerin birçoğu ("*ABD, İngiltere, Almanya, Rusya ve Japonya gibi*") bu doğrultuda politika oluşmuştur (Kızılkan, 2022). Denizlere ve stratejik geçitlere egemen olmak özellikle Akdeniz'de tarih boyunca devletlerin kaderini belirlemiştir.

Sümerler, Anadolu insanlarını "*Denizin kıyısındaki güneş bahçesinde yaşayan insanlar*" olarak tanımlamıştır. (Mengeş, 2017). Ege adalarını kontrol altına alan Atina devleti 5. yy.'ın en güçlü devletlerinden biri haline gelmiştir (Kızılkan, 2022). Anadolu'nun ve çevre denizlerin önemi, bölgede egemen güç haline gelen Türkler tarafından da zamanla benimsenmiş ve deniz gücünün önemi kavranmıştır.

Anadolu'yu fethederek denizle tanışan Türkler, devletin güvenliği ve devamı için denizlerde egemenlik kurmaya başlamıştır. İlk Türk Donanması, Çaka Bey tarafından oluşturulmuştur (Güncan, 2022). Ancak, Akdeniz ve Kızıldeniz dışına çıkamayan Osmanlı İmparatorluğu, okyanuslara açılıp güçlenen devletler tarafından yıkılmıştır (Özsaraç, 2022). Deniz gücünün devletlerin kaderi üzerindeki etkisi ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'ndan yıkılış sürecinden alınan dersler, devletlerin günümüzdeki deniz gücü stratejilerini de etkilemektedir.

21. yy'da önemi artan denizlere yönelik devletler güvenlik/savunma stratejilerini değiştirmeye ve donanmalarını modernize ederek ya da yeni filolar/gemiler inşa ederek deniz güçlerini artırmaya başlamıştır (Kızılkan, 2022). Denizlerden faydalanmanın artmasıyla birlikte yeni çatışma alanları ortaya çıkmıştır.

Ulaşım, ticaret, balıkçılık, vb. sebeplerle önemini tarih boyunca koruyan denizlere, gelişen teknolojiyle birlikte denizaltı kaynaklarına ulaşılabilmesi neticesinde devletlerin ilgi ve alakaları artmaya başlamıştır (Sali, 2022). Günümüzde dünyada egemen devletleri incelediğimizde tamamının denizciliği ön planda tuttuğu görülmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte oluşan bölgesel iş birlikleri, uluslararası düzenlemelere olan ihtiyacı da ortaya çıkarmıştır. Denizlerden faydalanmanın artmasıyla birlikte, denizler uluslararası çatışmaların merkezi haline gelmiştir (Cesur, 2005).

Karadeniz; Asya ile Avrupa arasında bağlantı noktası, enerji kaynaklarının taşındığı önemli bir deniz yolu, sahip olduğu doğal kaynaklar ile çevresindeki devletlerin ekonomik ve siyasi kalkınmasını sağlayan ekonomik ve askerî açıdan

stratejik bir denizdir. Akdeniz; Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu üçgeninin kontrol edilebilmesi, bölgesel ve küresel devletler için enerji, ulaşım ve dağıtım koridoru merkezinde olması, deniz trafiğinin kesişim noktasında bulunması ve Doğu Akdeniz'de enerji kaynaklarının keşfiyle birlikte stratejik önemi daha da artmıştır. Ege Denizi'nin; Avrupa - Asya - Afrika kıtalarının deniz/hava ulaşım yollarının kesişim noktasında olması jeostratejik önemini daha da artırmaktadır. Bu durum Türkiye açısından ekonomik, askerî, siyasî, ulaşım, jeopolitik ve stratejik açıdan da hayati öneme haizdir (Ferudun, 2009). Bu sebeple, Türkiye'nin denizciliği ön planda tutarak özellikle Ege Denizi'ndeki deniz yetki alanlarına yönelik stratejiler oluşturması elzemdir.

Ege isminin mitolojide bir Yunan kralından alındığı söylenmektedir. Türkler tarafından içinde binlerce ada-adacık-kayalık bulunmasından dolayı "*adalar denizi*", Osmanlı İmparatorluğu tarafından "*Bahri Sefid*" yani Akdeniz denilmiştir (Kargın, 2010). Ege Denizi'nin, önemi ve sahip olduğu kaynaklar dikkate alındığında Türkiye ile Yunanistan arasında birçok anlaşmazlık yaşanmasına sebep olmuştur.

Ege Denizi, Karadeniz ile Akdeniz arasında İstanbul ve Çanakkale Boğazları'ndan sonra ikinci derecede önemli bir suyoludur (Başeren, 2003). Ege Denizi'nin açık deniz olarak kalması sadece Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler için değil bu denizden faydalanan tüm ülkeler için çok önemlidir. Ege Denizi'nde çinko, kurşun, manganez, karışık kükürt, altın, krom gibi çeşitli madenler mevcut olup Yunanistan Taşöz Adası civarında petrol çıkartmaktadır. Ayrıca Yunanistan, 1964 yılında Sakız Adası'nın doğu tarafında petrol bulduğunu açıklamıştır (Turan, 2016). Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'nın 2001 yılında hazırladığı rapora göre; Gökçeada-Bozcaada civarı, Saros, Edremit, İzmir, Kuşadası ve Büyük Menderes Körfezleri, Limni, Bozbaba ve Midilli Adası civarında hidrokarbon potansiyelinin mevcut olduğu belirtilmiştir. Bu durum Ege Denizi'nin önemini daha da arttırmıştır (Ferudun, 2009).

1.2. DENİZ HUKUKU

Dünya nüfusunun artmasıyla birlikte ekonomik faaliyetlerde de artışlar yaşanmaya başlamış ve bunun neticesinde enerjiye olan ihtiyaç artmıştır (Denizli, 2022). Üretim ve tüketimin artışına bağlı olarak enerji kaynakları azalmaya başlamış, sanayileşmeyle beraber yeni enerji kaynağı arayışları başlamış ve denizlerdeki hidrokarbon kaynaklarına ilgi artmıştır. Teknolojide meydana gelen gelişmeler sonucunda daha derin sularda sondaj vurabilme imkânı kazanılmıştır (Tekin, 2019). Bu durumdan dolayı deniz ve okyanuslarda yetki alanları ortaya çıkmıştır (Kızılkan, 2022). Bununla birlikte zengin doğal kaynakları bulunan alanlara yönelik sorunlar yaşanmaya başlamıştır.

Deniz yetki alanlarının aidiyetlerinin belirlenmesi ve mevcut kaynakların kullanılması konularında uluslararası anlaşmazlıklara sebep olmuştur (Gönülal, 2019). Kıyıdaş devletler yaşanan anlaşmazlıkları kendi aralarında anlaşmalar yaparak çözmeye başlamış ve yapılan anlaşmalar zamanla uluslararası sözleşmeler ve Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'nca kaynak olarak kullanılmıştır (Sali, 2022). Devletlerin kendi aralarında yapmış olduğu anlaşmaların yetersiz kaldığı durumlarda uluslararası yargı karar vermektedir.

Uluslararası yargı; deniz yetki alanlarının belirlenmesinde, adaların konumu ve yapısını dikkate alarak, adalarının sahip olacakları etkiyi (tam/sınırlı/hiç) ve adaların durumlarını hakça ilkelere göre değerlendirmektedir. UAD/uluslararası mahkemeler; adalara verilecek yetki alanlarının belirlenmesinde orantılılık, açık denizlere erişimin kesilmemesi ve ilgili koşulların önemleri nispetinde ele alınması ilkelerine önem vermektedir (Sali, 2022). UAD'nin yargı yetkisine ilişkin temel kurallar incelendiğinde bazı önemli hususlar öne çıkmaktadır.

UAD'nin statüsü incelendiğinde;

-Madde 34 kapsamında, bireysel başvuru yapılamamakta, sadece devletler davalara taraf olabilmektedir.

-Madde 40 kapsamında, devletler kendi aralarında anlaşabilmekte ya da devlet tek başına başvuru yapabilmektedir. Dava başvurusu Yazmana yapılarak UAD önüne çıkartılmaktadır.

-Madde 38'de davalarda UAD'nin hukuki olarak nelere uyacağı belirtilmiştir.

Bu kapsamda UAD; davaların çözümünde, genel/özel uluslararası anlaşmaları, hukuki açıdan kabul gören genel uygulamaların yapılageliş kurallarını ve hukuk kurallarının oluşmasına katkı sağlayan adli kararlar ile etkin yazarların öğretilerini 58. maddenin hükümleri saklı kalmak şartıyla uygulamaktadır.

UAD; ilk olarak tarafların kendi aralarında yaptıkları anlaşmaları, daha sonra uluslararası teamül kurallarını ve karar verirken içtihat/bilimsel görüşleri dikkate almaktadır (Tekin, 2019). Bu çerçevede Ege Denizi'nin karmaşık coğrafi yapısı UAD'nin vereceği kararı Türkiye ve Yunanistan açısından daha da önemli hale getirmektedir.

Ege Denizi'nde Yunanistan egemenliğindeki adaların birçoğu Doğu Ege'de kuzey-güney olacak şekilde sıralanmış ve Anadolu'nun tabii uzantısı olarak ters tarafta bulunmaktadır. LBA (1923) ve PBA (1947) ile Doğu Ege Adaları'nın birçoğu Yunanistan egemenliğine verilmiştir. Adaların büyük kesimi Yunan anakarasına çok uzak, Türk anakarasına çok yakın mesafede bulunmaktadır. Türkiye; kendisi açısından siyasi, ekonomik ve askeri sorunlara sebebiyet veren bu durum karşısında hakkaniyete ve nısfete uygun olarak eşit ve adil paylaşım istemektedir. Ancak Yunanistan, Doğu Ege Adaları'nın batısında Türk deniz yetki alanı istememekte ve Türkiye'nin bu bölgede deniz yetki alanları oluşturmaya çabalamakla itham etmektedir (Kaynar ve Ak, 2017). Ege Denizi'nin kendine özgü yapısı egemenlik ve sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşık hale gelmesine sebep olmaktadır.

Akdeniz'in körfezi olan ve içerisinde binlerce ada-adacık-kayalık bulunan Ege Denizi yarı kapalı bir denizdir. Ancak Yunanistan, Ege Denizi'ni BMDHS (1982)'nin 122. maddesi kapsamında değerlendirerek yarı kapalı deniz özelliğinin çevresel iş

birliği, bilimsel araştırma ve canlı kaynakların işletilmesi gibi alanlarda geçerli olduğunu iddia etmektedir (Denk, 1999).

Dünyada benzer uygulamalar incelendiğinde, ters taraftaki adalara yerleşim /bağımsız bir ekonomik yaşam bulunması durumunda bile kısıtlı deniz yetki alanları (karasuları ve/veya bitişik bölge, balıkçılık sahaları gibi) verildiği görülmektedir (Ak, 2014). Yunanistan, ada-adacık-kayalıkları iskâna açmaya çalışarak buralara deniz yetki alanı kazandırıp Ege Denizi'nde daha fazla deniz yetki alanına sahip olmaya çabalamaktadır (Cesur, 2005). EGAYDAAK'lara yönelik olarak Yunanistan'ın yaptıkları (meskûn hale getirme çabaları vb.) ve egemenliklerinin kesinlik kazanması için UAD'ye başvuru yapmaktan imtina etmesi tezat oluşturmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasında, ada-adacık-kayalıkların ekonomik değerlerinin ortaya çıkması ve siyasal olarak önemli hale gelmesiyle birlikte buraların aidiyet sorunu ortaya çıkmış ve iki ülke arasında anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamıştır (Denk,1999). Ada-adacık-kayalıkların Türkiye'ye ait olduğunun tescillenmesinden çekinen Yunanistan, EGAYDAAK sorunu için UAD'ye başvurmaktan kaçınmaktadır (Ege Sorunları Paneli 2004). Yunanistan, EGAYDAAK'lara ilişkin iddialarını dolaylı yollardan pekiştirmeye çalışmaktadır.

Yunanistan ve GKRY; AB çevre politikaları çerçevesinde EGAYDAAK ve uluslararası suları içerecek şekilde Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde doğal koruma alanları ilan edip AB Komisyonu'na onaylatarak kendilerine avantaj sağlamaya çalışmaktadır. Yunanistan, EGAYDAAK kapsamda birçok ada-adacık-kayalık ile ilgili uluslararası suları da içeren "*4519 sayılı yasayı 8 Şubat 2018'de onaylayarak Natura 2000 çevre programları*" kapsamında "*doğal yaşam alanı/parklar/Doğu Ege Adalarındaki (Meriç Deltası, Korfu adası, Kiklat ve Sporat adaları ile Limni Adası) doğal yaşamın korunmasını*" hedeflediğini beyan etmiştir. (Sevim, 2021).

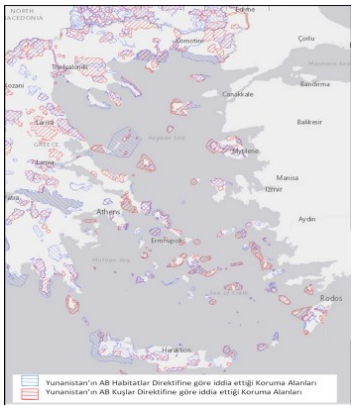

Şekil 1: Doğu Akdeniz ve Ege Denizi'nde Yunanistan tarafından iddia edilen Natura 2000 siteleri, Kaynak: http://natura2000.eea.europa.eu/(Sevim, 2021).

Yürürlüğe giren kanun ile birlikte;

-Sorumluluk sahasındaki alanlarda gözlem evi/çiftlik kurulması,

-Yapılacak araştırmalara Yunanistan tarafından müsaade edilmesi,

-Turizm/gezi faaliyetlerinden rehberlik ücreti alınması,

-Kurulan tesislerden elde edilecek ürünlerden kazanç elde edilmesi,

-Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması,

-Faaliyetlerin Yunanistan Çevre Bakanlığı'nın müsaadesi ve Yunanistan Deniz Kuvvetleri ile koordineli olarak yapılması hususları mevcuttur.

Yunanistan, Natura 2000 projesi kapsamında EGAYDAAK ve uluslararası suları da içeren alanları hem siyasi hem de ekonomik olarak kontrol edebilecektir. Aynı zamanda üzerinde yaşam bulunmayan EGAYDAAK'larda kendine özgü bir ekonomik yaşam oluşturmaya çalışmaktadır (Sevim, 2021).

Ada rejimine ilişkin olarak;

1- Etrafı sularla çevrili, sular yükseldiğinde su üstünde kalan ve doğal olarak oluşan kara parçasıdır.

2- Karasuyu, bitişik bölgesi, münhasır ekonomik bölgesi (MEB) ve kıta sahanlığı BMDHS'nin kara parçaları hükümlerine göre uygulanır (Paragraf-3 hükümleri saklı kalmak koşuluyla)

3- İnsan oturmasına elverişsiz olan/kendine özgü ekonomik yaşamı olmayan kayalıkların MEB ya da kıta sahanlıkları olmayacaktır (BMDHS Madde 121).

BMDHS 121. maddesi kapsamında insan yerleşimi bulunmayan/kendine özgü ekonomik yaşamı olmayan kayalıkların MEB ve kıta sahanlığı olmamaktadır. Halihazırda üzerinde yaşam bulunmayan EGAYDAAK'larda "*Natura 2000 projesi kapsamında ekonomik yaşam oluşması*" MEB/kıta sahanlığı için dayanak oluşturabilecektir (Sevim, 2021). Bu durum, teknolojide meydana gelen ilerlemeyle birlikte devletlerin deniz yetki alanlarını genişletme çabalarının sonucu olarak görülebilir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte kara, deniz ve hava sahalarının sağladığı avantajlar, doğal kaynaklar ve ticari ayrıcalıklar nedeniyle devletlerin sahaların tam ve münhasır egemenliğine sahip olmak istemesi sonucunda saha sınırlarının belirlenmesi uluslararası hukuk çerçevesinde yapılmaktadır. Bu kapsamda, ada-adacık-kayalıkların deniz yetki alanları genişletilebilmektedir. Yunanistan; adacıkların kesin tanımı bulunmamasından faydalanarak ada statüsüne sokmaya çalışmakta, adacık ve kayalıklarda yaşam oluşturmaya çalışarak meskûn hale getirmeyi hedeflemekte ve bütün imkanlarıyla uluslararası kamuoyu oluşturarak bahse konu adacık ve kayalıkların kendisine ait olduğunu teyit ettirmeye çabalamaktadır (Aka, 2019). Yunanistan, hukuki olarak geçerliliği olmayan ancak kendi hedefleri doğrultusunda somut uygulamalar yapmaktadır.

Tarih boyunca üzerinde yerleşik hayat bulunmayan Karaada ve Fener Adası kayalıktır. Ancak Yunanistan'ın iskâna açma çabaları sonucunda 2001 yılı nüfus kayıtlarında "*Karaada 15, Fener Adası ise 9*" olarak kaydedilmiştir. Ancak nüfusun sonradan politik amaçlarla yerleştirilmiş olması ve ihtiyaçların dışardan karşılanması sebepleriyle buraların ada statüsünde olması hukuken mümkün değildir (Sali, 2022). Yunanistan'ın uyguladığı iki ülke arasında güvensizliğe sebep olan tek taraflı ve hukuki zemini tartışmalı girişimler bulunmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinde güvensizlik hâkimdir. Ancak özellikle enerji ihtiyacını dışardan karşılayan iki ülke arasında Ege Denizi'ne ilişkin iş birliğine dayalı ve barış içerisinde çözüm üretilerek enerji kaynakları ortak olarak yönetilebilmelidir (Turan, 2016).

EGAYDAAK'ların hukuki statülerinin ve deniz yetki alanlarının hakkaniyet ilkesi çerçevesinde çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Türkiye, Yunanistan'ın tek taraflı olarak yaptığı egemenlik çabalarına uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde gerekli önlemler ve tedbirler almalıdır. Ayrıca iki ülkenin yaşanan anlaşmazlıklara barışçıl yollar kullanarak çözümler üretmesi her iki ülke için en kazançlı yöntem olabilecektir. Bununla birlikte ister iş birliği isterse diğer barışçıl çözüm yollarıyla olsun, EGAYDAAK'ların hukuki statülerinin ve deniz yetki alanlarının, uluslararası hukuk ve hakkaniyet ilkesi çerçevesinde açıklığa kavuşturulması elzemdir.

1.2.1. Tanımlar

Denizler, coğrafik olarak bütün olmasına karşın hukuksal açıdan çeşitli alanlara ayrılmıştır. Denizler hukuksal olarak;

a. Ulusal sınırlarda alanlar: İç sular, karasuyu (12 nm).

b. Ulusal sınır haricinde olan ve ilan edilmesi gereken alanlar:

i) Bitişik bölge (12-12 nm),

ii) Münhasır Ekonomik Bölge (200 nm).

c. Ulusal sınır haricinde olan ve ilan edilmesi gerekmeyen alanlar:

Kıta sahanlığı (200 + 150 nm).

ç. Açık denizler (Karapınar, 2015).

Ada : Etrafı sularla çevrili, gelgit sırasında su üzerinde kalan, doğal olarak oluşmuş bir kara parçasıdır (1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi, 1982 BMDHS).

Bütün adaların, karasuları bulunmaktadır. Ancak insanların yaşamasına müsait olmayan adalar sadece karasularına, diğer adalar ise kıta sahanlığı ile münhasır ekonomik bölgeye (MEB) sahip olabilmektedir (Acer, 2008).

Adacık : Adacık ifadesi uluslararası hukukta kesin bir şekilde tanımlanmamıştır. Ancak National Geographic Society (NGS)'e göre yüz ölçümü 500 m^2'den küçük olan adalar adacık olarak kabul edilmektedir. Adacıklar, karasularına sahip olabilmekte ancak kıta sahanlığı ve MEB'e sahip değildir (Aka, 2019).

Kayalık : İnsan oturmasına elverişsiz olan/özgün bir ekonomik sistemi bulunmayan arazilerdir. Kayalık, karasuyuna sahip olabilmekte ancak kıta sahanlığı ve MEB'i bulunmamaktadır (1982 BMDHS, madde 121 / 3.).

Bağlı Adacık : Kesin tanımı bulunmamaktadır.

Bitişik Adacık : Kesin tanımı bulunmamaktadır.

Esas Hat: Deniz yetki alanlarının belirlenmesinde en önemli kriter sınırların ölçülmeye başladığı esas hattır. Deniz yetki alanlarının ölçülebilmesi maksadıyla iç sınırın belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Esas hat, iç sular ile karasuyunu ayırmaktadır. Deniz yetki alanları (karasuyu, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve MEB), esas hattan başlayarak ölçülmekte ve bu husus devletlerin deniz egemenliklerini

doğrudan etkilemektedir. Esas hattın belirlenmesinde iki yöntem kullanılmaktadır (1982 BMDHS).

i) **Normal Esas Hat :** Karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı normal esas hat, sahildar devlet tarafından resmen kabul edilmiş büyük ölçekli deniz haritalarında belirtildiği şekliyle, sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattıdır (1982 BMDHS, madde 5).

ii) **Düz Esas Hat :** Sahilin derin bir şekilde girintili/çıkıntılı olduğu veya sahil boyunca hemen yakında bir adalar dizisinin bulunduğu yerlerde, karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hattın çizimi için, uygun noktaları birleştiren düz hatlar yöntemi kullanılabilir (1982 BMDHS, madde 7).

İç sular : Karasuları esas hattının berisinde kalan sular, devletin iç sularına dahildir (1982 BMDHS, madde 8).

Esas hattın sahil tarafındaki deniz alanıdır. Sahildar devlet iç sularda kara ülkesindeki gibi egemenlik hakkına sahiptir (Ertuğrul, 2017). İç sular; koy/körfez, liman, iç deniz ve düz esas hattın kıyı tarafında kalan alanlardan oluşmaktadır (Tekin Apaydın, 2019).

Karasuyu : Kıyı ile açık deniz arasında olan ve genişliği devletlerin kendi mevzuatına göre belirlenen deniz alanıdır (Kuran, 2021: 83). Kıyı devletinin kara ülkesine bitişik olan deniz alanıdır. 1982 BMDHS 3. maddesi kapsamında karasuları en fazla 12 nm'ye kadar ilan edilebilmektedir. Karasuları kıyı devletinin sınırları dahilindedir. Karasularında ve üzerindeki hava sahasında kıyı devleti tam egemenliğe sahiptir. Karasuları kanunumuzda (20 Mayıs 1982 tarihli ve 2674 sayılı) Türk karasularının Türkiye sınırları içerisinde olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda kıyı ülkesi karasularında; trafiği düzenleme, çevre koruma tedbirleri alma, hukuki (ceza verme vb.) yetkileri vardır. Bununla birlikte yabancı gemilerin zararsız geçiş hakkı bulunmaktadır (Yaycı ve Kurumahmut, 2011).

Bitişik Bölge : Kıyı devletinin, gümrük/maliye/göç/sağlık gibi hususlarda meydana gelen ihlalleri engellemek ve kendi güvenliğini koruyabilmek maksadıyla karasularına bitişik bir deniz alanında ve yetkilerini yalnızca su üzerinde kullanabildikleri deniz yetki alanlarıdır. Bitişik bölge, esas hattan başlayarak 24 deniz miline kadar olan ve karasularına bitişik olan deniz yetki alanıdır (1982 BMDHS, madde 33).

Kıyı devletinin ilan etmesiyle yürürlüğe girmekte ve kıyı devleti yetkilerini kullanabilmektedir. Böylelikle kıyı ihlalleri önlemek ve ihlal olması durumunda gerekli cezai işlemleri yapmak için sahip olduğu yetkiyi kullanabilmektedir (Akkutay, 2024).

Kıta Sahanlığı : Kıyı devletinin deniz altındaki doğal uzantısı olup deniz tabanı ve altında bulunan maden ve hidrokarbon kaynaklar vb. üzerindeki haklarını içermektedir. (Tepealtı, 2022).

Deniz yatağı derinliği kıyıdan 135 m'ye kadar yavaş olarak artmaktadır. Bu derinlikten itibaren aniden artmaya başlamaktadır. Kıta sahanlığından itibaren birden artan derinlikler kıta yamacını oluşturmaktadır. Kıyı devleti, herhangi bir ilana gerek duymaksızın kıta sahanlığı hakkına haiz olup mevcut doğal kaynakları araştırma ve ekonomik olarak işletebilmektedir. Kıta sahanlığında, kıyı devletinin belirlenmiş hakları haricinde açık deniz rejimi uygulanmakta olup su alanları ve hava sahası hukuki durumunu etkilenmemektedir. Diğer devletler, denizaltı ve petrol kabloları döşeme hakkına sahiptir (Özkan, 2015).

Kıta sahanlığı;

- Esas hattan itibaren 200 nm genişliğinde,

- Dış sınırının 200 nm dışına uzanması durumunda esas hattan itibaren 350 nm genişliğinde,

- 2500 m derinlik itibaren 100 nm'yi aşmayacaktır (1982 BMDHS md.76).

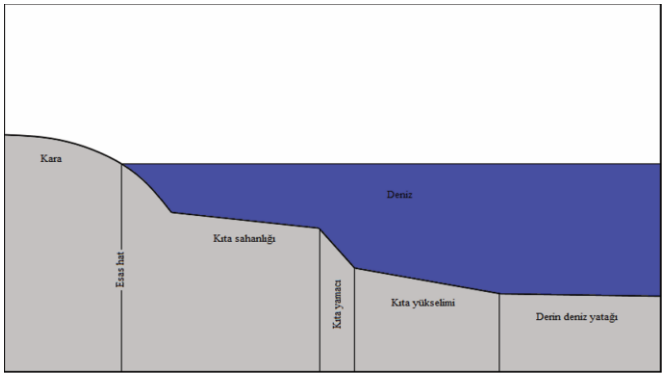

Şekil-2 : Kıta Sahanlığı (Tepealtı, 2022)

Münhasır Ekonomik Bölge (MEB): Kıta sahanlığı kavramının ortaya çıkmasından sonra sayıları artmaya başlayan balıkçılık bölgeleri MEB ilan edilmesinde etkili olmuştur. MEB; esas hattan itibaren 200 nm mesafeye kadar olan alanlarda deniz yatağında, üzerinde bulunan sularda ve toprak altındaki canlı ve cansız kaynaklara ilişkin kıyı devletinin sahip olduğu ekonomik hak ve yetkileri belirleyen deniz alanıdır. MEB, kıta sahanlığını da kapsamaktadır (Yaycı, 2019).

MEB ile kıta sahanlığı kıyaslandığında;

MEB	KITA SAHANLIĞI
Dış sınırı 200 nm	Dış sınırı 350 nm'ye kadar uzanabilmekte
Deniz yatağında, üstündeki sularda ve toprak altındaki canlı/cansız kaynakların araştırılması/işletilmesi/korunması/yönetimi	Deniz yatağı ve altındaki kaynakların araştırılması/işletilmesi
MEB ilan edilmeli, sınır koordinatları ve haritaları yayınlanmalı ve BM deklare edilmeli	İlan gerektirmez, devletin doğal hakkı

Tablo-1 : MEB ile Kıta Sahanlığı kıyaslaması (Yaycı, 2019: Özkan, 2022).

Yarı Kapalı Deniz : Etrafı birden çok devlet tarafından çevrilmiş, diğer bir denize bir boğazla bağlanan veya tamamen/büyük bir bölümü birden fazla devletin karasuyu ve MEB'den oluşan körfez/havza/denizdir (1982 BMDHS, madde 122).

Açık Deniz : Herhangi bir devletin deniz yetki alanına dahil olmayan uluslararası deniz alanıdır. Uluslararası hukukta bütün devletlerin ortak denizidir. Hiçbir devlet açık denizler üzerinde hak iddia edememektedir (Kuran, 2021).

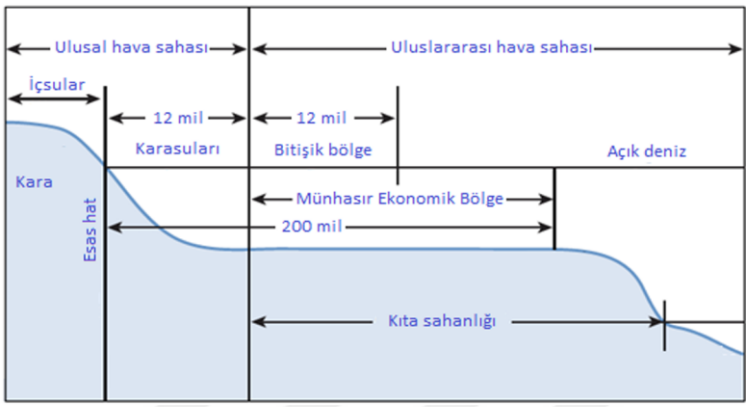

Şekil-3: Deniz Yetki Alanları (Balık, 2018).

Uluslararası hukukta ada ve kayalıkların tanımları yapılmış, ancak adacık kavramının tanımı yapılmamıştır. Ada-adacık ve adacık-kayalık arasındaki farkların ne olduğu ya da nasıl belirlendiği uluslararası hukuk kaynaklarında belirtilmemiştir. Adacıkların, tam egemenliğe sahip oldukları karasuları ile münhasır egemenliğe sahip oldukları bitişik bölge/kıta sahanlığı/MEB gibi deniz yetki alanları (DYA) mevcuttur. Kayalıklar ise karasuyu ve bitişik bölge gibi DYA'ya sahiptir. Adacık ve kayalıklar egemenliğinde oldukları devletlerin deniz yetki alanlarını genişletebilmektedir (Aka, 2019). Bazı devletler, insan yerleşimi/kendine özgü ekonomik yaşamı olmayan kayalıkların MEB ve kıta sahanlığına sahip olamayacağı kuralını aşmak/etkisini azaltmak maksadıyla stratejiler geliştirmeye çalışmaktadır.

Yunanistan, adaların statüsünü değiştirmek için adaları iskâna açmaya çabalamaktadır. Hakem mahkemesi kararları incelendiğinde; bir oluşumun kayalık olarak kabul edilmesi için yerleşim olmaması veya ekonomik faaliyet göstermemesi tek başına yeterli bir kriter değildir. Önemli olan, bu oluşumun kendi başına sürekli insan yerleşimine ve ekonomik hayata elverişli olup olmadığıdır. Eğer bir oluşum, anakara gibi büyük bir kara parçasına çok yakın olmasına rağmen geçmişte hiç yerleşim görmemişse, bu durum, yerleşime elverişli olmadığını gösteren bir işaret olabilir. Bu kapsamda, Yunanistan'ın yaptığı çalışmalar EGAYDAAK'ların statüsünü

değiştiremeyecektir (Sali, 2022). Yunanistan, kayalıkların statülerini değiştirerek buralara tam deniz yetki alanı kazandırmayı hedeflemektedir.

Yunanistan, Ege Denizi'ndeki adalarına anakara gibi muamele ederek karasularını genişletmeye çalışmakta ve orta hat ilkesini öne sürerek Türkiye'nin açık denizlere erişimini kısıtlamayı hedeflemektedir. Buna karşılık, zararsız geçiş hakkı çerçevesinde Türkiye'nin seyrüsefer özgürlüğünün korunacağını savunmaktadır.

Açık denizlerde (Akkutay, 2018);

- Hava sahasında bütün devletlerin hava araçları serbestçe uçabilmektedir.

- Tüm devletler avlanma hakkına sahiptir.

- Bütün devletlerin deniz altı kablo ve boru döşeme hakkı vardır.

- Denizaltılar dalmış durumda seyredebilir. (Akkutay, 2018).

Karasularında (Akkutay, 2018);

- Karasuları üzerindeki hava sahası, kıyı devletinin egemenliğinde olup zararsız geçiş hakkı yoktur.

- Avlanmaya yönelik su tabakası üzerindeki tüm haklar kıyı devletine aittir.

- Kıyı devleti dışında diğer devletlerin deniz altı kablo ve boru döşeme hakkı yoktur.

- Denizaltılar su üstünden seyretmek zorundadır ve kıyı devleti güvenliğini koruyabilmek için gerekli gördüğü hallerde zararsız geçiş hakkını askıya alabilir (Akkutay, 2018). Yunanistan'ın isteklerini elde etmesi durumunda, Türkiye'nin deniz ulaşımı tamamen kesilmeyecek ancak ciddi şekilde sınırlandırılacaktır.

Karasularında kıyı devletinin egemenliği esas olmakla birlikte, diğer devletlerin deniz ulaşımının serbest ve kesintisiz olmasını sağlamak amacıyla "*zararsız geçiş hakkı*" gibi düzenlemeler getirilmiştir. Bununla birlikte BMDHS kapsamında, kıyı devleti, yabancı gemiler arasında hukuki veya fiili ayrım yapmaksızın, güvenliği için gerekli gördüğünde, karasularının belirli bölgelerinde, atış talimleri vb. gerekçelerle zararsız geçişi geçici olarak durdurabilir (BMDHS Madde 25).

Siyasi, ekonomik ve stratejik öneme sahip EGAYDAAK'ların da deniz yetki alanları bulunmaktadır. Aidiyetleri belirlenmediğinden uluslararası hukuk çerçevesinde ortaya çıkabilecek ihtilaflara karşı tedbir alınmalı, bu bölgelere sahip çıkılarak güçlü politikalar oluşturulmalıdır. EGAYDAAK sorunu çözülmeden, Kıta Sahanlığı, Karasuları ve MEB gibi diğer meselelerin çözüme kavuşturulması mümkün olmayacaktır (Dedebağı, 2016).

Adacık tanımının hukuki olarak olmaması ve kayalıkların da MEB/kıta sahanlığına sahip olamaması sebebiyle Yunanistan, kayalıkların statüsünü iskân politikasıyla değiştirmeye çabalamakta ve adalara tam etki tanınmasını talep etmektedir. Bu durumda, Türkiye'nin açık denizlere erişimi ciddi şekilde kısıtlanacak ve zararsız geçiş hakkı da bu kısıtlamayı telafi etmeyecektir.

1.2.2. Ege Denizi'ndeki Adaların Hukukî Statüsünü Belirleyen Antlaşmalar

19. yy'dan itibaren Batılı devletlerin desteğini alan Yunanistan, kuruluşundan itibaren sınırlarını doğuya doğru genişletmeye başlamış ve bu genişlemeyi sürdürmek amacıyla planlı ve sistematik girişimlerde bulunmaya devam etmektedir. (Güncan, 2022). Yunanistan'ın genişlemesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun sahip olduğu toprakları ve gücünü kaybetmeye başlamasıyla gerçekleşmiş ve Ege Denizi'ndeki güç dengelerinin değişmesine neden olmuştur.

1669 yılında Girit Adası'nın fethiyle Türk gölü haline gelen Ege Denizi, aşağıda belirtilen antlaşmalarla parçalar halinde Osmanlı İmparatorluğu/Türkiye

Cumhuriyeti'nin egemenliğinden çıkmaya başlamış ve bugünkü sınırlarına ulaşmıştır. (Mengi, 2020).

Ege Denizi'ndeki adaların hukuki statüsünü belirleyen antlaşmalar aşağıda olduğu gibidir.

a. "3 Şubat 1830 tarihli Londra Protokolü",

b. "8 Nisan 1865 tarihli Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanan katılma senedi",

c. "18 Ekim 1912 tarihli Uşi Barış Antlaşması",

ç. "30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması",

d. "14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması",

e. "13 Şubat 1914 tarihli Altı Büyük Devlet Kararı",

f. "24 Temmuz 1923 tarihli LBA",

g. "4 Ocak 1932 tarihli TİS",

ğ. "10 Şubat 1947 tarihli PBA".

Bunların dışında, hukuken bağlayıcılığı olmayan TİMZ bulunmaktadır. Yunanistan TİMZ'i TİS'in gibi göstermeye çalışarak hukuki olarak geçerli olduğunu iddia etmektedir.

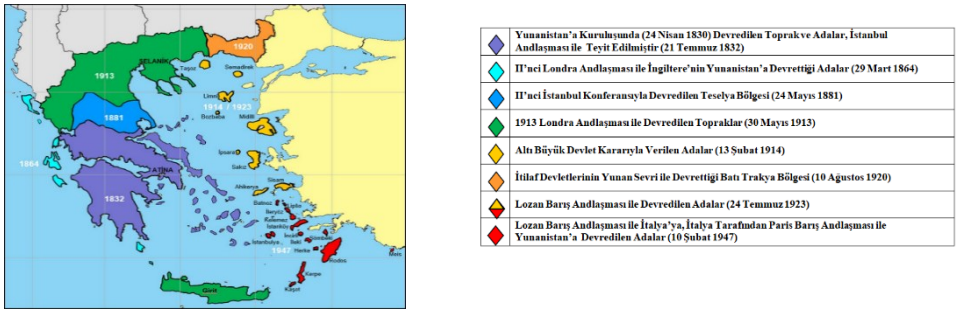

Şekil-4: Yunanistan'ın Sınırlarını Genişletmesi (Dedebağı, 2016).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE-YUNANİSTAN ARASINDA YAŞANAN SORUNLAR

21. yy'da Türk-Yunan ilişkileri daha ılımlı bir seyir izlemeye başlamıştır. Türkiye, sorunların iki devlet arasında yapılacak görüşmeler ve antlaşmalar yoluyla çözülmesini savunurken, buna karşın Yunanistan kıta sahanlığı dışında başka bir anlaşmazlık bulunmadığını, diğer konuların Yunanistan'ın doğal ve hukuki hakları kapsamında olduğunu ve Türkiye'nin bunları sorun haline getirdiğini öne sürmektedir (Kamalov, 2007). Yunanistan, Türk-Yunan anlaşmazlığının sadece kıta sahanlığı olduğunu ifade etmekte ve bu husus hükümet yetkililerince de belirli dönemlerde açıkça belirtilmektedir.

Dönemin Yunanistan Hükümet Sözcüsü Yorgos Petalotis, "*Yunanistan ile Türkiye arasında yalnızca kıta sahanlığı sorunu bulunduğunu*" ifade etmiştir (*Yunanistan Hükümet Sözcüsü Petalotis: Türkiye ile Sadece Kıta Sahanlığı Sorunu Var*, 11 Mayıs 2010). Ancak, Petalotis bu görüşü dile getirirken, dönemin Yunan Ana Muhalefet Partisi YDP dahi, bazı deneyimli Yunan diplomatlarının "*Gerçek şu ki, karasularının genişliği netleşmeden kıta sahanlığı belirlenemez. Öte yandan, masada "Gri Bölgeler" varken Lahey'e başvurulabilir mi*?" şeklindeki sorgulamalarına dikkat çektiğini belirtmektedir (*İstikşafi Temasların Gri Bölgeleri*, 2 Mayıs, s. 3) (Ak, 2014; Malkara, 2022).

İki devletin hakları konusunda hukuki veya fiili bir noktada görüş ayrılığında olması uluslararası mahkeme kararlarınca uyuşmazlığın varlığına işaret etmektedir (Başeren, 2003). Dolayısıyla, hukuki olarak Ege Denizi'nde birden fazla uyuşmazlık ve anlaşmazlıklara ilişkin iki ülke arasında yorum farklılıkları bulunmaktadır.

Ege Denizi'nin karmaşık coğrafyası ve binlerce ada-adacık-kayalıktan oluşan yapısı, Türkiye ile Yunanistan arasında bir dizi anlaşmazlığa yol açmaktadır (Gönülal, 2019). Taraflar, bu anlaşmazlıkların kapsamı üzerinde dahi aynı fikirde değildir. Türkiye, Ege'deki tüm sorunların bir bütün olarak uluslararası yargıya götürülmesini

savunurken, Yunanistan anlaşmazlığın yalnızca kıta sahanlığı ile sınırlı olduğunu öne sürmektedir (Çelikkol ve Karabel, 2017). İki ülkenin de antlaşmaları kendi çıkarları doğrultusunda yorumlaması, Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıkların temel nedenlerinden biridir (Kocakaplan, 2021).

Ege Denizi'nin karışık coğrafi özellikleri, tarih boyunca kıyıdaş devletlerin menfaatlerinin çatışmasına zemin hazırlamıştır (Ak, 2014). Bu karmaşık yapı nedeniyle Türkiye-Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklar içinden çıkılmaz bir noktaya gelmiştir (Sali, 2022). Yaşanan anlaşmazlıklar sadece Ege Denizi'nin coğrafi özelliklerden değil, Yunanistan'ın ideolojik hedeflerinden de kaynaklanmaktadır.

18. yy'da Osmanlı İmparatorluğu'nda ticaretle zenginleşen ve Avrupa'da eğitim ve ticaret imkanı bulan Rumlar, oradaki siyasi ve sosyal gelişmelerden etkilenerek milliyetçilik fikirlerini benimsemiş ve bu fikirleri Yunanlılarla paylaşarak "*Megali İdea*"nın doğuşuna zemin hazırlamışlardır (Turan, 2016). "*İlhak*" anlamına gelen "*Enosis*" kavramı, Yunanistan dışındaki Helen nüfusun bağımsızlığını kazanması ve anavatanla birleşmesini ifade etmektedir. Yunanistan'ın yayılmacı politikalarının temelinde Enosis felsefesi yatmaktadır (Şen, 2015). Adalarda yaşayan halk da Yunan devletinin kuruluşunda bu fikirleri benimsemiş ve destek vermiştir (Kızılkan, 2022).

Kuruluşundan itibaren yayılmacı bir politika güden ve büyük devletlerin desteğini alan Yunanistan, Türkiye'yi Anadolu kıyılarına sıkıştırma çabası içindedir (Ak, 2014). Bu hayal ve hedefler aynı zamanda iki ülke arasında günümüze kadar devam eden sorunlar yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Yunanistan, 1970'lerde, o dönemde açık deniz statüsünde olan Taşoz Adası yakınlarında petrol arama faaliyetlerine başlamıştır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve akabinde kıta sahanlığı ile adaların silahlandırılması gibi konularda yaşanan anlaşmazlıklar, Ege sorunlarını gün yüzüne çıkarmıştır. Yunanistan, "*Türkiye ile aramızda sadece kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunu vardır. Diğer konular egemenlik haklarımızla ilgilidir ve uluslararası hukukun bize tanıdığı güvenlik ve koruma tedbirleri kapsamındadır. Bu konuların tartışılmasını istemiyoruz*" şeklinde bir tutum benimsemiştir (Ege Sorunları Paneli, 2004). Kıta sahanlığı ile başlayan

anlaşmazlıklar, zamanla "*egemenliği devredilmemiş ada-adacık-kayalıklar*" (EGAYDAAK), "*adaların silahlandırılması*", "*karasuları*", "*hava sahası*" ve "*münhasır ekonomik bölge*" (MEB) gibi daha geniş kapsamlı sorunları ortaya çıkarmıştır (Halatçı Ulusoy, 2013). Anlaşmazlıkların etkin bir şekilde çözüme kavuşturulması için yaşanan sorunları sadece hukuki olarak değil aynı zamanda daha derinlemesine ve kapsamlı olarak değerlendirmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'de Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların tarihsel, siyasi, ekonomik ve hukuki boyutları bulunmaktadır. Bu nedenle, bahse konu sorunları, olayların farklı platformlardaki seyrini ve karşılıklı etkileşimlerini dikkate alan bir çerçevede değerlendirmek önem arz etmektedir (Apakan, 2021). Bu kapsamda Ege Denizi'ndeki egemenlik tartışmaları bütün adaları kapsamamakta, belirli ada grupları ve EGAYDAAK'ları içermektedir.

"*Kuzey Sporatlar*", "*Kiklat Adaları*" ve "*Girit Adası*"nın egemenliği konusunda bir anlaşmazlık söz konusu değildir. Ancak, Türkiye'nin güvenliği açısından kritik öneme sahip Doğu Ege'deki "*Boğazönü*", "*Saruhan*" ve "*Menteşe Adaları*"nda bulunan EGAYDAAK'lara yönelik anlaşmazlık yaşanmaktadır (Özgör, 2021). Bu adalar, Türkiye'ye karşı hasmane tutum sergileyen devletler için büyük bir stratejik değer taşımaktadır. Zira bu adalara hâkim olarak Türkiye'nin Akdeniz ile bağlantısını kesebilir ve bunun yanı sıra Çanakkale'den İskenderun'a kadar Türkiye'nin ikmal yolları kontrol altında tutulabilecektir (Ferudun, 2009).

Ege Denizi'ndeki adaların çoğu, kuruluşundan bu yana sınırlarını sürekli genişleten Yunanistan'ın egemenliğindedir (Ak, 2014). Buna karşın bahse konu adaların büyük bir bölümü orta hattın ters tarafında bulunmaktadır. Bu durum, deniz yetki alanlarının belirlenmesinde özgün bir çözüm bulunmasını zorunlu kılmaktadır (Akkutay, 2018). Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıklar, Türkiye ile Yunanistan ilişkilerinin sadece bir tanesidir.

Türk-Yunan sorunları genel olarak; Azınlık sorunları, Kıbrıs sorunu ve Ege sorunlarından oluşmaktadır (Turan, 2016). Türkiye, 1950'lerden günümüze dış politikasında ağırlıklı olarak Kıbrıs Adası ve Ege sorunlarıyla meşgul olmuştur (Kızılkan, 2022).

Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan anlaşmazlıklar;

S. NU	NİTELİĞİ	SORUNLAR	ALT SORUNLAR	SORUN OLARAK KABUL EDEN DEVLET
1	Temel Sorun	Egemenliği Devredilmemiş Ada, Adacık, Kayalıklar	-	Her İki Devlet
2	Ana Sorunlar	Karasuları	Yan Sınırının Belirlenmesi	Her İki Devlet
3			6 Milin Üzerinde Genişletilmesi	Türkiye
4		Kıta Sahanlığı ve MEB	Yan Sınırının Belirlenmesi	Her İki Devlet
5			Güney Sınırının Belirlenmesi	Her İki Devlet
6			Sınırlandırma Sorunu	Her İki Devlet
7		Hava Sahası	Yunanistan'ın 10 Millik Hava Sahası İddiaları	Türkiye
8			FIR (Uçuş Bilgi Bölgesi)	Türkiye
9		Gayri Askeri Statüdeki Adaların Silahlandırılması	-	Türkiye
10	Diğer Sorunlar	SAR (Arama ve Kurtarma) Sahalarının Sınırlandırılması	-	Türkiye

Tablo-2 : Türkiye ile Yunanistan Arasında Yaşanan Sorunlar (Yaycı ve Kurumahmut, 2011)

Antlaşmalara uygun davranmayarak güvensizlik ortamı yaratan Yunanistan, Türkiye'nin barışçıl girişimlerini dahi bir tehdit olarak algılamaktadır (Kızılkan, 2022). Ege Denizi'ni bir "*Yunan Gölü*" olarak görme eğilimindeki Yunanistan, Türkiye'nin hak ve taleplerini tehdit unsuru olarak nitelendirerek ikili görüşmelerden kaçınmakta ve sorunları uluslararası platformlara taşımayı tercih etmektedir (Turan, 2016). Uluslararası Adalet Divanı (UAD), Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların toplu halde çözümü için en uygun merci olarak öne çıkmaktadır. Ne var ki Yunanistan, UAD'nin önceki emsal kararlarından hareketle, Türkiye'nin lehine bir sonuç çıkma ihtimalini değerlendirerek, anlaşmazlıkları bu platforma taşıma konusunda isteksiz davranmaktadır (Özsaraç, 2022). Yunanistan'ın hem ikili görüşmeden kaçınması hem de UAD'ye gitmekten imtina etmesi, Türkiye'nin üretmiş olduğu tezlerin uluslararası alanda daha güçlü olmasını sağlamaktadır.

Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıklarda Yunanistan'ın uluslararası hukuka aykırı iddialar ileri sürdüğü, Türkiye'nin ise bu iddialara karşı tezler geliştirdiği görülmektedir. Önceleri "*güvenlik tüketen ülke*" konumunda görünen Türkiye, 21. yüzyılda attığı adımlarla "*güvenlik ve çözüm üreten ülke*" konumuna yükselmiştir (Yenigün, 2010). Bugüne kadar daha çok savunma odaklı tezler geliştiren Türkiye'nin, artık kendi taleplerini Yunanistan'a kabul ettirecek tezler üretmesi gerekmektedir (Kocakaplan, 2021). Yunanistan, EGAYDAAK'lara ilişkin egemenlik iddialarını destelemek maksadıyla kendi iddialarını fiiliyata dökmeye çabalayarak uluslararası kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır.

Yunanistan'ın, antlaşmalarla belirlenen adalar ve elde ettiği haklar dışında, "*Anadolu kıyılarının 3 mil ötesindeki tüm ada-adacık-kayalıkların"* kendisine ait olduğunu iddia etmesiyle sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Yunanistan'ın, ada-adacık-kayalıkları yerleşime açma planıyla, EGAYDAAK'lar üzerindeki tartışmalı olduğunu bildiği egemenliğini uluslararası ortamda kabul ettirmeye çalıştığı görülmektedir (Başeren, 2003). Yunanistan, EGAYDAAK'ların sahip olabilecekleri deniz yetki alanlarıyla kendi deniz sınırını genişletme çabası içerisindendir.

Bir kara parçasının deniz yetki alanlarına (karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve MEB vb.) ve karasuyu üzerindeki hava sahasına sahip olması, coğrafi

formasyonların değerini ortaya koymuştur. Bu sebeple, EGAYDAAK'ların aidiyetlerinin belirlenmesi elzemdir. Zira aidiyetleri netleşmeden, deniz yetki alanları ve hava sahası gibi anlaşmazlıklar çözülemeyecektir (Dedebağı, 2016). EGAYDAAK'ların aidiyetinin belirlenmesinin önemi dikkate alındığında buraların hukuki dayanaklarının kesinlik kazandırılması gerekmektedir.

Antlaşmalarla İtalya ve Yunanistan'a devredilen Ege Denizi'ndeki adaların aidiyetleri bugün Yunanistan'dadır. Ancak, büyük kesimi Menteşe Adaları bölgesinde yer alan ve EGAYDAAK statüsünde olan 150'den fazla ada-adacık-kayalık mevcuttur (Mengeş, 2017). Antlaşmalarla ismen belirtilerek devredilenler dışında olan ada-adacık-kayalıkların aidiyetleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun hukuki varisi olan Türkiye'dedir (Tekin, 2019). Özellikle LBA, Ege'de Türkiye - Yunanistan ilişkilerinde dengenin sağlanması ve iki ülkenin barış içerisinde yaşamasının temel dayanağıdır.

LBA, Türkiye ile Yunanistan arasında muhtemel bir savaşı engelleyen temel unsur niteliğindedir. Ancak Yunanistan'ın, kuruluşundan günümüze Türkiye'den toprak kazanma çabaları ve LBA'ya aykırı eylemler icra ederek Türkiye'yi askeri olarak tahrik ederek barış döneminin sonunu getirebilecektir (Özsaraç, 2022). Menteşe Adaları'nın Paris Barış Antlaşması (PBA) ile karasularını 6 mil, hava sahasını ise 10 mil olarak belirleyen Yunanistan egemenliğine girmesiyle LBA'nın kurduğu denge Türkiye aleyhine bozulmuştur (Çelikkol ve Karabel, 2017). LBA'ya aykırı faaliyetler icra ederek barış ortamını bozmaya yönelik tutum sergileyen Yunanistan, dönemsel olarak gerginliği düşürücü politikalar sergilemektedir.

Turizm gelirlerinin ülke ekonomisinde önemli bir yer tuttuğu Yunanistan, özellikle kış dönemlerinde gerginliği tırmandırma eğilimi göstermektedir. Türkiye ile Yunanistan arasında 27 Mayıs 1988'de imzalanan "*Atina Mutabakatı ile 1 Temmuz-1 Eylül"* tarihleri arasında Ege Denizi'nde askeri tatbikat yapılmaması konusunda mutabık kalınmış, bu süre "*1 Temmuz 2006'da 15 Haziran-15 Eylül*" arasını kapsayacak şekilde uzatılmıştır (Özsaraç, 2022). İki ülke arasındaki mutabakata rağmen Yunanistan yayılmacı politikasını sürdürmeye devam etmektedir.

Kuruluşundan günümüze topraklarını neredeyse üç katına çıkartan Yunanistan, Türk-Yunan ilişkilerinde mağdur gibi davranmakta, uluslararası arenada Türkiye'yi saldırganlıkla suçlamaktadır (Çelikkol ve Karabel, 2017). Ege Denizi'nin kendine has yapısı, tarafların anlaşmaları farklı değerlendirmesi ve deniz hukukundan kaynaklı anlaşmazlıklar çözümü daha da karmaşık hale getirmektedir.

Yarı kapalı deniz niteliğindeki Ege Denizi'nde, binlerce ada-adacık-kayalığın bulunması sebebiyle dünyadaki en önemli uyuşmazlık alanlarından biridir. 1982 BMDHS kapsamında ada-adacık-kayalıklar karasularına sahiptir. Bununla birlikte üzerinde yerleşim bulunan ve kendine özgü ekonomik hayatı olan adaların kıta sahanlığı ve MEB'i bulunmaktadır (Kaynar ve Ak, 2017). Muhtemel bir savaş tehdidini bertaraf etmek amacıyla, bütün devletleri etkileyen Türk-Yunan anlaşmazlıklarına kalıcı bir çözüm bulunması zaruridir (Ceyhun, 2022). Türkiye, 1982 BMDHS görüşmelerinde, Ege Denizi'nin sahip olduğu kendine has yapısı sebebiyle Türkiye'nin egemenlik/deniz yetki alanlarına ilişkin ulusal tezleriyle çelişmesi nedeniyle (BMDHS madde 3 (karasularının 12 mil olması) vb.) kabul etmemiş ve anlaşmayı imzalamayarak taraf olmamıştır. Bu nedenle 12 mil düzenlemesi Türkiye'ye karşı öne sürülemeyecektir (Kargın, 2010).

LBA'nın iki ülke tarafından farklı yorumlanması, Ege Denizi'nde henüz bir deniz sınırının çizilememesine ve Osmanlı Devleti'nin ardılı olarak Türkiye'nin egemenliğindeki ada-adacık-kayalıkların statüsünün tartışmalı hale gelmesine yol açmıştır. LBA'dan önce Yunanistan'a devredilen adalar konusunda bir ihtilaf bulunmamaktadır. Ancak, antlaşmalarla Yunanistan'ın kendisine ismen belirtilerek devredilen haricindeki ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak iddia etmesi neticesinde EGAYDAAK anlaşmazlığı ortaya çıkarmıştır (İnce, 2013). Yunanistan, uluslararası kamuoyunu etkilemek ve kendine avantaj sağlamak maksadıyla çeşitli uygulamalar yapmaktadır.

Yunanistan'a herhangi bir antlaşmayla devredilmemiş ve İngiliz haritasında (1943) da belirtildiği üzere Anadolu kıyılarına çok yakın mesafede ve Türkiye kıta sahanlığında çok sayıda ada mevcuttur. Bu durumun farkında olan Yunanistan, bu

adalardan bazılarını yerleşime açarak adalarda Yunan otoritesi oluşturmaya ve buraları meskûn hale getirerek kıta sahanlığı elde etmeye çalışmaktadır (Ak, 2014).

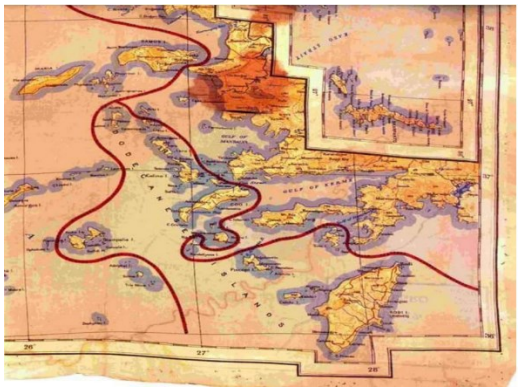

Şekil-5 : Ege Denizi'nde Adaların Egemenlikleri Üzerinden Ülkesel Sınırları Gösteren Eylül 1943 tarihli İngiliz Haritası (British Map. Sheet 43/H, Frontiers in the Dodecanese as of September 1943. 1:1.000.000) (Ak, 2014)

Türkiye, kendine özgü coğrafi özelliklere sahip, yarı kapalı bir deniz olan ve egemenlik meselesi olarak gördüğü Ege Denizi'nde hak sahibi olduğunu vurgularken; Yunanistan, Ege'yi bir Yunan gölü olarak algılamakta ve Türkiye'nin haklarını kendi toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit olarak algılamaktadır. Yunanistan'ın "*Megali İdea*" hedefi doğrultusundaki yaklaşımları nedeniyle Ege Denizi'ne yönelik anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamıştır (Malkara, 2022; Dedebağı, 2016; Ak, 2014). Ekonomik, ticari ve güvenlik açılarından her iki ülkenin de eşit haklarla yararlanması gereken Ege Denizi'nin yarı kapalı bir deniz olduğu, ilk kez "*27 Şubat 1974 tarihli Nota*" ile Yunanistan'a bildirilmiştir (Başeren, 2003). Ege Denizi'ne yönelik yorum farklılıkları ve tarihsel/ideolojik sebeplerden kaynaklanan anlaşmazlıkların çözüme kavuşması iki ülke açısından önem arz etmektedir.

Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıklar bir bütün olarak ele alınmalı, hakkaniyet ilkesi gözetilerek değerlendirilmeli ve Türkiye ile Yunanistan arasında iş birliğine dayalı çözümler üretilmelidir (Apakan, 2021).

Tarih boyunca yaşanan deniz gücü mücadelesi, Ege Denizi'nin kaderini belirlemiştir. Bu kapsamda Ege anlaşmazlıkları deniz gücü sorunuyla eş anlamlıdır. Bir deniz ayaklanması olan "*1821 Yunan ayaklanması*" sonucunda Yunanistan'ın

deniz sınırı çizilmiştir. Yunanistan bir deniz devleti olarak kurulurken, Osmanlı deniz gücü Navarin'de ortadan kaldırılmıştır. (Ak, 2014).

Yunanistan,

- Ege Denizi'ndeki balıkçılığa ilişkin "*2014 yılında yaptığı çalışmada son 50 yılda balıkçılığın açık denizlere doğru*" kaydığını incelemiş,

- Ege Denizi'nin uluslararası sularında "*Fisheries Restricted Areas (FRAs) ilan ederek balıkçılık koruma alanları*" ile ilgili bir çalışma yapmış,

- Ege Denizi'nde birçoğu Türkiye'ye çok yakın mesafede bulunan alanlarda "*ekonomik türlerin av potansiyellerini belirleyen, balıkçılık verilerine dayanarak bir modelleme*" çalışması yapmıştır.

Yunanistan, Ege Denizi'ne büyük önem atfetmekte ve bu konudaki bilimsel çalışmalarını uluslararası platformlarda sunup yayınlayarak, bölgede söz sahibi bir ülke olduğu imajını bilimsel verilere dayandırma gayreti içindedir (Gönülal, 2019). Yunanistan, "*doğal yaşamı koruma gerekçesiyle Natura 2000*" alanları ilan etmiştir. Bu kapsamda;

- "*GR1110004 nu.lı*" alan Yunanistan'ın egemenlik sınırları dışında kalan "*Zürafa Adası bölgesini*" kapsamakta ve "*kelebek, tatlı su/kara kaplumbağaları ile yunus ve yarasa"* türlerinin,

-"*GR4120010 nu.lı*" alan "*Nergisçik, Lipso, Eşek, Bulamaç, Kalolimnoz ve Kardak*" gibi ada-adacık-kayalıkları kapsamakta ve "*silene holzmannii (bitki türü), yeşil kaplumbağa ve şişe burunlu yunus*" türlerinin,

korunması amaçlanmaktadır.

Yunanistan, çevre koruma gibi tüm dünyanın önem verdiği bir konuyu öne sürüp bu alanları ilan etmek suretiyle, "*AB Çevre Programları*" aracılığıyla,

EGAYDAAK'lara yönelik tezlerine destek bulmaya çabalamaktadır (Sevim, 2021). Yunanistan'ın, AB başta olmak üzere kamuoyu oluşturmaya çalışarak EGAYDAAK'lara ilişkin iddialarını destekleme çabalarına karşın Türkiye çok uluslu bir strateji oluşturulmalıdır.

Başta Karadeniz'e kıyıdaş devletler olmak üzere, bölgede menfaatleri bulunan diğer ülkelerin de dahil edileceği bir strateji izlenmelidir. Bu kapsamda, Yunanistan'ın Ege Denizi'ne ilişkin iddiaları ön plana çıkarılırken, söz konusu ülkelerin çıkarları ile Türkiye'nin tezleri arasındaki ortak noktalar vurgulanarak destek arayışına gidilmelidir (Cesur, 2005).

"*Deniz emniyeti, güvenliği, çevre yönetimi, arama kurtarma faaliyetleri, insan kaçakçılığı ve deniz haydutluğu*" ile mücadele gibi kavramlar temelinde, anlaşmazlıklara çözüm üretme çabaları yoğunlaştırılmalıdır (Dedebağı, 2016). Bununla birlikte Ege Denizi elektronik haritalarında (Google maps vb.) adaların Yunanca isimleri kullanılmaktadır.

Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan anlaşmazlıklar tarihsel, coğrafi, hukuki ve stratejik açıdan değerlendirilmektedir. Yayılmacı politikasıyla Ege'yi "*Yunan Gölü*" haline getirme hedefinde olan Yunanistan, "*iskana açma ve Natura 2000*" gibi fiili uygulamalar icra etme ve UAD'ye gitmekten çekinme politikalarını benimsemiştir. Türkiye, EGAYDAAK'ların egemenliklerinin halefiyet ile kendisinde olduğunu, anlaşmazlıkların bütüncül olarak çözülmesi gerektiğini belirtmektedir.

2.1. KARDAK KRİZİ

Ege Denizi'nin güneydoğusunda, Menteşe Adaları bölgesinde yer alan ve Türkiye ile Yunanistan'ı savaşın eşiğine getiren Kardak Kayalıkları (Yunanca: İmia);

Anadolu'nun Ege Denizi'ndeki doğal bir uzantısı olan, "*Batı Kardak ve Doğu Kardak olmak üzere ikiye ayrılan*" ve yerleşime uygun olmayan Kardak Kayalıklarının aralarında 325 m mesafe bulunmaktadır. "*Doğu Kardak 19.730 metrekare, Batı*

Kardak ise 16.680 metrekare" yüzölçümüne sahiptir (Ferudun, 2009). Kardak Kayalıkların konumları ve etrafında bulunan adalara/anakaralara olan mesafeleri kayalıkların egemenlikleri açısından önem arz etmektedir.

"*Doğu Kardak 37° 03' 03" K - 27° 09' 04" D ve Batı Kardak ise 37° 02' 55" K-27° 08' 47" D mevkisindedir*". Batı Kardak'ın Anadolu'ya uzaklığı 3.9 deniz mili iken, Doğu Kardak'ın uzaklığı 3.6 deniz milidir (Başeren, 2003). Yunanistan'a bağlı "K*alimnos Adası'na ise; Doğu Kardak 5.5 deniz mili, Batı Kardak 5.4 deniz mili*" mesafededir (Kamalov, 2007; Güncan, 2022).

	Doğu Kardak	Batı Kardak
Konum	37°03'03''K -27°09'04''D	37°02'55''K -27°08'47''D
Ölçüt	120x200 m.	100x180 m.
Yüz Ölçümü	19,73 km²	16,68 km²
Doğu-Batı Kardak Mesafesi	325 m.	
Mesafe (Anadolu Kıyısı-Dönmez Burnu)	3.6 nm	3.9 nm
Mesafe(Kalimnos)	5.65 nm	5.4 nm
Mesafe(Çavuşadası)	2.2 nm	2.4 nm

Tablo-3 : Kardak Kayalıkları Özellikleri (Yıldız, 2018).

Kasım 1995'te Yunanistan'ın, "*8'i Ege Denizi'nde bulunan 11 küçük ve ıssız adayı yerleşime açma planının*" basına yansıması ve "*25 Aralık 1995'te Figen Akat*" adlı Türk gemisinin Kardak Kayalıkları'nda karaya oturması sonucunda Türkiye ile Yunanistan arasında "*Kardak Krizi*" yaşanmıştır (Yavuz, 2003).

Gemi kaptanı, "*Türk karasularında*" bulundukları gerekçesiyle Yunan makamlarının yardım teklifini geri çevirmiş ve gemi "*26 Aralık 1995'te Güllük Limanı'na*" çekilmiştir. Aynı gün Yunanistan, "*kurtarma operasyonunun kendi karasularında gerçekleştiği*" iddiasıyla Türkiye'ye bir nota vererek çalışmaların durdurulmasını talep etmiştir. Türkiye ise aynı gün verdiği karşı notayla Yunanistan'ın iddialarını reddetmiştir. 9 Ocak 1996'da Yunanistan ikinci bir nota vererek, TİS ve TİMZ'e atıfta bulunarak, Kardak Kayalıkları'nın PBA ile kendi egemenliğinde olduğunu iddia etmiştir. Bunun üzerine Kelemez Adası Belediye Başkanı, adanın papazı ve bazı ailelerle birlikte Kardak Kayalıkları'na giderek "*Yunan bayrağı*"

dikmiştir. Bu olayın basına yansıması üzerine, "*Hürriyet gazetesinden iki muhabir 27 Ocak'ta kayalıklardaki Yunan bayrağını indirip yerine Türk bayrağını*" dikmiştir. İki ülkenin de kayalıkların kendi egemenliğinde olduğunu iddia eden belge ve haritalar sunması üzerine görüşmeler sonuçsuz kalmıştır. Hürriyet muhabirlerinin eyleminin ardından Yunanistan, "*29 Ocak 1996'da doğudaki kayalığa asker çıkarıp Yunan bayrağı dikmiş ve Yunan uçakları bölgede uçuşlar*" yapmaya başlamıştır (Yenigün, 2010). Türkiye ise aynı gün Yunanistan'a bir nota vererek, "*4 Ocak 1932 tarihli Sözleşme'de Kardak Kayalıkları'na dair bir hüküm bulunmadığını ve 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ'in hukuki bağlayıcılığı olmayan bir belge*" olduğunu bildirmiştir (Ferudun, 2009). Diplomatik girişimlerin sonuç vermemesi ve Yunanistan'ın asker çıkarmasıyla birlikte yaşanan kriz daha da büyümüş ancak ABD'nin arabuluculuğunda herhangi bir çatışma yaşanmamıştır.

Yunanistan'ın askerlerini geri çekmemesi üzerine, "*31 Ocak 1996'da Türk Deniz Kuvvetleri'ne bağlı SAT ve SAS timleri*" tarafından bir operasyon düzenlenmiştir. Türk SAT timleri, "*Batı Kardak'a çıkarak Yunan bayrağını indirip yerine Türk bayrağını*" dikmiştir. Aynı gün, "*ABD'nin arabuluculuğuyla Türk ve Yunan askerleri Kardak Kayalıkları'ndan*" çekilmiş ve bölgede herhangi bir askeri faaliyette bulunmama konusunda anlaşmışlardır. Türkiye, "*Eylül 1996'da gerçekleştirilen NATO tatbikatına Gavdos adacığını*" da dahil etmiştir. Yunanistan, bu adacığın kendisine ait olduğunu belirten bir nota vermiş, ancak Türkiye, "*Gavdos'un da Kardak gibi egemenliği belirsiz bir ada olduğunu, hatta 17 adacık ve kayalığın daha egemenlik statüsünün tartışmalı*" olduğunu bir nota ile yanıtlamıştır (Yenigün, 2010).

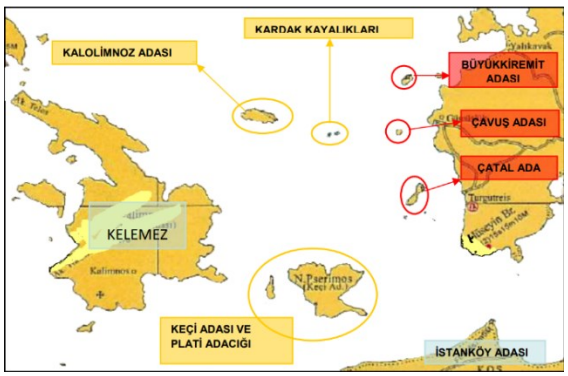

Şekil-6 : Kardak Kayalıkları (Ferudun, 2009).

Türkiye - Yunanistan arasında yaşanan "*Kardak Krizi*"; EGAYDAAK sorununun başlangıcı olmuştur. EGAYDAAK'ların hukuki statülerine ilişkin;

Türkiye - Yunanistan arasında yaşanan Kardak Krizi, EGAYDAAK sorununun miladı olmuştur. Bu kriz, EGAYDAAK'ların hukuki statülerine ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda EGAYDAAK'ların aidiyetlerine yönelik;

-LBA(24 Temmuz 1923),

-TİS(4 Ocak 1932),

- PBA(1947)

öne çıkmaktadır. (Ferudun, 2009).

Kardak Krizi, Türkiye ile Yunanistan arasında EGAYDAAK sorununun doğmasına neden olmuştur (Malkara, 2022). Krizin temelinde, Yunanistan'ın, antlaşmalarla kendisine devredilmemiş ve "*Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'nin egemenliğinde bulunan ada-adacık-kayalıklar*" üzerinde hak iddia etmesi yatmaktadır (Keser ve Ak, 2013). Yunanistan'ın egemenlik iddiaları ve Ege Denizi'nde iki ülke arasında nihai bir deniz sınırı bulunmaması EGAYDAAK sorununun yaşanmasına neden olmuştur.

Türkiye - Yunanistan arasında, Ege Denizi'nde kesin bir deniz sınırının çizilmemiş olması, Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'nin egemenliğinde olan ada-adacık-kayalıkların statüsünün tartışılmasına yol açmaktadır (Aksu, 2001). Kardak Kayalıkları, "*LBA 15. maddesi kapsamında yer almadığı için İtalya'ya*" devredilmemiş olup, Türkiye'nin egemenliğinde bulunmaktadır (Denk, 1999).

Kardak Kayalıkları konusunda "*Türkiye ve Yunanistan arasındaki hukuki görüş ayrılıkları*", aynı belgelerin farklı şekillerde yorumlanmasından kaynaklanmaktadır (Denk, 1999). Bu kapsamda;

-Türkiye, antlaşmalarda açıkça isimleri belirtilerek egemenliği devredilenler dışındaki tüm ada-adacık-kayalıkların kendisine ait olduğunu savunurken;

-Yunanistan, "*LBA gereği Anadolu kıyılarının üç mil dışındaki ada-adacık-kayalıkların*" egemenliklerinin kendisine ait olduğunu iddia etmektedir (Cesur, 2005). Yunanistan, yaşanan kriz sonrasında hukuki açıdan iddialarının yetersiz kalması sebebiyle bu durumu fiili uygulamalarla gidermeye yönelik bir politika benimsemiştir.

Kardak Krizi'yle birlikte Yunanistan, EGAYDAAK'ları yerleşime açarak sahiplenme politikası gütmektedir. Böylelikle, LBA ve PBA'ya aykırı olacak şekilde oluşturduğu fiili durumu kendi lehine çevirmeye çalışmaktadır (Keser ve Ak, 2013). Ancak, Yunanistan'ın uygulamaya çalıştığı politika ile deniz hukuku ilkeleri çerçevesinde istediği sonuca ulaşabilmesi mümkün değildir.

Yunanistan'ın izlediği "*iskân politikası, ekonomik ve sosyal*" açıdan değerlendirildiğinde, sonuçsuz bir çaba olarak görünmektedir. Zira hâlihazırda yerleşim olan adalarda dahi ekonomik ve sosyal hayat ancak çeşitli tedbirlerle idame ettirilebilmektedir. "*Adaların yaşama elverişli olması ve ekonomik bir hayata sahip bulunması, kıta sahanlığı ve karasularına*" sahip olmaları üzerinde etkili olmaktadır. Ancak, "*bir ada, karşılıklı iki devletin ana karaları arasındaki ortay hattın ters tarafında bulunuyorsa bu adaya karasuyu ve kıta sahanlığı ya sınırlı bir şekilde tanınmakta ya da hiç tanınmamaktadır*". Bu durumda, söz konusu ada yerleşim yeri olsa bile kıta sahanlığına sahip olamamaktadır (Başeren, 2003; Pazarcı, 2004). Dolayısıyla, Yunanistan'ın izlediği politikalar da göstermektedir ki anlaşmazlıkların çözümü için EGAYDAAK'ların "*statülerin kesinlik kazanması*" gerekmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki temel sorun olan ve deniz yetki alanlarının paylaşımını doğrudan etkileyen EGAYDAAK meselesi çözüme kavuşturulmadan, diğer sorunların çözülemeyecektir (Ak, 2014; Cesur, 2005). Dolayısıyla, birbiriyle iç içe geçmiş yapıda Ege anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde topluca müzakere edilerek çözüme kavuşturulmalıdır (Akkutay, 2018). Ege sorunlarının çözümünde "*Avrupa Birliği (AB) 'nin konuya yaklaşımı ve tutumu*" da önemli bir dış faktör olarak dikkate alınmalıdır.

AB, konuya yaklaşımı incelendiğinde şu noktalar öne çıkmaktadır:

-Her iki ülke de "*adaylık sürecindeyken*" Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıklara "*tarafsız bir tutum*" sergilemiş, ancak "*Yunanistan'ın tam üyeliğinin ardından bu ülkeyi destekleyen bir pozisyon*" almıştır (Özgör, 2021). "*AB, Yunanistan sınırının(güney) aynı zamanda kendi sınırı*" olduğunu belirterek, sorunun Türkiye ile Yunanistan arasında güç kullanılmadan ve hukuki yollarla çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır (Yıldız, 208).

-Kardak Krizi sonrasında Türkiye'ye yapacağı "*mali yardımları dondurmuş ve Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye'ye ödenmesi gereken mali destekleri*" de sağlamamıştır (Özgör, 2021).

Yunanistan, "*yayınladığı haritalarda Kardak Kayalıkları'nı kendi toprakları*" olarak göstermektedir. Ancak, söz konusu bölgeye ilişkin olarak şu durumlar dikkat çekmektedir:

-"*Imray Tetra tarafından Eylül 1993'te*" İngiltere'de basılmış olan ve Yunanistan tarafından hazırlanmış olan haritalar referans alınıp *"Yunanistan Hidrografi Dairesi'nin izniyle"* ifadesine yer verilen haritada, Kardak Kayalıkları'nın egemenliğinin Türkiye'de olduğu gösterilmektedir.

-"*Amerikan Savunma Harita Kurumu (Defense Mapping Agency)"* tarafından hazırlanan "*27 Ocak 1996 tarihli haritada*" ise Kardak Kayalıkları'nın "*egemenliği belirlenmemiş (sovereignty undetermined)*" olduğu belirtilmektedir (Denk, 1999).

-"*İngiltere'nin 1943 ve 1944 yıllarında hazırladığı haritalarda*", Kardak Kayalıkları ve EGAYDAAK statüdeki bazı adacık ve kayalıklar Türkiye'nin egemenliğinde gösterilmiştir (Başeren, 2006).

Kardak Krizi'nin temelinde yatan sorun, egemenlik meselesidir. Aynı maddelerin "*Türkiye ve Yunanistan tarafından farklı yorumlanması*", durumu daha da karmaşık hale getirmektedir. Bu bağlamda, iki ülke tarafından yapılabilecek yanlış bir

hamle, Ege Denizi'nde telafisi zor sonuçlara yol açabilecektir. Bu maksatla, EGAYDAAK'ların egemenliği konusunda iki ülke, "*kendi aralarında, hakkaniyet ve orantılılık ilkeleri*" çerçevesinde bir çözüm bulmalıdır (Malkara, 2022; Dedebağı, 2016). İki ülke arasında yaşanan anlaşmazlıklar göstermektedir ki Kardak Krizi'yle birlikte Ege Denizi'nin coğrafi yapısına bağlı olarak daha karmaşık anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır.

Ege Denizi, coğrafi yapısı itibarıyla kendine özgü bir denizdir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar incelendiğinde, temel anlaşmazlığın Kardak Krizi ile ortaya çıkan EGAYDAAK sorunu olduğu ve bu sorunların birbiriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, etkin bir çözüm üretebilmek için anlaşmazlıkların bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir. Hukuk ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında, Kardak Kayalıkları'nın egemenliğinin Türkiye'ye ait olduğu görülmektedir (Cesur, 2005). Kardak Krizi'nden sonra Türkiye tarafından hukuki durumun netleştirmesi maksadıyla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

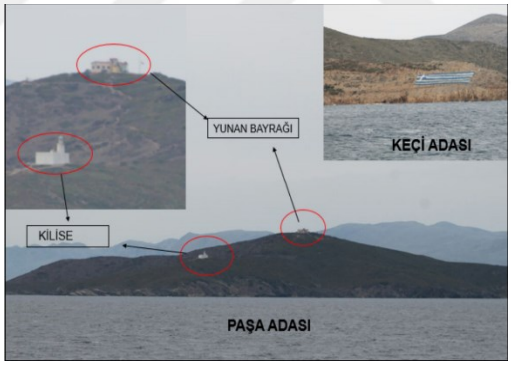

Şekil-7: Paşa Adası ve Keçi Adasında Yunanistan Faaliyetleri (Dedebağı, 2016).

Şekil-8: Keçi Adasında Yunanistan Faaliyetleri (Dedebağı, 2016)

Şekil-9: Yunan Balık Çiftlikleri (Saygı Öztürk, Sözcü Gazetesi, 29 Eylül 2024)

Kardak Krizi'nin ardından, Ege Denizi anlaşmazlıklarına EGAYDAAK sorunu da eklenmiştir. Bu kriz, "*Ege Denizi'nde aidiyeti belirsiz çok sayıda adacık ve kayalığın bulunduğunu ve bu konuda hukuki bir düzenleme*" yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Kriz sonrasında Türkiye tarafından, hukuki statüsü belli olmayan adacık ve kayalıklar için "*gri bölgeler*" tezi ileri sürülmüş ve TSK Harp Akademileri Komutanlığı tarafından, "*Ege Denizi'nde antlaşmalarla aidiyetleri belirlenmemiş ada-adacık-kayalıklar Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'nin egemenliğindedir*" şeklinde bir rapor hazırlamıştır. Buna göre;

-LBA 12. maddesi uyarınca, Yunanistan'a bırakılan adaların dışında kalan "*Zürafa, Koyun Adaları, Hurşit ve Girit civarındaki Bergitsi, Sıgri, Tokmakia, Kasonisi gibi ada ve adacıklar*" Türkiye'nin egemenliğindedir.

-LBA 12. maddesi kapsamında aksine bir hüküm bulunmadığı sürece, "*13 Şubat 1914 tarihinde Yunan işgali altında olsa dahi, Anadolu kıyılarının 3 mil içerisinde bulunan tüm ada-adacık-kayalıklar Türkiye'nin egemenliğindedir*". Antlaşmada belirtilen 3 millik mesafe, o dönemdeki karasuyu genişliği olduğundan, bugün de aksine bir hüküm bulunmadığı durumlarda, 6 mil olan karasuları sınırları içerisindeki ada-adacık-kayalıkların Türkiye'nin egemenliğinde olması gerekmektedir.

-Menteşe Adaları bölgesinde olan, antlaşmalarda ismi bulunmayan ve ismen belirtilen adalara bitişik olmayan ada-adacık-kayalıklar diğer bir deyişle TİMZ kapsamına giren (Kardak Kayalıkları ile aynı durumda olan) "*Keçi, Bulamaç, Kalimnos, Sakarcılar, Çerte, Nergiscik, İstanbulya güneyindeki 12 ada-adacık-kayalık ile Girit'in kuzeydoğusundaki 13 ada-adacık-kayalık*" Türkiye'nin egemenliğindedir (Cesur, 2005). Türkiye'nin hukuki dokümanlara dayalı barışçıl çözüm önerilerine karşılık Yunanistan yayılmacı politikalar uygulamakta ve krizleri fırsata çevirmeye çalışmaktadır.

Özellikle "*1920 ile 1990 yılları arasındaki yaklaşık 70 yıllık*" süre boyunca adalara ilişkin ortaya çıkan anlaşmazlıklar Türkiye tarafından barışçıl yollarla çözüme kavuşturulmuştur. Buna karşın Yunanistan, Türkiye'yi dar bir alana hapsetme, krizleri fırsata çevirerek topraklarını ve deniz yetki alanlarını genişletme politikası izlemiştir. Yunanistan ayrıca, ada-adacık-kayalıkların da kıta sahanlığına sahip olduğu tezini uluslararası arenada hukuken kabul ettirmeye çalışarak, Ege Denizi'ndeki deniz yetki alanlarını genişletip doğal kaynaklardan daha fazla pay almayı hedeflemektedir (Güncan, 2022).

Türkiye ile Yunanistan arasında meydana gelen "*Kardak Krizi*" sonucunda iki ülke arasındaki "*anlaşmazlıkların temeline EGAYDAAK sorunu*" yerleşmiştir. Her iki ülkenin aynı belgeleri farklı yorumlaması ve Yunanistan'ın, Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'nin egemenliğinde olan ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak iddia etmesi EGAYDAAK anlaşmazlığının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Yunanistan, kendi iddialarını desteklemek ve "*EGAYDAAK'ların statüsünü değiştirebilmek için iskân politikaları ve fener inşa etme gibi fiili uygulamalar ile AB'nin desteğini alabilmek maksadıyla stratejiler*" geliştirmektedir. Buna karşın Türkiye, Yunanistan'ın uygulamaya çalıştığı faaliyetlerin hukuka uygun olmadığını belirtmiş ve "*Gri Bölgeler*" tezini ortaya koymuştur. Ege Denizi'nin kendine özgü coğrafyası, Yunanistan'ın yayılmacı politikaları ve AB'nin Yunanistan'ı destekleyen tutumu sebebiyle Ege Denizi'ndeki yaşanan anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulabilmesi için öncelikli olarak iki ülke arasındaki temel anlaşmazlık olan EGAYDAAK'ların egemenliklerinin belirlenmesi gerekmektedir.

2.2. EGE DENİZİ'NİN COĞRAFİ-STRATEJİK ÖNEMİ

Şekil-10: Ege Denizi Uydu Fotoğrafı (https://mavivatan.net/).

Ege Denizi, "*D. Akdeniz'in kuzeyinde, Anadolu-Balkan yarımadaları arasında, 35°-41° K enlemleri ve 23°-28° D boylamları*" arasında konumlanmıştır. Kuzey-güney doğrultusundaki en uzun mesafe "*Karaağaç-Girit arası 340 deniz mili*", doğu-batı genişliği ise "*kuzeyde 150, güneyde 240 deniz milidir*" ve "*toplam yüzölçümü 214.000 km²'dir*". Yerkabuğunun çökmesiyle birlikte Akdeniz sularının bu bölgeyi doldurmasıyla meydana gelmiş, içerisinde "*binlerce ada-adacık-kayalık bulunan yarı kapalı bir denizdir*". "*Çanakkale ve İstanbul Boğazları vasıtasıyla Karadeniz'e, Kitara, Antikitara, Skanpanto ve Kaso geçitleri*" aracılığıyla da Akdeniz'e bağlanır (Şen, 2015; Aka, 2019). Ege Denizi, konumu ve sahip olduğu yeraltı kaynakları sebebiyle tarih boyunca hakimiyet mücadelelerine sahne olmuştur.

Ege havzasının bereketli yapısı, tarih boyunca birçok devletin bu bölgede egemenlik mücadelesi vermesine yol açmıştır. Ege Denizi kıyılarına ulaşan "*Menteşeoğulları, Aydınoğulları, Saruhanoğulları ve Karesioğulları*" gibi Türk beylikleri, donanmalar kurarak denizlerde varlık göstermişlerdir (Ak, 2014).

"*Osmanlı İmparatorluğu döneminde Adalar Denizi*" olarak bilinen Ege Denizi, Karadeniz ile Akdeniz arasındaki bağlantı noktası olması ve askerî açıdan taşıdığı

stratejik önem nedeniyle birçok devletin üzerinde hakimiyet kurmak istediği bir bölge olmuştur. Tarih boyunca yerleşim yeri olan adalar, Doğu ve Batı medeniyetleri arasında bir köprü vazifesi görmüştür (Kaynar ve Ak, 2017). Karadeniz ile Akdeniz arasındaki kritik geçiş yolu olan Ege Denizi'nin stratejik önemi, günümüzde de uluslararası deniz ticareti açısından önemini korumaktadır.

Ege Denizi'nde yaşanan anlaşmazlıklar, bu deniz yolunu kullanan ve faydalanan bütün devletleri ve deniz ticaretini etkilemektedir (Ceyhun, 2022). Ticaretinin önemli bir bölümünü Boğazlar ve Ege Denizi üzerinden yürüten "*RF ve diğer Karadeniz ülkeleri*" için de hayati önem taşımaktadır. Özellikle Orta Asya petrollerinin Türk Boğazları ve Ege Denizi yoluyla dünya pazarlarına ulaştırılması, Ege Denizi'ni küresel ölçekte de önemli bir konuma getirmektedir (Kargın, 2010). Ege Denizi, önemli bir geçiş yolu olmanın ötesinde keşfedilen yeraltı kaynaklarıyla stratejik önemi daha da artmıştır.

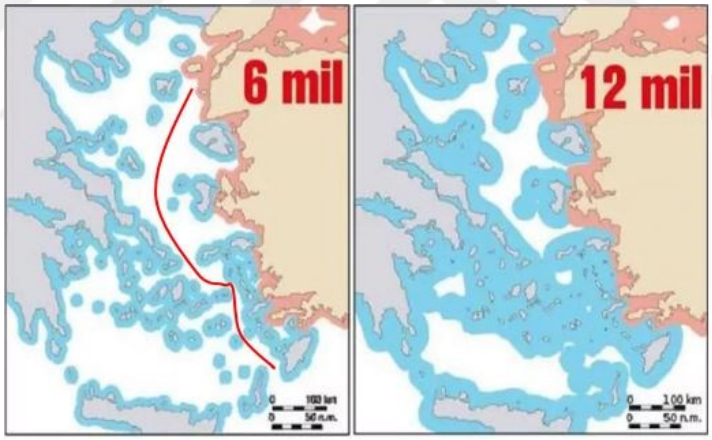

Şekil-11: Ege Denizi'ni Kuzeyden Güneye Kat Ederek Akdeniz'e Çıkan Tek Açık Deniz Rotası (www.strasam.org; Turan, 2016; Şen, 2015)

Ekonomik değeri yüksek "*yer altı ve yer üstü kaynaklarının*" keşfedilmesi, Ege Denizi'nin stratejik önemini daha da artırmıştır (Güncan, 2022). Bu durum, çıkar çatışmalarına zemin hazırlamakta ve Türkiye ile Yunanistan arasında anlaşmazlıklara yol açmaktadır (Turan, 2016).

Havzanın çökmesi sonucu oluşan "*adaları, adacıkları ve kayalıkları oluşturan kara parçaları, Anadolu'nun su üzerindeki uzantılarıdır*". Doğu Ege Adaları ("*Boğazönü, Saruhan ve Menteşe Adaları*")'nda bulunan ve Yunan aidiyetinde olan adalar Anadolu'nun su üstündeki devamı niteliğindedir (Ak, 2014). Bu adalar, coğrafi olarak "*orta hattın Türkiye tarafında diğer bir deyişle ters tarafta*" yer almaktadır (Başeren, 2003). Adaların, Anadolu kıyılarına çok yakın mesafede olması Türkiye'nin güvenliği etkilemekte ve stratejik açıdan merkezi bir rol oynamaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze, İstanbul'un güvenliğini Ege Denizi'nden başlatarak bu denizin stratejik önemini vurgulayan yaklaşım, Ege'nin değerini daha da artırmıştır (Malkara, 2022). Türkiye'nin güvenliği de kıyılarındaki adalardan başlamaktadır. Ancak, Doğu Ege Adaları'nın, özellikle de Menteşe Adaları'nın, Yunanistan anakarasına oldukça uzak mesafede bulunması nedeniyle, Yunanistan açısından stratejik bir önemi bulunmamaktadır (Mengeş, 2017). Batısında Yunanistan, doğusunda Türkiye'nin yer aldığı Ege Denizi'nde, günümüz itibarıyla henüz kesin bir deniz sınırı çizilememiştir (Başeren, 2003). Bu durum iki ülkenin farklı güvenlik ve stratejik bakış açıları nedeniyle bölgenin hukuki statüsünü belirleyen anlaşmaların önemini artırmaktadır.

Ege anlaşmazlıklarına yönelik üç tarih öne çıkmaktadır. Bunlar;

-"*24 Nisan 1830 : Yunanistan'ın kurulması ve bağımsızlığının Osmanlı İmparatorluğu tarafından tanınması*",

-"*24 Temmuz 1923 : Ege'de hukuki ve siyasi statünün belirlendiği Lozan Barış Antlaşması*",

-"*31 Ocak 1996 : Ege'de egemenlik anlaşmazlıklarının resmiyet kazandığı Kardak Krizi*" dir. (Ege Sorunları Paneli 2004).

Binlerce ada-adacık-kayalık bulunan, yarı kapalı bir deniz olan Ege Denizi, tarih boyunca egemenlik mücadelesine sahne olmuştur. Adaların büyük çoğunun Anadolu'nun jeolojik uzantısı olması, bahse konu ada-adacık-kayalıkların Türkiye ve Yunanistan tarafından stratejik olarak farklı değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Ege Denizi'nin stratejik ve ekonomik önemi ile kesinleşmiş deniz sınırının bulunmaması iki ülke arasında anlaşmazlıklar yaşanmasına sebebiyet vermektedir.

2.3. EGE ADALARI

Adalar Denizi olarak da bilinen Ege Denizi'nde, "*yaklaşık 3000 civarında ada-adacık-kayalık*" mevcuttur. Bu coğrafi formasyonlar, Ege Denizi'nin geneline yayılmış olup, farklı boyutlarda körfez, koy ve yarımadalarla birlikte karmaşık bir yapı oluşturur. Ege Denizi, "*Asya ve Avrupa'nın deniz altındaki sınırı olarak kabul edilen ve kuzey-güney doğrultusunda "S" şeklinde uzanan kıtasal ayrım bölgesi*" tarafından ikiye ayrılmaktadır. Bu bağlamda, kıtasal ayrım bölgesine kadar uzanan kısım, Anadolu'nun doğal bir uzantısıdır (Önder, 2008; Zafer, 2007). Bahse konu ada-adacık-kayalıkların büyüklükleri ve yerleşim açısından belirli bir kısmı kayda değer büyüklükte veya meskûn durumdadır.

Ege Denizi'ndeki adalardan "*24 tanesi 100 km²'den büyük ve 100 tanesi meskûn mahaldir.*" (Turan, 2016).[1]

2.3.1. Ege Adaları Grupları

Ege Denizi adaları, Rodos, Girit, Kerpe ve Kitira haricinde, coğrafi konumları ve Ege Denizi'nin statüsünü belirleyen antlaşmalar dikkate alınarak beş ana grupta toplanmaktadır (Önder, 2008).

a. "Boğazönü Adaları(Kuzey Ege Adaları)",

b. "Kiklat Adaları",

c. "Kuzey Sporat Adaları",

ç. "Doğu Ege Adaları(Saruhan Adaları)",

d. "Menteşe Adaları(Oniki Adalar)" (Şener, 2014).

[1] *100 km²'den büyük olanlar: Girit, Eğriboz, Semadirek, Gökçeada, Limni, Midilli, Sakız, Sisam, Ahikerya, Kilimli, İstanköy, Rodos, Kerpe, Taşoz, İskiri, Andre, İstendin, Mürted, Bara, Nakşa, Yamurgi, Değirmenlik, Ünye ve Çuha'dır*

Şekil-12: Ege Denizi Ada Grupları (Aka, 2019).

2.3.1.1. Boğazönü Adaları (Kuzey Ege Adaları)

Boğazönü Adaları, "*Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda, Çanakkale Boğazı'nın Ege Denizi'ne*" açıldığı noktada yer almakta olup askeri ve ticari açıdan stratejik bir öneme sahiptir. Çanakkale Boğazı, Karadeniz'i Ege Denizi ve Akdeniz'e bağlayan ve tarih boyunca birçok devletin kontrol etmek istediği bir geçittir (Kızılkan, 2022). Sahip oldukları stratejik konumları hem boğazın güvenliğini hem de deniz trafiğinin kontrolünü sağlama imkânı vermektedir.

Çanakkale Boğazı'nın girişini kontrol etmesi, boğazın güvenliği ve buradan geçen gemilerin denetimi açısından Boğazönü Adaları kritik bir öneme haiz olup bu husus adaların aidiyetini Türkiye ve Yunanistan için vazgeçilmez kılmaktadır. Ayrıca, bölgedeki potansiyel doğal kaynaklar adaların önemini daha da artırmaktadır (Başeren, 2003).

Ege Denizi'nin "*kuzeyinde konumlanan ve Kuzey Ege Adaları veya Trakya Adalar grubu*" olarak da bilinen bu adalar topluluğu Çanakkale Boğazı'nın girişindeki stratejik konumları nedeniyle ayrı bir öneme sahiptir.[2] Taşöz Adası hariç, bu adaların tamamı Çanakkale Boğazı'na yakın konumdadır ve özellikle boğazların güvenliği

[2] *Boğazönü Adaları; Taşöz, Semadirek, Limni, Bozbaba, Gökçeada, Bozcaada, Zürafa ve Tavşan Adaları.*

açısından büyük önem taşımaktadır. "*Boğazönü adalarının aidiyeti LBA 12. maddesi*" ile belirlenmiştir (İnce, 2013).

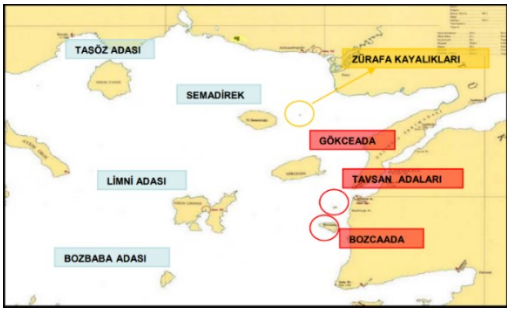

Şekil-13: Boğazönü Adaları (Ferudun, 2009).

TÜRKÇE ADI	**JENERİK ADI**	**AİDİYET**
SEMADİREK	SAMOTHRACE/ SAMOTRAKİ	YUNANİSTAN
LİMNİ	LEMNOS/ LİMNOS	YUNANİSTAN
BOZBABA	AYA EVSTRAITOS/AYA İSTİRATİ	YUNANİSTAN
TAŞÖZ	THASOS	YUNANİSTAN
ZÜRAFA*	ZURAFA	BELİRSİZ
GÖKÇEADA	IMBROS	TÜRKİYE
TAVŞAN ADALARI	RABBIT ISLANDS	TÜRKİYE
BOZCAADA	TENEDOS	TÜRKİYE

Tablo-4 : Trakya / Boğazönü Adalar Grubu (Aka, 2019).

* Kayalık

2.3.1.2. Kiklat Adaları

Tarihi ve kültürel zenginlikleri ile jeopolitik konumları nedeniyle asırlarca dikkat çeken bir coğrafya olmuştur. Ticaret yollarının kesişim noktasında bulunan Kiklat Adaları, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve stratejik önemi nedeniyle sık sık güç mücadelelerine sahne olmuştur (Başeren, 2003). Ege Denizi'nin güneyinde bulunmakta, deniz yollarını kontrol edebilme imkânı sunmakta ve "*200'den fazla adadan*" oluşmaktadır.

Ege Denizi'nin güneyinde, "*Yunanistan ile Girit arasında yer alan ve yaklaşık 220 adadan*" oluşmaktadır. Kiklat Adaları'nın ekonomisi, "*turizm, balıkçılık ve tarıma*" dayanmaktadır. Doğu Akdeniz ile Ege Denizi arasındaki deniz yollarının kontrolünü sağlamakta ve bu nedenle Türkiye ve Yunanistan için büyük önem taşımaktadır. "*Batık bir kara parçasının kalıntıları olan bu adalar, volkanik yapıları, 1.000 metreye varan dağlık, çıplak ve kayalıklardan*" oluşmaktadır. Ege Denizi'nin Yunanistan anakarasına yakın batı kesiminden başlayarak denizin orta kısımlarına kadar uzanan Kiklatlar, Menteşe Adaları ile birlikte kuzey-güney yönündeki tüm deniz yollarının kontrolünü sağlamaktadır (Kargın, 2010).

"*Eğriboz, Andre, Egine, Bibercik, Nergisçik, Temaşalık, Andre Papazlığı, Mürted, Mökene, Kedelan Papazlığı, Şıra, Sığırcıklar, Delos, Terme, Çamlıca, Suluca, Küçük Koyunluca, Haçlılar, Nakşe, Bara, Andi Bara, Yavuzca, Pınar, Döngili, Karo, Anti Karo, Yamurgi, Örenli, Olmo, Ünye, Değirmenlik, Anido Siyah, Aya Kiriki, Sikinos, Santoron, Anafiye ve Kristiyane*" adalarından oluşmaktadır (Turan, 2016).

2.3.1.3. Kuzey Sporat Adaları

Kuzey Sporatlar, Ege Denizi'nin kuzeybatısında yer almakta olup "*1830'da Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Yunanistan egemenliğine*" girmiştir. Ekonomisi; "*turizm, balıkçılık, tarım ve hayvancılığa*" dayanmaktadır. Konumları nedeniyle stratejik bir öneme sahip olan Kuzey Sporatlar, Ege Denizi'nin kuzeybatı girişini kontrol edebilmekte ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki deniz yollarının güvenliği açısından önem arz etmektedir (Kaynar ve Ak, 2017).

Orta Ege'de, Yunanistan anakarasına yakın konumda bulunmaktadır.[3] (Önder, 2008).

2.3.1.4. Doğu Ege Adaları (Saruhan Adaları)

Saruhan Adaları, "*Ege Denizi'nin doğusunda, Anadolu kıyılarına yakın konumda bulunan ve Doğu Sporatlar*" olarak da adlandırılan bir ada grubudur.

[3] *Hasır, Keçi, İblislik, Bozada, Çamlıca, İskados, İskablos, İkizceler, İskiri, İskiri Poli ve Maymuncuk.*

"*Midilli, Sakız, İpsara, Sisam, Ahikerya ve Hurşit"* adalarından oluşmaktadır (Ak, 2014). Coğrafi konumları nedeniyle Ege Denizi'nin doğu tarafını kontrol edebilmesi ve Anadolu kıyılarına yakın olmaları Türkiye ve Yunanistan açısından kritik bir öneme sahiptir.

Ege Denizi'nin doğu tarafını kontrol edebilen ve Türkiye'nin batı kıyılarının güvenliği açısından kritik öneme haiz Saruhan Adaları, Türkiye ve Yunanistan açısından stratejik öneme sahiptir. Adaların konumu Türkiye açısından güvenlik kaygılarına neden olurken, Yunanistan açısından ise deniz yetki alanlarını genişletme imkânı sunmaktadır (Başeren, 2003).

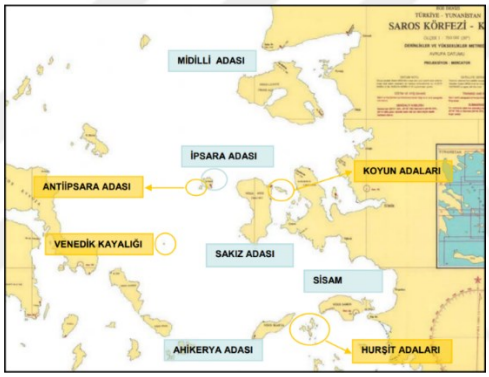

Şekil-14: Saruhan Adaları (Ferudun, 2009).

TÜRKÇE ADI	**JENERİK ADI**	**AİDİYET**
MİDİLLİ	MYTİLENE /LESBOS	YUNANİSTAN
SAKIZ	CHIOS/ KHIOS	YUNANİSTAN
SİSAM	SAMOS	YUNANİSTAN
AHİKERYA	NİKARIA/ İKARİA	YUNANİSTAN
İPSARA	PSARA	YUNANİSTAN
KOYUN ADALARI	SPALMATORİ	YUNANİSTAN
FORNOZ	FIMENA	YUNANİSTAN
HURŞİT	FURNİ	YUNANİSTAN
VENEDİK KAYASI*	KALOGEROS	BELİRSİZ
ANTİİPSARA*	ANTIPSARA	BELİRSİZ
PAŞA	PASSA	BELİRSİZ

VATOS	VATOS	BELİRSİZ
PODİKO	PONDİKO	BELİRSİZ
KOYUN ADASI	INUSSA	BELİRSİZ
YUND ADALARI	HEKATOS	TÜRKİYE

Tablo-5 : Saruhan Adalar Grubu (Aka, 2019).

* Kayalık

2.3.1.5. Oniki Ada (Menteşe Adaları)

Ege'nin güneydoğusunda, "*Anadolu kıyılarına yakın bir konumda bulunan ve Güney Sporatlar*" olarak da adlandırılan bu ada grubu, "*yirmi dört ada ile çok sayıda adacık ve kayalıktan*" meydana gelmektedir (Kalamov, 2007).[4] Anadolu'ya yakın bulunmakta ve çok sayıda adadan oluşmakta olup tarih boyunca birçok farklı devletin egemenlik mücadelesine sahne olmuştur. Coğrafi konumları sebebiyle Oniki Adalar Türkiye ve Yunanistan açısından hayati öneme haizdir.

Oniki adalar, tarih boyunca "*Rodos Şövalyeleri, Osmanlı İmparatorluğu ve İtalya*" gibi farklı devletlerin egemenliği altında kalmıştır. "*1912 Trablusgarp Savaşı sırasında İtalya tarafından işgal edilen adalar, 1923 LBA ile İtalya'ya bırakılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, 1947 PBA ile Yunanistan'a*" devredilmiştir (Ak, 2014).

Oniki Ada, Ege Denizi'ndeki ve Doğu Akdeniz'deki stratejik konumları nedeniyle Türkiye ve Yunanistan açısından hayati öneme haizdir. Ege Denizi'nin güneyini kontrol etme ve Türkiye'nin güneybatı kıyılarının güvenliği açısından önemlidir. Türkiye-Yunanistan anlaşmazlıklarının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Şen, 2015).

[4] *Eşek Adası, Nergisçik, Batnoz, Lipso, Bulamaç, Leryoz, Kilimli, Kalolimnos, Keçi Adası, Ardıççık, Koçbaba, İstanköy, İncirli, Sömbeki, İlyaki, Herke, Limoniye, Rodos, Çoban Adası, İstanbulya, Kerpe, Küçük Kerpe, Sirina ve Ardacık.*

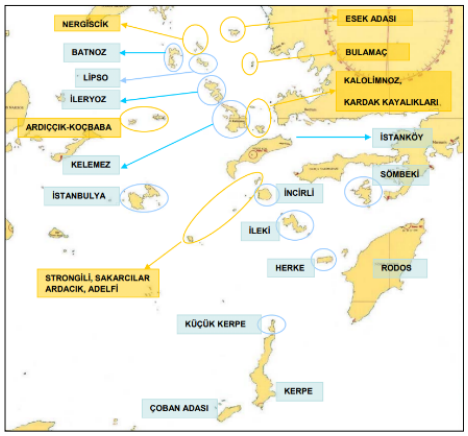

Şekil-15: Menteşe Adaları (Ferudun, 2009).

TÜRKÇE ADI	**JENERİK ADI**	**AİDİYET**
BATNOZ	PATMOS / PATHNOS	YUNANİSTAN
LİPSO	LİPSOS/LİPSO	YUNANİSTAN
İLERYOZ	LEROS / LERO	YUNANİSTAN
KELEMEZ	KALİMNOS	YUNANİSTAN
İSTANKÖY	COS / KOS	YUNANİSTAN
İLEKİ	PISCOPIS / TILOS	YUNANİSTAN
İNCİRLİ	MISIROS / NISYROS	YUNANİSTAN
SÖMBEKİ	SIMI / SYMI	YUNANİSTAN
RODOS	RHODES/ RHODOS	YUNANİSTAN
HERKE	CALKI / KHARKI	YUNANİSTAN
KERPE	SCARPANTO	YUNANİSTAN
ÇOBAN ADASI	CASOS / CASSO	YUNANİSTAN
İSTANBULYA	STAMPALIA	YUNANİSTAN
MEİS	MEGISTI	YUNANİSTAN

Tablo-6 : Menteşe Ada Grubu (Aka, 2019).

2.3.2. Egemenliği Tartışmalı Ada-Adacık-Kayalıklar Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

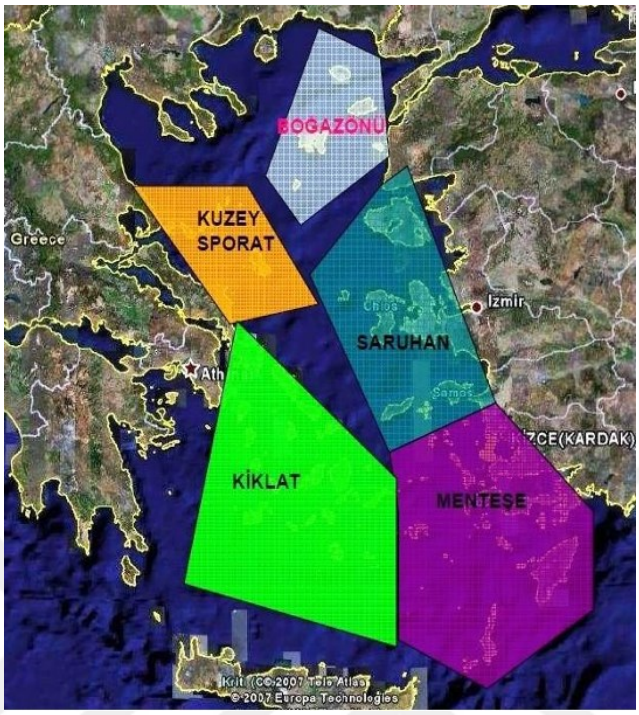

Şekil-16: Ege Denizi (Turan, 2016).

Şekil-17 : EGAYDAAK'ları Gösteren Harita (Yaycı, 2020).

2.3.2.1. Zürafa Adaları (3 parça)

Zürafa adaları LBA 12. madde kapsamında Yunanistan'a devredilmeyen EGAYDAAK statüsündeki kayalıklardandır (Zafer, 2007).

Zürafa Adaları, "*Ege Denizi'nin kuzeyinde, Semadirek Adası'nın yaklaşık olarak 4 nm kuzeydoğusunda*" bulunmaktadır (Malkara, 2022).

Şekil-18: Zürafa Adaları (3 parça) (Zafer, 2007).

2.3.2.2. Koyun Adaları (19 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Koyun Adaları, "*Sakız Adası'nın kuzeydoğusunda ve Türkiye'nin Karaburun Yarımadası'na yaklaşık 4-5 deniz mili*" mesafede bulunmaktadır (Pazarcı, 1988).

Koyun Adaları, özellikle deniz ticareti ve askerî açıdan tarih boyunca büyük önem taşımıştır. Çaka Bey'in zaferiyle sonuçlanan Koyun Adaları Savaşı, Türk Deniz Kuvvetleri'nin ilk önemli deniz zaferidir. Koyun Adalarının konumu, Ege Denizi'ndeki seyir güvenliği, doğal kaynaklara erişim ve bölgesel güç dengeleri açısından önem arz etmektedir (Bayar, 2019).

Şekil-19: Koyun Adaları (19 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021).

2.3.2.3. Antiipsara Adaları ve Venedik Kayalığı (5 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Antiipsara Adaları, "*Sakız Adası'nın batısında*" bulunmaktadır (Ak, 2014).

Bu kayalıklar LBA 15. maddesi ve diğer ilgili antlaşmalar çerçevesinde Yunanistan'a devredilmemiş olup Türkiye'nin egemenliğindedir (Başeren, 2003).

Şekil-20: Antiipsara Adaları ve Venedik Kayalığı (5 Parça) (Ferudun, 2009).

2.3.2.4. Hurşit Adaları (25 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Hurşit Adaları, "*Sisam'ın güneybatısı ile Ahikerya'nın doğusunda*" bulunmaktadır (Ferudun, 2009).

Hurşit Adaları, deniz güvenliği ve doğal kaynaklar açısından stratejik olarak önemlidir. Coğrafi konumu itibariyle seyir rotalarını kontrol edebilmektedir (Kaynar ve Ak, 2017).

Şekil-21: Hurşit Adaları (25 Parça) (Ferudun, 2009).

2.3.2.5. Nergiscik Adaları (14 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Nergiscik Adaları, "*Batnoz'un kuzeyinde ve Lipso'nun kuzeydoğusunda*" yer almaktadır (Başeren, 2003).

Şekil-22: Nergiscik Adaları (14 Parça) (Ferudun, 2009).

2.3.2.6. Eşek Adaları (12 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Eşek Adası, "*Sisam Adası'nın güneyinde, Bulamaç Adası'nın güneydoğusunda ve Dilek Yarımadası'na mesafesi yaklaşık 9 deniz mili olup en yakın Yunan adası Samos'a mesafesi yaklaşık 15 deniz milidir*" (Başeren, 2003).

Şekil-23: Eşek Adaları (12 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021).

2.3.2.7. Bulamaç Adaları (2 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Bulamaç Adası, "*Leros Adası'nın kuzeyinde, Eşek Adası'nın kuzeybatısında ve Dilek Yarımadası'na mesafesi yaklaşık 6 deniz mili olup en yakın Yunan adası olan Leros'a ise yaklaşık 12 deniz mili*" mesafededir (Çelikkol ve Karabel, 2017).

Şekil-24: Bulamaç Adaları (2 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021).

2.3.2.8. Bodrum Batısı Adalar (13 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Bodrum Batısı Adaları, "*Bodrum Yarımadası'nın batısında, İstanköy-Kilimli adaları arasında*" bulunmaktadır (Ferudun, 2009).

Şekil-25: Bodrum Batısı Adalar (13 Parça) (Ferudun, 2009).

2.3.2.9. Koçbaba Adaları (8 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Koçbaba Adaları "*Ege Denizi'nin güneydoğusunda, Oniki Adalar'ın batısında ve Amorgos adasının doğusunda bulunmaktadır. En yakın Yunan adaları olan Kilimli ve Leros'a 8-10 deniz mili, Amorgos'a 12 deniz mili, Bodrum Yarımadası'na 25 deniz mili*" mesafededir (Malkara, 2022).

Şekil-26: Koçbaba Adaları (8 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021).

2.3.2.10. Datça Batısı Adalar (19 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Datça Batısı Adaları, Ege Denizi'nin "*güneydoğusunda, Datça Yarımadası'nın batı ve güneybatı*" açıklarında yer almaktadır (Denk, 1999).

Şekil-27: Datça Batısı Adalar (19 Parça) (Ferudun, 2009).

2.3.2.11. İstanbulya Güneydoğusu Adalar (19 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki bahse konu adalar, Ege Denizi'nin "*güneydoğusunda, İstanbulya Adası'nın güneydoğusunda*" bulunmaktadır (Malkara, 2022).

Şekil-28: İstanbulya Güneydoğusu Adalar (19 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021).

2.3.2.12. Girit Kuzeydoğusu Adalar (15 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki bahse konu adalar, Ege Denizi'nin güneyinde ve "*Girit Adası'nın kuzeydoğusunda*" bulunmaktadır (Ferudun, 2009).

Şekil-29: Girit Kuzeydoğusu Adalar (15 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021; www.21yyte.org).

2.3.2.13. Girit Civarı Adalar (20 Parça)

EGAYDAAK kapsamındaki Girit Civarı Adalar, "*Girit Adası çevresine dağılmış ve değişik*" mesafelerde bulunmaktadır (Çelikkol ve Karabel, 2017).

Şekil-30: Girit Civarı Adalar (20 Parça) (Mercan & Farımaz, 2021 ; www.21yyte.org).

2.4. YUNANİSTAN'IN KURULUŞU VE YUNANİSTAN'A DEVREDİLEN OSMANLI ADALARI

Çaka Bey'in "*1081'de İzmir'de bağımsız bir beylik kurması*" Ege Denizi'ndeki Türk varlığının başlangıcı olmuştur (Kamalov, 2007). Ege Denizi'ni bir Türk gölü haline getiren Osmanlı İmparatorluğu, adaların fethedilme sürecini üç safhada tamamlanmıştır.

- Birinci Aşama (1456-1479): Bu aşamada, "*Taşoz, Semadirek, Limni, Gökçeada, Bozcaada (1456), Midilli (1462), Eğriboz Adası ve Şeytan Adaları (1470) ile Sisam (1479)"* adaları fethedilmiştir.

- İkinci Aşama (1522-1566): "*Rodos ve diğer Menteşe Adaları (1522), Kerpe, Çoban ve Kiklat Adaları (1534-1545) ve Sakız ve çevresindeki adalar (1566)"* fethedilmiştir.

- Üçüncü Aşama (1669-1718): "*Girit (1669) ve İstendil Adası (1718)'nın*" fethedilmesiyle birlikte Ege Denizi tamamen Osmanlı hakimiyetine girmiştir (İnce, 2013; Akşin, 2002; Turan, 2016; Malkara, 2022). Yunan milliyetçiliğinin ortaya çıkması ve "*Megali İdea*" çerçevesinde Yunan devletinin kurulmasıyla birlikte Ege Denizi'ndeki dengeler değişmeye başlamıştır.

"*Megali İdea (Büyük Ülkü), Yakın Doğu'yu kapsayan ve başkenti İstanbul olan bir Yunan İmparatorluğu'nu*" yeniden kurmayı amacı taşımaktadır (Turan, 2016). Bu doğrultuda Yunanistan, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğindeki toprakları kendi egemenliğine almayı hedeflemektedir (Özgör, 2021). Bu süreçte Yunanistan, büyük devletlerin de desteğiyle yeni topraklar kazanmıştır (Güncan, 2022). Yunanistan, uluslararası antlaşmalar ve diplomatik notalar ile kurulmuştur.

Yunanistan'ın kuruluşuna ilişkin;

24 Nisan 1830'da Osmanlı İmparatorluğu, Yunanistan'ın bağımsızlığını tanımıştır (İnce, 2013). "*İngiltere, Fransa ve Rusya arasında 3 Şubat 1830'da imzalanan Londra Protokolü ile Yunanistan'ın kuruluşu gerçekleşmiş ve 8 Nisan 1830*

tarihli bir nota ile Osmanlı İmparatorluğu'na bildirilmiştir" (Başeren, 2003). Londra Protokolü'nün 2. maddesi kapsamında, "*36°-39° K enlemleri - 26° D boylamı arasındaki, Kiklat Adaları (Şeytan (Kuzey Sporad) Adaları, Skyros Adası, Eğriboz Adası ve Amorgos Adası)"* Yunanistan'a egemenliğine verilmiştir (Turan, 2016). Bahse konu antlaşma kapsamında belirli coğrafi koordinatlar arasındaki adalar devredilmiştir. Osmanlı egemenliğinde kalan adalara ilişkin önemli sonuçlar doğurmaktadır.

Bahse konu protokole ilişkin olarak;

Yunanistan'a "*36°-39° kuzey enlemleri ile 26° doğu boylamı-Yunan anakarası arasındaki coğrafi bölge ve Kuzey Sporad*" adalarının egemenliği devredilmiş olup, bunlardan başka herhangi bir adanın egemenliği devredilmemiştir. Protokol kapsamında, "*Kiklat Adaları'nın belirtilen bölge dışında kalan adalar*" Yunanistan'a devredilmemiştir. Bununla birlikte, belirtilen coğrafi bölgede mevcut olan adaların tamamı Yunanistan'a devredilmemiş olup bölgede sadece Kiklat Adaları'nın önemli bir bölümü (Amorgos dahil) Yunanistan'a bırakılmıştır. "*Başbakanlık arşivlerinde egemenliği Yunanistan'a devredilen adaların isimleri ve Kiklat Adaları'ndaki adalardan Osmanlı Devleti egemenliğinde kalan ve konumları itibarıyla tartışmaya açık olan adaların*" isimleri belirtilmiştir. [5] Bu hususlar, "*Osmanlı haritaları (1252/1836, 1286/1870 ve 1898 tarihli), Yunan haritası (1893 tarihli) ve Comte Guilleminot'nun 1826 tarihli*" haritalarında da doğrulanmaktadır. Bu kapsamda, 36°-39° kuzey enlemleri, 26° doğu boylamı-Yunan anakarası arasında kalan bölgeki "*İpsara ve Antiipsara adaları, Venedik Kayalıkları, Kendiroz ve Zenari adaları ile Yaban Adası'nın*" egemenlikleri Osmanlı İmparatorluğu'nda kalmıştır (Başeren, 2003).

[5] *Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki 10 numaralı Name-i Hümayun Defteri'nde yer alan "Yunan'a Dair Adalar" başlıklı kayıtlar.*

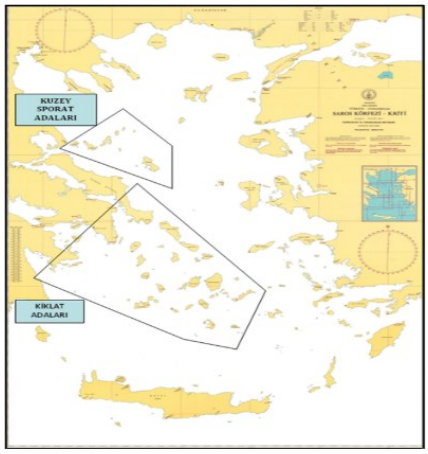

Şekil-31: Kuzey Sporat Adaları ve Kiklat Adaları (Ferudun, 2009).

8 Nisan 1865'de "*Yedi Ada*[6]", Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanan katılma senedi ile Yunanistan'a bırakılmıştır (Şen, 2015).

18 Ekim 1912'de Osmanlı İmparatorluğu ve İtalya arasında imzalanan Uşi Antlaşması kapsamında, Osmanlı İmparatorluğu'nun "*Trablusgarp ve Bingazi'deki askerlerini çekmesini müteakip, İtalya geçici olarak işgal ettiği Menteşe Adaları'ndan*" çekilmesi kararlaştırılmıştır (Aka, 2019; İnce, 2013). Ancak İtalya adalardan çekilmemiş ve Menteşe Adaları LBA ile İtalya egemenliğine bırakılmıştır.

30 Mayıs 1913'te Balkan Savaşları'nın ardından, Balkan devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında Londra Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre, Osmanlı İmparatorluğu "*Girit üzerindeki tüm haklarından Balkan devletleri yararına vazgeçmiş ve Ege Adaları ile Aynaroz"* üzerindeki her türlü karar yetkisini de Büyük Devletlere bırakmıştır (Başeren, 2003).

13 Şubat 1914 tarihli karar[7] ile *"Gökçeada, Bozcaada ve Meis adası"* Türkiye'ye iade edilmiş; Yunanistan'ın "*Balkan Harbi'nde işgal ettiği adalar silahlandırılmama ve askeri amaçlarla kullanılmama şartıyla*" Yunanistan'a bırakılmıştır (Pazarcı, 1988). Yunanistan tarafından "*20 Ekim 1912'de Bozcaada, 21 Ekim'de Limni, 30 Ekim'de Taşoz ve Gökçeada, 31 Ekim'de Bozbaba, 1 Kasım'da*

[6] *Korfu, Pakso, Ayamavra, İtaki, Kefalonya, Zanta ve Çuha Adaları ile bunların uzantıları ve bağlı adalar.*
[7] *Almanya, Avusturya-Macaristan, Fransa, İngiltere, İtalya ve Rusya(Altı Büyük Devlet) kararı.*

Semadirek, 4 Kasım'da İpsara, 17 Kasım'da Ahikerya, 3 Aralık'ta Sakız Adası, 20 Aralık 1912'de Midilli ve 15 Mart 1913'te Sisam Adası" işgal edilmiştir (Kargın, 2010, İnce, 2013).

Bu karar birer nota ile Yunanistan ve Osmanlı Devleti'ne bildirilmiştir.[8] Osmanlı Devleti, bu karara itiraz ederek anlaşmazlığı Yunanistan ile ikili görüşmeler yoluyla çözüme ulaşmaya çalışmıştır. Bu görüşmelerden sonuç alınamamış, akabinde I. Dünya Savaşı başlamıştır (Turan, 2016).

24 Temmuz 1923'de Lozan Barış Antlaşması ile İtalya tarafından işgâl edilmiş olan adalar[9] İtalya'ya devredilmiştir.

LBA 12. maddesinde; "*Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya*" adaları belirtilmiştir. Ancak "*Taşoz, Bozbaba ve İpsara*" adaları belirtilmemiş olmasına rağmen 6 büyük devlet kararında işgal edilmiş olmalarından dolayı gayri askerî statüde kalmak şartıyla Yunanistan'a devredilmiştir (İnce, 2013). LBA 12. maddesi çerçevesinde Yunanistan'a devredilen adaların kapsamı sınırlıdır. Bu kapsamda Yunanistan tarafından bölgede işgal edilmemiş olan ada-adacık-kayalıklar Yunanistan'a devredilmemiştir.

Yunanistan'ın işgal etmediği "*Koyun, Paşa, Vaton, Gavati, Andiipsara, Hurşid ve Fornoz adaları gibi ada-adacık-kayalıklar*" bulunmakta olup hiçbir antlaşmada Yunanistan'a devredildiğini gösteren hüküm bulunmamaktadır. Menteşe Adaları bölgesinde de, antlaşmalarla devredilmemiş ve devredilen adalara bağlı olmayan ada-adacık-kayalıklar mevcuttur. LBA 15. md. uyarınca "*Eşek Adası, Nergiscik, Bulamaç, Keçi, Koçbaba, Ardıççık, Kendiroz, Kandilli, Kızkardaşlar, Sirina, Üç Adalar, Safran Adaları ve İstakida'nın*" egemenliği devredilmemiştir (Başeren, 2003). LBA kapsamında bazı ada-adacık-kayalıkların statüsü belirsiz bırakılmıştır. Bu durum İtalya ile Türkiye arasında Oniki adalar bölgesinde özellikle Meis civarında bulunan adacık ve kayalıkların egemenliğine yönelik düzenleme yapılması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

[8] *13 Şubat 1914'te Yunanistan'a ve 14 Şubat 1914'te Osmanlı Devleti'ne birer nota ile tebliğ edilmiştir.*
[9] *İstanbulya, Rodos, Herke, Kerpe, Çoban Adası, İlyaki, İncirli, Kilimli, İleriye, Batnoz, Lipso, Sömbeki, ve İstanköy adaları ile bunlara bağlı adacıklar ve Meis Adası.*

4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan TİS kapsamında;

Türkiye'ye bırakılan ada ve adacıklar aşağıda belirtilmiştir.[10]

İtalya'ya bırakılan ada ve adacıklar aşağıda belirtilmiştir [11]

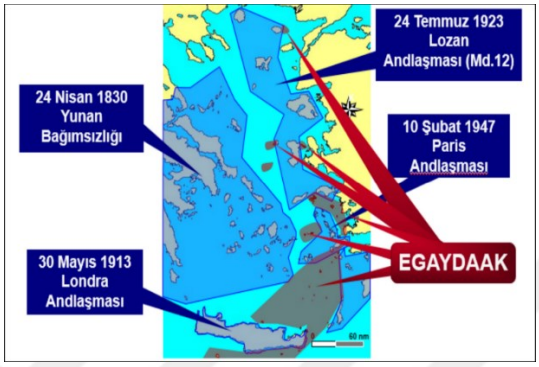

Şekil-32: Ege Adaların Devir Haritası (Dedebağı, 2016 :59).

2.5. YEDİADA CUMHURİYETİ

Yedi Ada Cumhuriyeti 1800 yılında kurulmuş ve "*Arnavutluk güneyi ile Mora Yarımadası kuzeybatısındaki Korfu, Zanta, Kefalonya, Ayamavra, İtaki, Pakso ve Çuha*" adalarından oluşmuştur (Başeren, 2003).

Akdeniz'in coğrafi ve meteorolojik özellikleri, özellikle kuzey rotalarını elverişli kılarak adaların lojistik üs olarak stratejik önemini artırmıştır. Akdeniz'de seyreden ticaret gemileri, Yedi Ada'da (özellikle Zenta ve Kefalonya adalarında) ikmal yaparak seyirlerine devam etmişlerdir. Coğrafi konumu nedeniyle tarihin her döneminde stratejik bir merkez olan Yedi Ada, deniz yolları, Adriyatik ve Doğu Akdeniz'in hakimiyeti açısından kritik bir öneme haizdir (Başak, 2023).

[10] *Volo (Çatal Ada), Ochendra (Uvendire), Fournachia (Furmakya), Kato Volo (Katovolo), Prasouid (Praşudi), (Katavolo Adası'nın güneydoğusunda) ve Tchallota, Pighi, Nissi-Tis Pighi, Recif Agrecelia, Proussecllisse (Kaya), Pano Makri, Kato Makri (kayalıklarla birlikte), Marthi, Roccie Voutzaky (Rocci Vutchaki), Dacia (Dasya), Nissi-Tis-Dacia, Prassoudi (Dasya'nın kuzeyinde), Alimenterya (Alimentaria), Caravola (Karavola) adacıkları ve Bodrum Körfezi'ndeki Kara Ada*

[11] *Merkezi Castellorizo (Meis) kenti kilisesinin kubbesi ve yarıçapı bu merkez ile San Stephano Burnu (Pointe du Vent) arasındaki mesafe olan bir daire ile çevrili bölge içinde bulunan Psoradia, Polyphados, St. Georges (güneyde St. Georges, kuzeyde Agrielaia olarak adlandırılan ve 236 sayılı İngiliz haritasında gösterilen iki ada), Psomi (Strongyle), Poinis (Mavro Poini) adacıkları ile St. Georges (Rho), Dragonera, Ross ve Hypsili (Stronghyli) adacıkları (Feridun, 2009)*

29 Mart 1864 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya arasında yapılan antlaşma ile Yunanistan egemenliğine girmiştir (Dedebağı, 2016; Güncan, 2022; Turan, 2016).

2.6. MENTEŞE ADALARI'NIN İTALYA'DAN YUNANİSTAN'A DEVRİ

19. yüzyılın sonlarında ulusal birliğini tamamlayan ve ekonomik çıkarları açısından Trablusgarp ile Bingazi'yi hedefleyen İtalya, "*29 Eylül 1911'de Osmanlı İmparatorluğu'na*" savaş ilan etmiştir (Güncan, 2022). Trablusgarp ve Bingazi'de hedeflerine ulaşamayınca, sonuç elde edebilmek amacıyla mücadelesini Ege Denizi'nde sürdürmüştür (Başeren, 2003). Bu kapsamda "*Menteşe Bölgesi'ndeki adaları*" işgal etmiştir[12] (Ferudun, 2009). Menteşe Adaları'nın statüsü savaş sonrasında yapılan antlaşmayla geçici olarak belirlenmiştir.

18 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu ile İtalya arasında imzalanan Uşi Antlaşması'na göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun "*Trablusgarp ve Bingazi'deki çekilmesi şartıyla, Menteşe Adaları'nın Osmanlı Devleti'ne iade edilmesi koşuluyla geçici olarak*" İtalya'ya bırakılmıştır. (Turan, 2016). Bununla birlikte İtalya, Osmanlı Devleti'nin antlaşma belirtilen yükümlülükleri tamamen yerine getirmediği gerekçesiyle adaları Osmanlı İmparatorluğu'na iade etmemiştir (Kurumahmut, 1998). "*I. Dünya Savaşı sonucunda imzalanan LBA ile Menteşe Adaları'nın egemenlikleri*" İtalya'ya devredilmiştir (İnce, 2013). Yunanistan, LBA antlaşmasıyla İtalya egemenliğine bırakılan Menteşe Adaları'nın kendisine devredilmesi maksadıyla Sevr Antlaşması görüşmeleri süresince girişimlerde bulunmuştur.

Sevr Antlaşmasıyla aynı zamanda İtalya-Yunanistan arasında Bonin-Venizelos Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma kapsamında Rodos ve Meis Adası hariç olmak üzere, diğer tüm adaların egemenlikleri İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmiştir. Ancak Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'nı kazanması sonucunda bahse konu antlaşma İtalya tarafından iptal edilmiştir (Denk, 1999).

[12] *İstanbulya, Rodos, Herke, Kerpe, İlyaki, Leryoz, Batnoz, Kilimli, Lipso, Sömbeki, İstanköy ve Menteşe Adaları bölgesindeki 16 ada.*

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na katılmamış olup bu sebeple Paris Konferansı'na davet edilmemiştir. Bu konferans sonucunda imzalanan PBA ile İtalya Menteşe Adaları'nı Yunanistan'a devretmiştir (Başeren, 2003). Oniki Adalar'ın PBA ile Yunanistan egemenliğine girmesiyle birlikte iki ülkenin Ege Denizi'ne yönelik yaklaşımlarındaki farklılıklar daha da belirgin hale gelmiştir.

Kuruluşundan itibaren "*yurtta sulh, cihanda sulh*" ilkesini benimseyen Türkiye Cumhuriyeti, LBA ile oluşan statükonun korunmasını amaçlamaktadır. Buna karşın, yayılmacı bir politika izleyen Yunanistan, mümkün olan her fırsatta sınırlarını genişletmeyi amaçlamaktadır (Güncan, 2022).

Egemenlik sürecini tamamladıktan sonra yayılmacı politika izlemeye başlayan İtalya, Trablusgarp Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu'nu barışa zorlayabilmek maksadıyla Oniki Adaları işgal etmiştir. Oniki Adalar, Uşi Antlaşmasıyla geçici olarak İtalya egemenliğine verilmiştir. Ancak, İtalya antlaşma şartlarını yerine getirmeyerek adaların egemenliğine Osmanlı İmparatorluğu'na geri vermemiştir. 1947 PBA ile egemenlikleri Yunanistan'a devredilmiştir. Oniki adaların Yunanistan'a devredilmesi Ege Denizi'nde LBA ile kurulan denge Türkiye aleyhine değişmiştir.

2.7. EGAYDAAKLARIN (EGEMENLİĞİ ANTLAŞMALARLA YUNANİSTAN'A DEVREDİLMEMİŞ ADA-ADACIK-KAYALIK) HUKUKİ STATÜSÜ

Uluslararası Adalet Divanı (UAD), deniz yetki alanlarına ilişkin kararları incelendiğinde ilk olarak adaların hangi devletin egemenliğinde olduğunu belirlemekte, müteakiben deniz yetki alanlarının sınırlandırılması yapmaktadır. Bu nedenle, Ege Denizi'ndeki MEB ve kıta sahanlığı anlaşmazlıklarının çözümü için EGAYDAAK sorununun çözüme kavuşması gerekmektedir (Feridun, 2009). Bahse konu adacık ve kayalıkların hukuki statüsü ve sahip olabilecekleri deniz yetki alanlarını doğru bir şekilde tanımlamak, Türkiye'nin hak ve menfaatleri açısından hayati öneme haizdir.

"*Adacık ve kayalıkları, üzerinde bitki örtüsü bulunmayan basit kaya parçaları*" olarak nitelendirmek, Türkiye'nin hak ve menfaatleri açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. Adacık ve kayalıklar, "*sahip oldukları deniz alanları"* ile devletlerin sınırlarını genişletebilmektedir (Aka, 2019). Yunanistan, BMDHS çerçevesinde deniz yetki alanlarına ilişkin hususlara yönelik stratejiler belirlemeye çabalamaktadır.

1982 BMDHS'ye göre, üzerinde "*yerleşim bulunan adaların münhasır ekonomik bölgesi veya kıta sahanlığı*" olabilirken, yerleşim olmayan adalar da o ülkenin sınırları dahilindedir. Yunanistan, adacıklara MEB veya kıta sahanlığına kazandırabilmek maksadıyla "*11 adacığı*[13] *yerleşime açarak meskûn hale*" getirmeye çabalamaktadır (Yenigün, 2010).

Anlaşmaların imzalandığı dönemlerde ada-adacık-kayalıkların, ekonomik/siyasi açıdan değersiz görülmeleri ve küçük olmaları sebebiyle antlaşmalarda isimleri açıkça belirtilmemiş ve aidiyetleri kesinleşmemiştir. Ayrıca, antlaşmalarda kullanılan "*bağlı ve bitişik gibi ifadelerin buraları kapsayıp kapsamadığı*" da netlik kazanmamıştır (Denk, 1999). Antlaşmalardaki muğlak hususlar mevcut olup buraların egemenlikleri uluslararası hukukun genel prensipleri kapsamında değerlendirilmektedir.

Egemenlik devri durumunda, devredilen ada-adacık-kayalıkların ismen belirtilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, antlaşmalarda ismen belirtilmiş ve Yunanistan'a devredilmiş olanlar dışındaki ada-adacık-kayalıklar Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'nin egemenliğindedir (Yenigün, 2010). Yunanistan'a devredilen Oniki Adalar'ın egemenlik devrine ilişkin bazı ada-adacık-kayalıkların durumu tartışmalıdır.

Oniki Adalar, PBA ile İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmiştir. Ancak coğrafi ve jeolojik olarak "*Meis Adası'na bitişik olmayan Karaada ve Fener Adası*", PBA ile Yunanistan'a devredilmemiştir. İtalya, PBA ile bahse konu adalar üzerindeki "*egemenlik haklarından taraf belirtmeksizin*" feragat etmiştir. Bu kapsamda, söz konusu adalar hukuken Yunanistan'a devredilmemiş olup ilk sahibi olan "*Türkiye'ye*

[13] *Tokmakia, Paşa, Vatos, Bulamaç, Kalolimnos, Nimos, Küçük Kerpe, Sikliye, İpsili, Karaada, Gavdopula*

iade edilmesi ya da sahipsiz toprak" statüsünde değerlendirilmesi gerekmektedir (Ak, 2014). Oniki Adalar bölgesinde LBA ile egemenlik durumu kesinlik kazanmamış çok sayıda ada-adacık-kayalık mevcuttur.

Balkan Harbi süresince Ege Denizi'nde Yunanistan tarafından işgal edilmemiş olan ada-adacık-kayalıklar mevcuttur. Bahse konu "*ada-adacık-kayalıklar ile Rodos, Meis ve Oniki Ada haricindeki Menteşe Adaları ve bunlara bitişik*" adaların aidiyetleri Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olan Türkiye'dedir. Türkiye ile Yunanistan arasındaki EGAYDAAK anlaşmazlığı Yunanistan'ın, kendisine antlaşmalarda "*ismen belirtilerek devredilmiş olan haricindeki ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak iddia*" etmesiyle ortaya çıkmıştır. Türkiye ile Yunanistan arasındaki ana sorun olan EGAYDAAK anlaşmazlığı çözümlenmeden diğer anlaşmazlıklar çözülemeyecektir. Bu kapsamda Kardak Kayalıkların aidiyetlerinin belirlenmesi EGAYDAAK kapsamındaki diğer ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir (Şen, 2015). Türkiye'nin EGAYDAAK üzerindeki egemenlik tezlerini destekleyen, Yunanistan'a devredilen ve Osmanlı egemenliğinde kalan ada-adacık-kayalıkların gösterildiği tarihi kanıtlar mevcuttur (Denk, 1999).

Osmanlı arşiv belgeleri ile dönemin Osmanlı ve Yunan siyasi haritaları, Yunanistan'a hangi ada-adacık-kayalıkların bırakıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle, "*Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 10 numaralı Name-i Hümayun Defteri'ndeki Yunan'a Dair Adalar*" başlıklı kayıtlarda, o dönemde egemenliği Yunanistan'a devredilen adaların isimleri belirtilmiştir. Ayrıca, "*1252/1836 ve 1314/1898 tarihli Osmanlı siyasi haritalarında*" da bu adalar ve Yunanistan'ın sınırları kırmızı çizgilerle belirtilmiştir (Feridun, 2009).

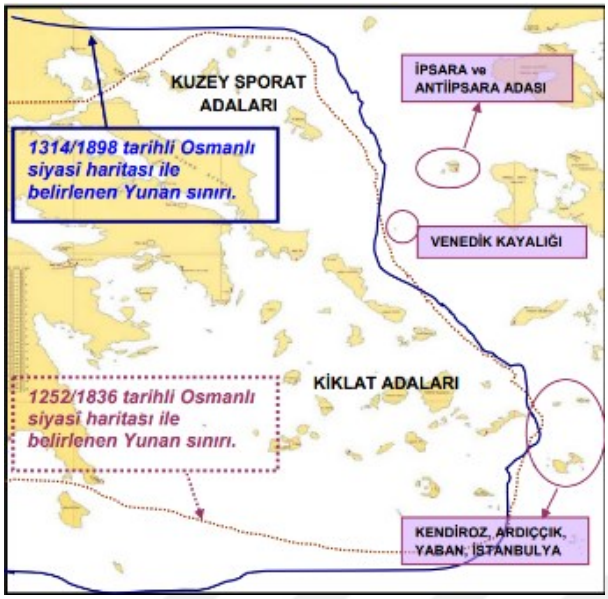

Şekil-33: Osmanlı Arşivinde Yunan Deniz Sınırı (1836, 1898 yılları) (Ferudun, 2009).

EGAYDAAK anlaşmazlığı çözüme kavuşturulmadan Ege Denizi'ndeki deniz sınırları belirlenememekte olup bu husus bütün devleri etkilemektedir. Uluslararası deniz hukukuna göre, bir devletin karasularında diğer devlet gemilerinin "*Zararsız Geçiş ve Transit Geçiş"* hakkı mevcuttur (1982 BMDHS; Kuran, 2021; Kamalov, 2007).

Ancak, kıyı devleti bir gemiyi durdurmak istediğinde, "*denize zararlı madde boşalttığı veya denizden izinsiz numune aldığı gibi gerekçeler*" ileri sürerek, uluslararası hukuk çerçevesinde "*ticari gemileri yargılama, savaş gemilerini ise karasuları dışına çıkarma veya geçişlerini engelleme*" yetkisine sahiptir. Bu nedenle, güçlü devletler genellikle açık denizlerin genişliğinin korunmasından yana bir tutum sergilemektedir (Yenigün, 2010).

Ege Denizi'ndeki adaların büyük çoğunluğu orta hattın ters tarafında bulunmaktadır. Bu durumda Ege Denizi'nde "*karasuları ve kıta sahanlığının belirlenmesinin hakkaniyet ilkeleri*" doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Bununla birlikte, üzerinde yerleşim bulunmayan ada-adacık-kayalıklar özel koşullar altında değerlendirilerek karasuları ya sınırlandırılmalı ya da tamamen ortadan kaldırılmalıdır. Uluslararası hukukta emsal teşkil eden kararlar incelendiğinde, her olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak hakça çözümler üretildiği görülmektedir (Akkutay, 2018).

Konunun çözüme kavuşturulması amacıyla, Türkiye'nin hak ve çıkarları doğrultusunda ikili görüşmeler yoluyla girişimlerde bulunulmalı ve aynı zamanda UAD başvurulacakmış gibi çalışmalara devam edilmelidir (Cesur, 2005). Antlaşmalarda egemenlik devrine ilişkin kullanılan kavramlar hukuki olarak Türkiye açısından önem sonuçlar doğurabilecektir.

İlgili antlaşma metinleri incelendiğinde, "*Türkiye'nin egemenliğindeki adalar için verilecektir*" gibi bir devir ifadesi yerine, "*sürekliliği ve halefiyeti vurgulayan kalacaktır*" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, "*Türkiye'nin Osmanlı Devleti'nin halefi*" olduğunun göstergesidir. Dolayısıyla, antlaşmalarda isimleri belirtilen adalar dışındaki tüm ada-adacık-kayalıklar (Kardak Kayalıkları dahil) Osmanlı Devleti'nin halefi olan Türkiye'nin egemenliğindedir (Denk, 1999). Bu kapsamda Yunanistan'ın kendisine ismen belirtilerek devredilen adalar haricindeki ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak talep etmesi sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye tarafından, antlaşmalarla İtalya ve Yunanistan'a bırakılan adalar halihazırda Yunanistan aidiyetindedir. Ancak, Yunanistan hukuka aykırı olarak antlaşmalarda isimleri belirtilmemiş ve Türkiye'nin egemenliğinde olan ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak iddia etmektedir (Malkara, 2022).

Yunanistan'ın "*Balkan Harbi esnasında işgal etmediği ada-adacık-kayalıklar ile Güney Ege'de Rodos, Meis ve Oniki Ada dışındaki Menteşe Adaları*", antlaşmalarla Yunanistan/İtalya'ya bırakılmamıştır (Keser ve Ak, 2013). Dolayısıyla, bahse konu ada-adacık-kayalıkların aidiyeti devletlerin halefiyeti ilkesi gereğince, hukuki olarak Türkiye'dedir (Aka, 2019). Günümüzde, EGAYDAAK kapsamındaki 150'den fazla ada, adacık ve kayalığın egemenliği, Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye'dedir (Malkara, 2022).

EGAYDAAK anlaşmazlığının, kıta sahanlığı ve MEB gibi deniz yetki alanı anlaşmazlıklarının çözüme ulaştırılabilmesi için çözülmesi gerekmektedir. Bu kapsamda adacık ve kayalıkların hukuki statüleri doğru olarak tanımlanmalıdır.

Yunanistan BMDHS çerçevesinde kendi egemenliğinde olduğunu iddia etiği adacık ve kayalıkların statüsünü değiştirebilmek maksadıyla çalışmalar yapmaktadır. Uluslararası hukuk kapsamında egemenlik devrinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ismen belirtilmeyen ada-adacık-kayalıklar Türkiye'nin egemenliğindedir. Bu durum belgelerle de desteklenmektedir.

2.7.1. 24 Temmuz 1923 Tarihinde İmzalanan Lozan Barış Antlaşmasının (LBA) EGAYDAAK'a İlişkin 6, 12, 15 ve 16. Maddeleri

LBA, Türkiye'nin kuruluşunun uluslararası olarak belgelendiği ve devletin varlığını meşrulaştıran temel belgedir (Kaynar ve Ak, 2017). LBA, Ege Denizi'nde dengenin kurulduğu, istikrarın sağlanması ve yaşanması muhtemel ihtilafların giderilmesine yönelik önemli bir belgedir (Dedebağı, 2016). Bu maksatla, Ege Denizi'nde Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulabilmesi için, LBA'nın ilgili hükümlerinin hukuki değerlendirmesinin yapılarak doğru olarak anlaşılması ve yorumlanması önem arz etmektedir.

Ege Denizi'ndeki mevcut sorunların çözüme kavuşturulabilmesi ve "*gri alan*" olarak nitelendirilen bölgelerin varlığının belirlenmesi açısından, LBA'nın hukuki bir analize tabi tutularak doğru bir şekilde anlaşılması elzemdir. Antlaşma, Ege Denizi özelindeki "*anlaşmazlıkları, güvenliğe ilişkin hususları ve deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını*" yönelik hükümler içermektedir. Bu kapsamda, adaların hukuki statülerine ilişkin düzenlemeler "*antlaşmanın 6, 12, 15 ve 16. maddelerinde*"[14] yer

[14] "***Madde 6 :*** *Bir ırmak ya da akarsuyun, kıyılarıyla değil de, yatağı ile belirlenen sınıra gelince, işbu Andlaşmanın tanımlarında kullanılan (Cours) yatak veya (Chenal) kanal terimleri, bir yandan, ulaşıma uygun, olmayan ırmaklarda su yatağının ya da başlıca kolunun, öte yandan gidiş gelişe uygun, olan ırmaklarda başlıca ulaşım kanalının orta çizgisi anlamına gelir.*

Bununla birlikte, yatak ya da kanalın olası değişmelerinde, sınır çizgisinin, yukarıda belirtilen biçimdeki çizgiyi mi izleyeceğine, yoksa anılan, yatak ya da kanalın işbu Andlaşmanın, yürürlüğe konulduğu andaki durumuna göre kesinlikle mi belirleneceğine karar vermeğe Sınır Çizim Komisyonu yetkili olacaktır.

İşbu Andlaşmada tersine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyıdan üç milden aşağı uzaklıktaki ada ve adacıkları kapsar."

"Madde 12 : *İmroz ve Bozca Adaları ile Tavşan Adaları dışında, Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin 17/30 Mayıs 1913 günlü Londra Andlaşmasının beşinci ve 1/14 Kasım 1913 günkü Atina Andlaşmasının on beşinci Maddeleri hükümleri uyarınca 13 Şubat 1914 günkü Londra Konferansında alınıp 13 Şubat 1914 günü Yunan Hükümetine bildirilen karar, işbu Andlaşmanın İtalya'nın egemenliği altına*

almaktadır (Feridun, 2009). İlk olarak LBA 6. maddesi, genel bir prensip ortaya koymakla birlikte, doğrudan uygulanabilir hükümler içermemekte ve diğer maddelerle birlikte yorumlanması gerekmektedir.

LBA 6. maddesi, 3 nm kuralının geçerli olduğu kıyıları özel olarak tanımlamadığından bütün kıyılarda uygulanamamaktadır. Bu sebeple konuya ilişkin detaylı hususlar, antlaşmanın diğer maddelerinde açıklığa kavuşturulmuştur. "*6. maddedeki 3 nm prensibi, egemenlikle ilgili olduğundan, 3 nm dahilindeki*" adalarla ilişkilidir. Dolayısıyla, "*Anadolu'nun 3 nm ötesindeki adaların egemenlik durumunda*" herhangi bir değişiklik olmamıştır. Anadolu kıyılarından "*3 nm dışında olan ve LBA 12. madde kapsamında isimleri belirtilerek egemenliği devredilen*" adalar dışındaki tüm ada-adacık-kayalıklar, LBA gereğince Türkiye'nin egemenliği altında bulunmaktadır (Mengi, 2020). LBA 6. maddeyi detaylandıran LBA 12. madde, hem Anadolu kıyılarına yakın adaların statüsünü hem de Kuzeydoğu Ege adalarının devrini düzenlemektedir.

LBA 12. maddesi, "*Asya kıyılarını içermekte ve Anadolu kıyılarına 3 nm kuralı uygulanarak bu mesafe içerisindeki adalar üzerindeki Türkiye egemenliği*" teyit edilmiştir. Ancak, Türkiye'nin "*Trakya kıyılarına, yani Gelibolu Yarımadası'nın Ege Denizi ve Saros Körfezi'ne bakan kıyıları*" 3 nm kuralı kapsamına girmemektedir. Bu durum muvacehesinde Yunanistan'ın egemenliğinde olan "*Semadirek Adası'nın yaklaşık 6 nm doğusunda yer alan Zürafa Kayalıkları'nın*" egemenliği Türkiye'dedir.

---

konulan ve on beşinci Maddede yazılı olan Adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak koşulu ile doğrulanmıştır. Asya kıyısından üç milden az uzaklıkta bulunan Adalar, işbu Andlaşmada tersine hüküm olmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaktır."

***"Madde 15 :** Türkiye aşağıda sayılan Adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden İtalya yararına vazgeçer : Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Kodoş (Rhodes), Kalki (Calki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Lcros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve Istanköy (Koş) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası."*

***"Madde 16 :**Türkiye işbu Andlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu Andlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda - ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır - her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar.*

İşbu Maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz."

Bununla birlikte LBA kapsamında "*3 nm ilkesi adalara uygulanamamaktadır*". Çünkü bu ilkenin adalara tatbik edilmesi durumunda, 3 nm içerisindeki ada-adacık-kayalıkların egemenliği, bahse konu adalara geçmesi sonucunu doğuracaktır. Uluslararası hukukta egemenlik devri açık irade beyanı ve kesin bir tanımlama ile yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, "*Sakız Adası'nın 3 nm içerisinde yer alan Koyun Adaları'nın*" egemenliği Türkiye'dedir. Yunanistan'ın Koyun Adalar'ı üzerinde hak iddia etmesi uluslararası hukuka aykırıdır (Denk, 1999). LBA 12. maddesi, hem Anadolu kıyılarına yakın adaların statüsünü onaylamakta hem de Yunanistan'a devredilen adaları ismen belirterek, devredilmeyenler üzerindeki Türk egemenliğini güvence altına almaktadır.

LBA 12. maddesi, Türkiye tarafından egemenliği devredilen adalar belirtilmiş, aynı zamanda Türkiye'nin egemenliğindeki adalar üzerindeki hakları da teyit etmektedir (Başeren ve Kurumahmut, 2003). Bu madde ile egemenliği devredilen adalar ismen belirtilmiş ve diğer adalar üzerindeki Türkiye egemenliği teyit edilmektedir (Kurumahmut, 1998). LBA 12. maddesi kapsamında, Yunanistan'a ismen belirtilerek devredilen adaların dışındaki *Zürafa Kayalıkları, Koyun Adaları, Hurşit Adası ve hatta Girit çevresindeki Bergitsi, Sıgri, Tokmakia, Kasonisi* gibi ada ve adacıklar üzerinde Türkiye'nin egemenliği hukuken devam etmektedir. Bu noktada, 12. maddede Türkiye'nin adalar üzerindeki egemenliğini teyit eden hükümlerin genel bir nitelik taşıdığı ve 15. madde ile düzenlenen Menteşe Adaları bölgesini de kapsamaktadır. Başka bir deyişle, 15. madde, "*12. maddeye bir istisna getirerek, Menteşe Adaları bölgesinde sadece Türkiye'nin egemenliğini devrettiği adalarla*" ilgili özel bir düzenleme sunmaktadır. LBA'nın 15. maddesi kapsamında İtalya'ya devredilen Menteşe Adaları da isimleri belirtilerek açıkça tanımlanmıştır (Kaynar ve Ak, 2017).

LBA 12. maddesi, Anadolu kıyıları ve boğazların güvenliğini temin etmek amacıyla, 3 nm içerisindeki ada-adacık-kayalıklar üzerinde Türkiye'nin egemenliğini güvence altına almıştır. Bu madde, Yunanistan'ın Balkan Harbi sırasında işgal ettiği adaların, Altı Büyük Devlet Kararı çerçevesinde isimleri belirtilerek devredilmesini hükme bağlamıştır (Mengi, 2020).

Bu kapsamda, LBA'nın 12. maddesi uyarınca:

-"*Gökçeada, Bozcaada, Tavşan Adaları ve Anadolu kıyılarının 3 nm içerisindeki ada-adacık-kayalıklar*" Türkiye'ye bırakılmış,

-"*Taşoz, Semadirek, Limni, Bozbaba, Midilli, Sakız, İpsara, Sisam ve Ahikerya*" adaları Yunanistan'a devredilmiştir.

Bununla birlikte, Boğazönü ve Saruhan Adaları bölgelerinde, Anadolu kıyılarının 3 nm dışında kalan ve Yunanistan tarafından işgal edilmemiş olan *Koyun Adası, Paşa, Vatos, Gavati, Andiipsara, Hurşit ve Fornoz gibi adalar* üzerindeki Türkiye egemenliği devam etmektedir (Feridun, 2009). LBA imzalandıktan sonra Türkiye tarafından adaların statüsüne ilişkin detaylı çalışmalar yapılmıştır.

1930'lu yıllarda, dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından LBA adalarla ilgili 12. ve 15. maddelerini detaylı bir şekilde incelenmiştir. İtalya ve Yunanistan'a devredilmiş olan adalar haritalara işaretlenmiş ve yapılan incelemeler neticesinde, yüzlerce ada ve adacığın herhangi bir devletin egemenliği altında olmadığı tespit edilmiştir. Müteakiben resmi ve sivil deniz araçlarından (motor, sandal, yelkenli vb.) oluşan bir filo ile "*bu adacıklara Türk bayrağı ve tanıtıcı tabelalar asılmış, numaralandırma yapılmış ve adacıkların nispeten büyük olanlarına jandarma karakolları kurulmuş, küçük adacıklara ise gözetleme kuleleri inşa edilerek nöbetçiler yerleştirilmiş, bazılarına da deniz fenerleri inşa edilmiştir*". Bu gelişmeler üzerine, Ankara'daki İtalya Ataşesi, Genelkurmay Başkanlığı'na başvurarak "*Türkiye'nin amacını sorgulamış ve Kelemez Adası'na 3 nm mesafede olan küçük adayı*" ivedilikle tahliye etmemizi talep etmiştir. İtalyanlara bu durumun "*sivil idarenin bir hatası*" olduğu bildirişmiştir. Yapılan diplomatik hamlemiz sonucunda "*İtalyanlar sadece bu adadaki faaliyetleri tespit etmiş ve bu adacık haricindeki ada ve adacıklar*" Türkiye'nin egemenliğine geçmiştir (Kaynar ve Ak, 2017). 1930'lardaki bu envanter ve egemenlik tesis etme çabalarının hukuki dayanaklarından biri, LBA 15. maddesinin değerlendirmesi ve "*bağlı adacıklar*" ifadesinin kapsamının belirlenmesidir.

LBA 15. maddesi ile ismen belirtilen "*Oniki Adalar [15]ile bu adalara bağlı adacıkların ve Meis Adası'nın egemenliğinin*" İtalya'ya devredildiğini hükme bağlamaktadır. Ancak, antlaşma metninde geçen "*bağlı adacıklar*" ifadesinin ne tanımı yapılmış ne de hangi adacıkları kapsadığı belirtilmemiştir (Ferudun, 2009). Yunanistan tarafından, Kardak Kayalıkları'nın Kalolimnoz Adası'na "*bağlı kayalık*" olarak egemenliğinin İtalya'nın devredildiğini ve bu durumun "*28 Aralık 1932 tarihli teknisyenler zaptında kesinlik kazandığını*" ileri sürülmektedir. Buna karşın Türkiye ise Kardak Kayalıkları'nın LBA 15. maddesi kapsamında "*isimleri sayılan adalara "bağlı" olmadığından İtalya'ya devredilmediğini*" ifade etmiştir (Başeren, 2006).

Türkiye, "*bağlı*" kavramını coğrafi ve jeolojik açıdan ele almakta olup Anadolu'nun jeolojik bir devamı olan Kardak Kayalıkları'nın bağlı adacık statüsünde olmadığını belirtmektedir. Bu durumda Ege Denizi'nde, antlaşmalarla Yunanistan'a devredilen adalara bağlı olmayan çok sayıda ada-adacık-kayalık mevcuttur (Başeren ve Kurumahmut, 2003). Adacık ve kayalık kavramları arasında hukuki olarak farklılıklar vardır. "*LBA 15. maddesi kapsamında "bağlı adacıklar" devredilmekte olup kayalıkları*" kapsamamaktadır. Bu nedenle, Kardak Kayalıkları LBA 15. maddesine göre değerlendirilemeyeceğinden halihazırda "*Kardak Kayalıkları üzerinde Türkiye'nin egemenliği"* devam etmektedir (Denk, 1999).

Hukuki olarak bitişik adacık ve bağlı adacık kavramlarının tanımı yapılmamıştır. Bunun yanı sıra ne LBA'da ne de PBA'da tanımlarına yönelik herhangi bir ifade mevcut değildir (Dedebağı, 2016).

LBA 15. maddesinde, *"Sömbeki ve İstanköy Adaları ile bunlara bağlı adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası"* ifadesi mevcuttur. Bağlı kavramını coğrafi veriler çerçevesinde yorumlayan Yunanistan Kardak Kayalıkları'na yönelik olarak;

-"*Anadolu sahillerine 3,6 nm, Çavuş Adası (en yakın Türk adası)'na ise 2,3 nm*",

-"*Yunanistan egemenliğindeki Kelemez Adası'na 5,5 nm, Kalolimnoz Adası'na ise 1,9 nm mesafede*" olduğunu belirtmektedir.

[15] *İstanbulya, Rodos, Herke, Kerpe, Kaşot, İleki, İncirli, Kelemez, İleryoz, Batnoz, Lipso, Sömbeki ve İstanköy*

Kardak Kayalıkları'nı "*bağlı adacıklar"* olarak değerlendiren Yunanistan, Kalolimnoz Adası'na daha yakın mesafede bulunması nedeniyle PBA (1947) kapsamında egemenliklerinin Yunanistan'a devredildiğini iddia etmektedir. Özetle, Yunanistan, Kardak Kayalıkları'na ilişkin olarak;

-"*Kalolimnoz Adası'nın Kelemez Adasına bağlı*" olduğunu iddia etmekte,

-"*Kardak Kayalıkları'nı da Kalolimnoz Adası'nın bağlısı olarak değerlendirmekte ve Yunanistan'ın egemenliğinde*" olduğunu iddia etmektedir.

Ancak, bir "*adaya "bağlı" olan bir adacığın, başka adacık ve kayalıklar üzerinde egemenlik devrine yol açmasının hukuken mümkün değildir*" (Ferudun, 2009). Egemenlik devirlerine ilişkin antlaşmalar incelendiğinde egemenlik devrine konu olan adaların ismen belirtilerek veya açıkça tanımlanması gerekmektedir.

LBA incelendiğinde, egemenlik devrinin ismen belirtilerek yapılması gerektiği yönündeki Türk tezini destekler niteliktedir. Türkiye'nin güvenliğini ve barışı hedefleyen LBA'nın 12. maddesi, Türkiye anakarasının 3 nm içerisinde bulunan adaların egemenliğinin Türkiye'ye ait olduğunun güvencesidir (Mengi, 2020). Ege Denizi'ndeki adalara yönelik LBA 12. ve 15. maddeleri ile somut olarak egemenlik devri düzenlenmiştir.

LBA 12. madde kapsamında; "*Taşoz, Bozbaba ve İpsara adaları 13 Şubat 1914 tarihli altı büyük devlet kararı ile, Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya*" adaları ise ismen belirtilerek Yunanistan egemenliğine girmiştir (Kurumahmut, 2003). Bu adalar haricinde egemenlik devri yapılan ada-adacık-kayalık bulunmamaktadır.

LBA 12. ve 15. maddeleriyle, Ege Denizi'ndeki adaların egemenlik devri düzenlemiştir. 12. madde ile "*13 Şubat 1914 tarihli altı büyük devlet kararıyla Taşoz, Bozbaba ve İpsara"* adaları ile ismen belirtilen *"Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya"* adaları Yunanistan'a devredilmiştir.

12. maddede sayılan adalar dışında, egemenlik devri yapılan başka bir ada-adacık-kayalık mevcut değildir. Bu kapsamda, Ege Denizi'nde "*Yunanistan'a devredilmemiş olup Türkiye'nin egemenliğinde olan 150'den fazla ada-adacık-kayalık*" mevcuttur. İngiliz ve Amerikalıların Ege Denizi'ndeki sınırlara ilişkin çalışmaları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. LBA 15. maddesi esas alınarak hazırlanan "*1943 tarihli bir İngiliz haritasında, "tâbi adacık" kavramına hem teknik hem de hukuki*" bir yorum yapılmış ve çok sayıda ada, adacık ve kayalığın Türkiye'nin egemenliğinde olduğu doğrulamıştır. Benzer şekilde, PBA esas alınarak hazırlanan "*1951 tarihli bir Amerikan haritasında da, Kardak Kayalıkları dahil olmak üzere, çok sayıda ada, adacık ve kayalığın Türkiye'nin egemenliğinde*" olduğu gösterilmiştir (Ege Sorunları Paneli 2004). EGAYDAAK'lara ilişkin Türkiye'nin egemenliğini destekleyen doküman ve haritalara karşın Yunanistan'ın temel dayanaklarından biri Ege Denizi'ndeki statüye doğrudan uygulanamayan ve tartışmalı yorumlara sahip olan LBA'nın 16. maddesidir.

Antlaşmalarda isimleri belirtilerek Yunanistan'ın egemenliğine bırakılan Doğu Ege adaları dışında kalan ada-adacık-kayalıkların egemenlik statüsüne yönelik olarak; LBA 16. maddesi incelendiğinde Asya kıyısından 3 nm dışarısında bulunan adaların Yunanistan'a ait olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir. "*Uluslararası hukukta, bir konuya ilişkin özel bir hüküm mevcut ise, genel hükümler*" dikkate alınmamaktadır (Aka, 2019). Bu durum muvacehesinde LBA'nın 12. ve 15. maddelerinin Ege Denizi'ndeki adaların egemenlik devrini özel olarak düzenlediğini, dolayısıyla genel hüküm niteliğindeki 16. maddenin bu bölgede doğrudan uygulanamamaktadır (Malkara, 2022). Bunun yanı sıra "*LBA 16. maddesi Ege'deki tüm ada-adacık-kayalıkların egemenliklerini*" doğrudan belirleyen bir hüküm içermemektedir.

LBA 16. maddesinde *"-ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır-"* ifadesi mevcuttur. Bu madde incelendiğinde 3 nm dışındaki ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerine ilişkin husus bulunmamaktadır. Dolayısıyla Ege Denizi'nde "*Yunanistan ve İtalya'ya antlaşmalarla devredilmemiş ada-adacık-kayalıklar bulunmakta*" olup bahse konu ada-adacık-kayalıklar Türkiye'nin egemenliğindedir (Ferudun, 2009, Apakan, 2021). Yunanistan'ın, LBA 16.

maddesiyle alakalı olarak sadece adaları kapsadığını, adacık ve kayalıkları içermediği iddiası gerçeği yansıtmamaktadır.

LBA'nın imzalandığı tarihte "*adacık*" ve "*kayalık*"lara yönelik bir tanım bulunmadığı ve bu sebeple "*ada*" teriminin kullanıldığı yönündeki iddialar gerçekçi değildir. LBA'nın 6. ve 15. maddelerinde "*adacık*" ifadesine yer verilmiştir. Bu durum, LBA'da "*adacık*" ifadesinin kullanıldığını ve yalnız antlaşmada ismen belirtilen adalar ile Sefirler Konferansı'nda belirtilen adaların Yunanistan'ın egemenliğine girdiğinin kanıtıdır (Aka, 2019

Ege Denizi'nin kendine özel durumu dikkate alındığında LBA'nın tamamlayıcı ve genel nitelikteki 16. maddesi tek başına yeterli değildir. Eğer "*16. madde yeterli olsaydı, LBA'nın 12. ve 15. maddelerine*" gerek kalmazdı (Kamalov, 2007). Türkiye, 16. madde kapsamında 3 nm dışındaki tüm ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerinden vazgeçmiş değildir. Bununla birlikte, bahse konu madde incelendiğinde yalnızca adaları kapsamakta olup adacık ve kayalıklar bu madde kapsamına girmemektedir (Başeren, 2003).

Türkiye'nin egemenlik haklarından feragat ettiği adaların, yalnızca egemenlik devrine konu olan ve antlaşmalarda ismen belirtilen adalardır. LBA 16. madde, "*Sevr Antlaşması'nda ve Lozan Konferansı sırasında müttefiklerce tanzim edilerek Türk Heyeti'ne sunulan ve Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki adaların egemenliğinden vazgeçtiğini ifade eden maddelerin yerine*" kabul edilmiştir. Antlaşmada egemenlik haklarından vazgeçilen yerler olarak yalnızca adalar belirtildiğinden, Türkiye'nin adacık ve kayalıklardaki egemenliği devam etmektedir (İnce, 2013).

Türkiye'nin kuruluş belgesi olan LBA, Ege Denizi'nde iki ülke arasında denge oluşmasını sağlamıştır. EGAYDAAK anlaşmazlığının çözümü LBA'nın doğru yorumlanmasına bağlıdır. Türkiye, LBA 12. ve 15. maddeleri ile isimleri belirtilen adaların egemenlik devri yapılmış, bunların haricindeki ada-adacık-kayalıkların egemenliğinin Türkiye'de olduğunu belirtmekte olup 1930'larda yapılan envanter çalışmasıyla ve anlaşma metninde geçen "*kalacaktır*" ifadesiyle bu durumu desteklemektedir. "*Bağlı*" kavramının kesin bir tanımı olmaması iki ülke tarafından

farklı şekilde yorumlanmasına sebep olmaktadır. LBA 12. ve 15. maddeleri gibi özel hükümler mevcut olduğundan LBA 16. madde Yunanistan'ın iddia ettiği gibi genel bir feragat hükmü taşımamaktadır. Bu durum Yunanistan'ın hukuki dayanaktan yoksun iddialarına karşın EGAYDAAK'ların aidiyetlerinin Türkiye'de olduğunun göstergesidir.

2.7.2. 10 Şubat 1947 Tarihinde İmzalanan Paris Barış Antlaşmasının (PBA) EGAYDAAK'a İlişkin 14. ve 43. Maddeleri

II. Dünya Savaşı'nın kaybedenlerinden olan İtalya, LBA ile egemenliğine giren adaları, "*10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan PBA*" ile Yunanistan'a devretmiştir. "*PBA 14. ve 43. maddeleri devredilen adaların statüsü*" açısından önem arz etmektedir (Malkara, 2022) [16] Bahse konu maddeler Oniki adalar bölgesindeki adacık ve kayalıkların statüsünün belirlenmesinde kritik bir hukuki çerçeve sunmaktadır.

PBA, Kardak Kayalıklarının statüsü açısından hayati öneme haizdir. İtalya'nın egemenliğinde olan adalar, PBA'nın 14. maddesi gereğince Yunanistan'a devredilmiştir. Bununla birlikte İtalya, "*PBA 43. maddesi ile LBA 16. maddesi çerçevesinde sahip olduğu hak ve menfaatlerden*" feragat etmiştir (Ferudun, 2009)**.** PBA görüşmelerinde, Yunanistan'ın taleplerinin tam olarak karşılanmadığı ve özellikle Türkiye'nin hassasiyetlerinin dikkate alındığını görülmektedir.

Yunanistan, PBA görüşmelerinde Menteşe Adaları'nın tamamının kendi egemenliğine verilmesini talep etmiş ve 14. maddenin düzenlenmesi sürecinde, *"Meis*

[16] ***"Madde 14 :*** *İtalya işbu antlaşma ile aşağıda belirtilen Onikiada'yı tüm egemenliği ile Yunanistan'a terk eder; yani, Stampalia (Astropalia), Rhodes (Rhodos), Calki (Kharki), Scarpanto, Cassos (Casso), Piscopis (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi), Cos (Kos) ve Castellorizo ve bitişik adacıklar. Bu adalar silahsızlandırılacak ve öyle kalacaklardır.*

Bu adaların Yunanistan'a devriyle ilgili usul ve şartlar, Birleşik Krallık Hükümeti ile Yunanistan arasında yapılacak bir anlaşma ile tesbit edilecektir ve bu Andlaşma'nın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 90 gün içinde yabancı birliklerin çekilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır."

"Madde 43 : *İtalya, işbu belgeyle, 16. madde uyarınca sahip olabileceği her türlü hak ve menfaatten feragat eder."*

bölgesinin statüsünü belirleyen TİS ile TİMZ'in antlaşma metnine dahil edilmesini" ve Yunanistan'a devredilen adaların sayımı sırasında bu belgelere atıf yapılmasını talep etmiştir. Bu talebini desteklemek için haritalar ve raporlar sunmuştur. Ancak, Türkiye'nin itirazı ve SSCB'nin ileri sürdüğü hukuki ve siyasi gerekçelerle, Yunanistan'ın talepleri kabul edilmemiş ve anlaşma metnine dahil edilmemiştir. Menteşe Adaları bölgesinde, LBA'nın 15. maddesi ile İtalya'ya devredilen adalar, PBA'nın 14. maddesi ile Yunanistan'a devredilmiştir (Şıhmantepe, 2018). PBA ile Yunanistan'a sınırlı bir devir yapılmış olup anlaşma öncesi durum dikkate alındığında EGAYDAAK'lar Yunanistan'a devredilmemiştir.

PBA öncesindeki durum incelendiğinde, LBA 15. maddesi ile İtalya'ya devredilen adalar ve bu adalara "*bağlı*" adacıklar ile "*4 Ocak 1932 tarihli TİS*" ile egemenlikleri belirlenen ada ve adacıklar haricindeki bölgelerde İtalya'nın egemenliğinde bir yer bulunmamaktaydı. Bu nedenle, söz konusu bölgeler 1947 PBA'nın kapsamına girmemiş ve bu bölgelerin egemenlik statüsünde herhangi bir değişiklik olmamıştır (Ferudun, 2009). PBA ile LBA'da kullanılan terminoloji yorum farklılıklarına sebep olmakta ancak bu durum hukuki olarak Yunanistan lehine bir sonuç doğurmamaktadır.

LBA ile PBA'da aynı adalar için farklı kavramlar kullanılmıştır. LBA 15. maddede "*bağlı*" kavramı kullanılmış ancak PBA 14. maddede "*bitişik*" kavramına yer verilmiştir. Bu iki kavram incelendiğinde;

- Eğer "*bağlı*" kavramı "*bitişik*" kavramından daha geniş bir kapsama sahip ise, bu durumda "*İtalya'nın Türkiye'den aldığı bazı adacıkları Yunanistan'a devretmediği*" anlamına gelmektedir. Ancak, İtalya ile Yunanistan arasında bu duruma ilişkin bilinen bir anlaşmazlık bulunmamaktadır. Anlaşmazlık yaşanması durumunda bu husus Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmemektedir.

- Eğer "*bitişik*" kavramı "*bağlı*" kavramından daha geniş bir kapsama sahip ise, bu durumda "*İtalya kendi egemenliğinde olmayan adacıkları da Yunanistan'a devrettiği*" anlamına gelmektedir. Ancak, hukuki olarak sahip olmadığı hakları bir başkasına devretmek mümkün değildir. Bu değerlendirmeler ışığında, Türkiye'nin egemenlik

devri yaptığı adacıklar açısından, LBA 15. maddesinde geçen "*bağlı*" ifadesinin esas alınması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır (Başeren, 2003).

Türkiye, "*bağlı*" ifadesini, "*coğrafi ölçüt (egemenlik alanlarına olan mesafe), lojistik ölçüt (meskûn olması) ve batimetrik ölçüt (kıta sahanlığı ve kıyılarla olan jeolojik bağlantı)"* şeklinde tanımlamaktadır. Bu sebeple Türkiye, "*bitişik*" ifadesini kabul etmemektedir. Bu kapsamda, "*Kardak Kayalıkları'nın 3,8 nm mesafede bulunan Anadolu'ya yerine 1947 PBA'nın 14. maddesinde belirtilen ve 5,5 nm mesafede olan Kilimli Adası'na "bitişik" olduğunu varsaymak*", gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bununla birlikte Yunanistan "*bitişik*" kavramını "*bitişiğin bitişiği*" şeklinde de yorumlamakta olup Kalolimnos adacığını PBA kapsamında kendi egemenliğine geçen Kilimli Adası'nın bitişik adacığı olarak devraldığını ileri sürmekte ve "*Kardak Kayalıkları'nı da Kalolimnos adacığının bitişiği"* olarak kabul etmekte ve egemenlik iddiasında bulunmaktadır (Aka, 2019). Yunanistan'ın egemenlik iddiaları karşısında, diğer devletlerce hazırlanmış bazı haritalar, EGAYDAAK'ların hukuki statüsü konusunda Türkiye'nin tezlerini desteklemektedir.

Üçüncü devletler tarafından yayınlanan haritalarda, Kardak Kayalıkları da dahil olmak üzere, EGAYDAAK'ların Türkiye'nin egemenliğinde olduğunu göstermektedir. Kardak Kayalıkları'na ilişkin olarak, İngiliz Haritaları (1943 ve 1944), Amerikan Haritası (1951), Imray Tetra Haritası (İngiltere)'nda Türkiye egemenliğinde gösterilmiştir. Buna karşın, 27 Ocak 1996 tarihinde Amerikan Savunma Harita Kurumunca hazırlanan haritada Kardak Kayalıkları'nın aidiyeti belirlenmemiş şeklinde gösterilmiştir (Başeren, 2003).

Şekil-34 : 1943 tarihli İngiliz haritası (Aydın, 2016).

Şekil-35 : 1951 tarihli Amerikan haritası (Aydın, 2016).

II. Dünya Savaşı sonrasında 1947 yılında imzalanan PBA ile İtalya, Oniki Adalar'ın egemenliğini Yunanistan'a devretmiştir. Yunanistan, PBA müzakerelerinde "*1932 tarihli TİS ve yürürlüğe girmemiş olan TİMZ'i* "de anlaşma metnine dahil etmek istemiş ancak Türkiye ve SSCB'nin itirazları sonucunda kabul edilmemiştir. Dolayısıyla "*PBA kapsamında LBA 15. maddesi ile İtalya'ya devredilen adalar Yunanistan'a devredilmiştir*". Bu durum muvacehesinde LBA ve TİS kapsamında İtalya'ya devredilmemiş olan EGAYDAAK'lar Türkiye'nin egemenliğinde kalmıştır. Diğer devletler tarafından hazırlanmış haritalarda özellikle Kardak Kayalıkları Türkiye'nin egemenliğinde gösterilmektedir. Adaların devrine yönelik hukuki olarak kesin tanımı bulunmayan kavramlar bulunmakta olup LBA'da *"bağlı"* ve PBA'da *"bitişik"* kavramlarına yer verilmiştir. Aynı zamanda Yunanistan bitişik kavramını *"bitişiğin bitişiği"* olarak kullanmaya çabalamaktadır.

2.7.3. 04 Ocak 1932 Tarihinde İmzalanan Türk-İtalyan Sözleşmesi (TİS)

Md-1 : *"İtalya Hükümeti aşağıda yazılı adacıklar üzerinde Türkiye'nin egemenliğini tanır:"*[17]

Md-2 : *"Bodrum Körfezindeki Kara Ada da Türkiye'nin olacaktır."*

[17] *Volo (Çatal Ada), Ochendra (Uvendire), Fournachia (Furmakya), Kato Volo (Katovolo), Prasouid (Praşudi), (Katavolo Adasının Güney Doğusunda) ve Tchallota, Pighi, Nissi - Tis Pighi, Recif Agrecelia, Prousseclisse (Kaya), pano Makri, Kato Makri (Kayalıklarla birlikte) Marthi, Roccie Voutzaky (Rocci Vutchaki) Dacia (Dasya), Nissi-Tis-Dacia, Prassoudi (Dasyanın Kuzeyinde) Alimenterya (Alimentaria), Caravola (Karavola) Adacıkları.*

Md-3 : *"Buna karşılık, Türkiye Hükümeti, merkezi Castellerizo Kenti kilisesinin kubbesi ve yarı kutru ve bu merkez ile San Stephano Burnu (Pointe du Vent) arasındaki uzaklık olan bir daire ile çevrilecek bölge içinde bulunan Psoradia, Polyphados, St. Georges (Güneyde St. Georges, Kuzeyde Agrielaia diye adlandırılan ve 236 sayılı İngiliz haritasında gösterilen iki ada), Psomi (Strongyle, 236 sayılı İngiliz haritası), Cutsumbora (Kutsumboras), (Kayalıklar), Mavro Poinaki (Mavro Poinchi), Mavro Poinis (Mavro Poini) adacıkları üzerinde İtalya egemenliğini tanır."*

"Yukarıda sözü geçen daire içindeki bu adacıklardan başka St. Georges (Rho), Dragonera, Ross ve Hypsili (Stronghyli) adacıkları da İtalya'nın olacaktır."

Md-4 : *"Şurası kararlaştırılmıştır ki, İşbu sözleşmede tanımlanan suların ayrıldığı çizginin iki yanındaki tüm adalar, adacıklar ve kayalıklar, adları orada yazılı olsun ya da olmasın, bu adalar, adacık ve kayalıkların bulunduğu bölgenin kendi egemenliği altında olduğu devlete ilintilidir."*

Md-5 : *"Bağıtlı Yüksek Taraflar karasularının sınırlandırılmasını aşağıda gösterildiği üzere yapmakta anlaşmışlardır."*

"Doğuda:

San Stephano (Pointe du Vent) Burnu ile Gata Burnuna yarı uzaklıktaki bir noktadan; Oradan düz çizgi olarak, Psomi ve Prousseciiss (Prusekli)'ya yarı uzaklıktaki bir noktaya;

Bu noktadan, düz çizgi olarak, Mavro - Poinis ve Prousseciiss'ye yarı uzaklıktaki bulunan bir noktaya;

Bu noktadan, düz çizgi olarak, Niphtis Burnu ile Prousseciiss kayasına yarı uzaklıktaki bir noktaya;

Bu son noktadan, düz çizgi olarak, Hyspili (Stronghyli) Adasının kuzey doğu kıyısı ile Nissi - Tis - Dacia Adasının güney-batı kıyısına yarı uzaklıkta bulunan bir noktaya;

Bu noktadan, düz çizgi olarak, Tugh Burnunun üç mil güneyindeki bir noktaya."

"Güneyde:

Bu noktadan sonra çizgi, Hypsili Adasının güney burnunun üç mil güneyindeki bir noktaya dek uzayarak, üzerinde tartışma bulunmayan deniz sınırı ile birleşir."

"Kuzeyde:

Çizgi, San Stephano (Pointe du Vent) Burnu ile Gata Burnuna yarı uzaklıkta bulunan noktadan, düz çizgi olarak, San Stephano (Pointe du Vent) Burnu ile Vathy Burnuna yarı uzaklıkta bulunan bir noktaya gider;

Bu noktadan, düz çizgi olarak, Limenari Burnu ile Voutzaki Kayalarına (Rocci Vutchaki) yarı uzaklıkta bulunan bir noktaya,

Bu son noktadan Dragonera Adası ile Voutzaki Kayalarına (Rocci Vutchaki) yarı uzaklıkta bulunan bir noktaya;
Bu son noktadan, çizgi, St. Georges (Rho) Adasının kuzey doğu noktası ile bu adanın kuzeyinde Anadolu kıyısının en yakın noktasına yarı uzaklıkta bulunan bir noktaya dek kuzeye geçer;

Bu noktadan, Prassoudi ile St. Georges (Rho) Adasının güney-batı noktası arasındaki uzaklığın ortasında bulunan bir noktaya;

Bu son noktadan, çizgi, üzerinde tartışma bulunmayan sınır ile birleşmek üzere, düz olarak, Volo Adasının üç mil güneyindeki bir noktaya ulaşır.

Bu Madde ile açıklanmış olup iki tarafındaki adalar ve adacıkların kime ilintili bulunduğunu belirlemek üzere, Bağıtlı Yüksek Taraflarca saptanan ayırım çizgisi doğuda Tugh Burnu güneyindeki 3 mil uzaklıktaki bir noktada ve batıda Volo Adasının güneyinden 3 mil uzaklıktaki öbür noktada, Türkiye ile İtalya arasında hiç tartışma konusu bulunmayan genel deniz sınırı ile birleşir."

Md-6

"Yukarıda yazılı yerlerin adları (624) sayılı İtalyan, (5551) sayılı Fransız, (236) sayılı İngiliz haritalarından alınmıştır.

Bağıtlı Yüksek Taraflar, işbu Sözleşmenin metni ile ona bağlı haritalar arasında fark ortaya çıkarsa, metnin geçerli olacağında anlaşmışlardır."

Md-7

"İşbu Sözleşme onaylanacak ve onay belgeleri, olanaklı olur olmaz, Roma'da verişilecektir.

Sözleşme, onay belgelerinin verişiminden 15 gün sonra yürürlüğe girecektir.
Bu hükümlere olan inançla, Bağıtlı Yüksek Tarafların Temsilcileri işbu Sözleşmeyi imza etmişler ve ona mühürlerini basmışlardır.

Ankara'da, 4 Ocak 1932 günü iki örnek olarak düzenlenmiştir."

LBA ile İtalya'ya devredilen başta Meis Adası civarında olmak üzere Menteşe Adaları bölgesinde; Karaada ve Fener Adası başta olmak üzere çok sayıda ada, adacık ve kayalığın aidiyetlerine yönelik Türkiye ile İtalya arasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır (Ferudun, 2009). Anadolu sahilleri ile Meis Adası arasındaki isimleri belirtilmiş olan 22 adet ada-adacık-kayalık ile Bodrum Körfezi karşısında bulunan Karaada'nın egemenlik durumunun tespiti için Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'na başvurmuştur. İtalya ile Türkiye arasında devam eden görüşmeler neticesinde TİS(4 Ocak 1932) imzalanmıştır (Başeren, 2003). LBA sonrasında Menteşe Adaları bölgesinde aidiyetleri belirsiz olan bazı ada-adacık-kayalıklar olduğu tespit edilmiştir.

Menteşe Adaları bölgesinde egemenlikleri belirsiz olan ada-adacık-kayalıkların aidiyetleri "*4 Ocak 1932'de tarihinde imzalanan TİS*" ile birlikte belirlenmiştir (Denk, 1999). TİS ile birlikte "*100 civarında ada, adacık ve kayalığın*" egemenlikleri belirlenmiştir. Bunu yanı sıra TİS ile aidiyetleri kesinlik kazanan yerler

dışındaki Kardak Kayalıkları da dahil olmak üzere diğer ada-adacık-kayalıklar için "*28 Aralık 1932'de çalışma yapılmış ancak Türkiye ve İtalya tarafından onaylanmamış ve geçerlilik kazanmamıştır*" (Güncan, 2022).

TİS'e ilişkin;

- Bölgedeki ada-adacık-kayalıkların egemenlikleri kesinlik kazanmış ve bölgedeki karasuyu sınırı belirlenmiştir (Malkara, 2022, Kamalov, 2007).

- 5. madde ile "*Meis Adası ve çevresinde bulunan ada-adacık-kayalıklarla Anadolu arasındaki sınır kesinlik*" kazanmıştır (Başeren, 2003).

Yunanistan, PBA görüşmelerinde Menteşe Adaları ve Meis Adasına ilişkin olarak Türkiye ile İtalya arasındaki sınırın, *"TİS ve TİMZ ile belirlendiğini iddia ederek antlaşmaya ilave edilmesini*" talep etmiştir. Türkiye'nin itirazı ve SSCB'nin TİMZ'in hukuken geçersiz olduğunu belirtmesi nedeniyle PBA metnine dahil edilmemiştir (Başeren, 2003, Malkara, 2022). Yunanistan bugün hala "*28 Aralık 1932 tarihli TİMZ'in geçerli olduğunu ve Kardak Kayalıkları da dahil olmak üzere Oniki Ada ve bitişik adacıkların egemenliklerinin İtalya'da olduğunu ve PBA ile egemenliklerinin kendisine devredildiğini*" öne sürmektedir (Denk, 1999). Yunanistan'ın TİMZ'e yönelik iddiasına ilaveten, TİS ve PBA'nın birlikte yorumlanmasından kaynaklanan hukuki sorunlar mevcuttur.

"*4 Ocak 1932 tarihli TİS ile Karaada ve Fener Adası'nın aidiyeti İtalya'ya devredilmiş olup Meis Adası'na bitişik olmamalarından dolayı PBA 14. madde kapsamına girmediğinden*" Yunanistan egemenliğine girmemiştir. İtalya, haklarından taraf belirtmeksizin vazgeçtiğinden dolayı bahse konu adalar ya sahipsiz statüye ya da Türkiye'nin egemenliğine girmesi gerekmektedir (Ferudun, 2009). Oniki Adalar'ın, LBA ile İtalya'ya ve PBA ile Yunanistan'a devrine yönelik hukuki tanımları bulunmayan farklı terimler kullanılması buraların aidiyetlerine ilişkin farklı değerlendirmeler yapılmasına yol açmaktadır.

Oniki Adalar, LBA 15. maddesi ile İtalya'ya, PBA 14.maddesi ile İtalya'dan Yunanistan'a devredilmiştir. Adaların devrine yönelik olarak LBA'da bağlı adalar, PBA'da bitişik adalar kavramı kullanılmış olup iki kavramın hukuki olarak tanımı olmadığından Türkiye ve Yunanistan tarafından farklı anlamlar yüklenmektedir. Farklı anlamlar yüklenmesi sonucunda PBA kapsamında İtalya'nın Yunanistan'a;

-Egemenliğindeki adacıkların tamamını devretmediği,

-Egemenliğinde olmayan kimi adacıkları devrettiği

şeklinde iki farklı yorum ortaya çıkmaktadır. Sonuç itibariyle hukuki olarak sahip olunandan daha fazlası devredilememektedir (Malkara, 2022). Meis ve bitişik adacıkların egemenliği TİS referans yapılmadan, PBA ile Yunanistan'a devredilmiştir. Bu nedenle "*Kaş-Meis bölgesinde bulunan ve Meis'e bitişik olmayan ada-adacık-kayalıklar Türkiye'nin egemenliğindedir*" (Ak, 2014).

LBA'nın imzalanmasından sonra Türkiye ile İtalya arasında Oniki adalar bölgesinde özellikle Meis civarında ada ve adacıkların egemenliklerine yönelik anlaşmazlıklar yaşanmış ve 1932 yılında iki ülke arasında imzalanan TİS ile anlaşmazlığa konu olan ada ve adacıklar ismen belirtilerek anlaşmazlık çözülmüştür. Ancak deniz sınırını daha da genişletmek maksadıyla çalışmalar yapılmış ve bu kapsamda hazırlanan 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ onaylanarak yürürlüğe girmemiştir. Yunanistan PBA görüşmelerinde hem TİS'i hem de TİMZ'i anlaşma metnine dahil etmek istemiş ancak kabul edilmemiştir. Buna karşın Yunanistan bugün bile TİMZ'in geçerli ve TİS'in eki olduğunu, EGAYDAAK'ların egemenliğini belirlediğini iddia etmektedir. TİS ile İtalya egemenliğine giren Karada ve Fener Adaları Meis'e "bitişik" olmadığından ve TİS'e refans yapılmayan PBA anlaşması ile Yunanistan'a devredilmemiştir. Bu durumda TİS'e referans yapılmadan PBA ile devredilen ada ve adacıkların LBA ile sınırlı olduğu ve Meis'e bitişik olmayan ve TİS'te ismen belirtilmeyen ada-adacık-kayalıklar Türkiye egemenliğindedir.

2.7.4. 28 Aralık 1932 Tarihli Türk - İtalyan Mutabakat Zaptı (TİMZ)

Türkiye ve İtalya aralarındaki karasuyu sınırlamasını Meis Adası civarında olduğu gibi "*Menteşe Adaları Bölgesi'nde de belirlemek amacıyla 28 Aralık 1932 tarihinde Ankara'da oluşturulan komisyon*" tarafından toplantı icra edilmiştir (Kurumahmut, 2003). Komisyon tarafından hazırlanan zabıtname ile "*Meis Adası'nın batı tarafındaki Volo Adası'nın 10 nm güneyinden itibaren Sisam Adası ile Eşek Adası arasındaki belirlenen mevkiye kadar 37 mevki belirlenmiş ve karasuları sınırı*" oluşturulmuştur (Ferudun, 2009). Ancak "*28 Aralık 1932 tarihli TİMZ her iki ülke tarafında onaylanmayarak*" yürürlüğe girmemiştir. Bu çalışmayı resmi hale getirmek maksadıyla "*1935 yılında İtalya'nın yapmış olduğu talep Türkiye tarafından kabul edilmemiş*" ve yürürlüğe girmemiştir (Apakan, 2021). TİMZ, hem uluslararası hukuk hem de iç hukukumuz kapsamında onaylanmadığından yürürlüğe girmemiştir.

TİMZ'nin yürürlüğe girebilmesi için;

-İlk olarak "*TBMM'nin onaylaması ve Resmî Gazete'de yayımlanmalı*",

-Daha sonra "*Milletler Cemiyeti'ne tescil ettirilmelidir*".

TİMZ'e yönelik yapılan işlemler incelendiğinde; "*Resmî Gazete'de yayımlanmamış ve MC(Milletler Cemiyeti)'ne tescil ettirilmemiş*" olduğundan yürürlükte değildir (Pazarcı, 2004). Bununla birlikte PBA çalışmalarında SSCB tarafından yürürlükte olmadığı ifade edilmiş ve PBA'ya dahil edilmemiştir (Malkara, 2022). Menteşe Adaları bölgesinde Türkiye-İtalya arasındaki deniz sınırını belirlemek maksadıyla yapılmış bir çalışma olan TİMZ'nin geçerli olmadığını bilen Yunanistan, zaptı geçerli hale getirmek için Türkiye'ye notalar vermiştir (Sevim, 2021). Dolayısıyla bahse konu zapt onaylanarak resmiyet kazanmadığından ilgili bölgede onaylanmış bir Türkiye-İtalya deniz sınırı mevcut değildir (Dedebağı, 2016). TİMZ'i geçerli hale getirmeye çabalayan Yunanistan girişimlerde bulunmuş ancak Türkiye tarafından reddedilmiştir.

Yunanistan, Oniki Adaların PBA ile kendi egemenliğine geçmesiyle "*1950-1962 yılları arasında TİMZ'e yönelik mektup teatisi talebi olmuş ancak Türkiye tarafından bu talep kabul görmemiştir*" (Bayıllıoğlu, 2010, Başeren, 2003, Apakan, 2021). Yunanistan tarafından TİMZ'in statüsüne ilişkin olarak yapılan diplomatik girişimler, TİMZ'in yürürlükte olmadığının kanıtlarından bir tanesidir.

Yunanistan tarafından "*Şubat 1950, Mayıs 1953, Haziran 1955, Ekim 1956 ve Aralık 1962 tarihlerinde yazılı/sözlü*" olarak girişimlerde bulunulmuştur. Bu durum TİMZ'in yürürlükte olmadığını göstermektedir. TİMZ geçerli olmuş olsaydı Yunanistan bu konuda çabalamazdı (Ak, 2014). Yunanistan'ın TİMZ'in geçerliliğini uluslararası alanda kabul ettirme çabaları da sonuçsuz kalmış ve yaptığı tek taraflı girişimler de TİMZ'in hukuki gerçekliğini değiştirmemiştir.

Yunanistan'ın "*547/1948 sayılı yasası, uluslararası alanda kabul görmemiş*" ve uluslararası hukuk açısından bağlayıcı sonuçlar doğurmaya elverişli olmayan bir iç hukuk düzenlemesidir. Günümüzde, Kardak Kayalıkları, "*Türkiye Cumhuriyeti'nde Muğla İli Tapu Sicil Müdürlüğü'nde kayıtlı*" durumdadır (Başeren, 2003).

Yunanistan, Menteşe Adaları bölgesinde karasuları sınırının belirlendiğini ve egemenlik sorunu bulunmadığını iddia etmekte olup Kardak Krizi sonrasında "*28 Aralık 1932 tarihli TİMZ'nin 4 Ocak 1932 tarihli TİS'in eki*" olduğunu iddia etmeye devam etmektedir (Malkara, 2022). Yunanistan, "*UAD'nin Preah Vihear Tapınağı Davası'na ilişkin verdiği karara atıfta bulunarak, yayınladığı birtakım haritaları*" delil göstererek, Türkiye'nin TİMZ'i ve belirlenen sınırı kabul ettiğini beyan etmektedir. Ancak UAD'nin kararında, "*her iki tarafın da harita çizgisini benimsemiş olması nedeniyle, bu çizginin geçerli sınır çizgisi olarak kabul edileceği"* hükmüne varmıştır. Türkiye ise, somut olayları ve uluslararası mahkemelerin konuyla ilgili uluslararası hukuk kurallarına ilişkin tespitlerini, yorumlarını ve verdikleri hükümleri referans göstererek Yunanistan'ın iddialarının geçersiz olduğunu göstermektedir (Başeren, 2003). Yunanistan, hukuki geçerliliği olmayan TİMZ'i Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıkların çözümünün merkezine koymaktadır.

Yunanistan, Türkiye-İtalya arasındaki yürürlüğe girmemiş olan TİMZ'i Kardak Kayalıklarının isminin yer alması nedeniyle anlaşmazlık çözümü için referans olarak göstermektedir (Ferudun, 2009). Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan hukuki tartışmaya yönelik olarak diğer devletlerin ve uluslararası kuruluşların yaklaşımları da TİMZ'nin hukuki geçerliliğinin olmadığını desteklemektedir.

Türkiye-Yunanistan haricindeki ülkelerin görüşleri de TİMZ'nin hukuki geçerliliği olmadığını destekler niteliktedir. Örneğin, "*Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Görüntüleme ve Haritalama Ajansı, Türkiye ve Yunanistan ile ortaklaşa ürettiği sayısal haritalarda Ege Denizi'nde bir sınır çizgisi göstermeyeceğini açıklamıştır."* Bu açıklamayla birlikte, ABD de Ege Denizi'nde kesinleşmiş bir sınırın varlığını kabul etmediğini göstermektedir (Başeren, 2003).

Kardak Krizi'yle birlikte Yunanistan, Ege'deki egemenlik iddialarını desteklemek için özellikle öne çıkardığı belge, hukuki onay süreci tamamlanmamış olan TİMZ'dir. Bahse konu belgeye dayanarak Yunanistan;

- Menteşe Adaları bölgesindeki (Kardak Kayalıkları dahil) ada-adacık-kayalıkların egemenliğinin ve bu bölgedeki deniz sınırının TİMZ ile kesinlik kazandığını,

- PBA ile birlikte bölgedeki ada-adacık-kayalıkların egemenliğinin Yunanistan'a devredildiği ve Türkiye'nin bu hususa karşı çıkmadığını,

-Türkiye'nin söz konusu kayalıkların ve benzer coğrafi oluşumların Yunanistan'a ait olduğunu ve tanzim edilen deniz sınırını kabul ettiğini,

-"*Bölgesel Hava Ulaşımı Antlaşması'nın (1950) eki olan 7 numaralı haritayla birlikte TİMZ ile belirlenen deniz sınırını onayladığını*",

-"*Atina-İstanbul FIR (Uçuş Bilgi Bölgesi) hattının, Türkiye'nin batı sınırı ile örtüştüğü ve bu durumun 1953 yılında Türkiye tarafından basılan resmi Uluslararası Havacılık Haritası ile teyit edildiği*",

-Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne uygun olarak 1953 yılında hazırlanmış olan ve gemilerin Türk Boğazları'ndan ve Marmara Denizi'nden geçişine ilişkin raporun ekinde yer alan haritanın, Türkiye'nin TİMZ ile belirlenen deniz sınırını kabul ettiği anlamına geldiğini iddia etmektedir.

Buna karşılık Türkiye ;

-İtalya ile Türkiye arasında "*4 Ocak 1933-8 Ocak 1937 tarihleri arasında konuyla ilgili dokuz adet mektup teatisi*" gerçekleşmiştir. İtalyan Hükümeti, 8 Ocak 1937 tarihli son mektubunda, "*Türk Ege Denizi sınırının belirlenmesine ilişkin sorun daha önceden çözüme kavuşturulduğundan*" ifadesine yer vererek, iki ülke arasındaki sınırı belirleyen TİMZ'nin onaylanıp onaylanmadığını sormuştur. Ancak Türkiye, "*bu mektuba yanıt vermemiş ve dolayısıyla 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ'i*" uygulamaya koymamıştır.

-Yunanistan tarafından "*Şubat 1950-Aralık 1962 tarihleri arasında*" diplomatik girişimlerde bulunarak, "*28 Aralık 1932 tarihli TİMZ'nin*" kendisi açısından da geçerli olabilmesi için yapılması gerekenler için hazır olduğunu beyan etmiştir. Türkiye, bunlara da yanıt vermemiştir.

-Türkiye, Yunanistan'ın TİMZ'nin geçerliliği için bu kadar ısrarcı olmasının sebebinin belgenin geçerliliği konusunda şüpheleri olduğunu değerlendirmekte ve Yunanistan'ın bu tutumu TİMZ'nin geçerli bir belge olmadığını zımnen kabul ettiği anlamına gelmektedir (Ferudun, 2009).

1932 yılında imzalanan TİS'ten sonra deniz sınırlarını genişletmek maksadıyla hiçbir zaman usulüne uygun olarak onaylanıp yürürlüğe girmeyen 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ çalışmaları yapılmıştır. TİMZ'in TBMM onaylanması, Resmî Gazete'de yayınlanması ve Milletler Cemiyeti'ne tescil edilmesi gibi hukuki süreçleri yapılmamıştır. 1947 tarihli PBA'da SSCB tarafından geçersizliği belirtilmiş ve İtalya tarafından resmiyet kazandırma için yapılan talepler Türkiye tarafından reddedilmiştir. Aynı şekilde Yunanistan'ın TİMZ'i geçerli kılma girişimleri yanıtsız bırakılmıştır. Bahse konu diplomatik yazışmalar belgenin geçersiz olduğunu göstermiştir.

2.8. ULUSLARARASI SÜREKLİ HAKEM MAHKEMESİ(SHM)'NİN ERİTRE-YEMEN KARARI'NIN EGE DENİZİ'NDE MEVCUT ANLAŞMAZLIKLARA ETKİLERİ

Deniz yetki alanlarına ilişkin meydana gelen anlaşmazlıklar, yaygın olarak karşılaşılan ve hukuki açıdan karmaşık sorunlara sebebiyet vermektedir. Ada-adacık-kayalıklara yönelik egemenlik iddiaların birbiriyle çatışması uluslararası krizlere sebebiyet verebilecektir. Uluslararası Adalet Divanı (UAD) ve Sürekli Hakem Mahkemesi (SHM) gibi uluslararası mahkemelerin vermiş oldukları kararlar önem arz etmektedir. Bu kapsamda, konuya ilişkin UAD ve SHM'nin vermiş oldukları kararlar incelendiğinde "*coğrafi yakınlık*" ve "*etkinlik faaliyeti*" ilkeleri çerçevesinde değerlendirmeler yaptığı görülmektedir (Şanda, 2019).

1. Coğrafi Yakınlık:

Bu ilke, devletin karasuyundaki egemenlik hakkının doğal bir uzantısı olarak kabul edilmektedir. UAD ve SHM kararları incelendiğinde bir devletin karasularında bulunan ada-adacık-kayalıklar aksine iddialar bulunmadığı sürece (tarihi, hukuki veya fiili delil) o devletin egemenliğine verilmektedir. Bununla birlikte bu ilke her zaman kesin olmayıp tarihi haklar ve fiili egemenlik gibi kriterlere göre değerlendirilmektedir.

2. Fiili Egemenlik:

Devletlerin ada-adacık-kayalıklar üzerindeki egemenlik haklarını destekleyecek fiili eylemlerdir. Bu kapsamda değerlendirmeler;

- Ada, adacık ve kayalığın yönetimi ve kontrolüne yönelik somut bir hedefe hizmete edecek şekilde deniz feneri inşa edilmesi ve işletilmesi gibi idari ve teknik faaliyetler,

-Diğer devletler tarafından açıkça protesto edilmeyen petrol arama/çıkarmaya yönelik antlaşmalar imzalanması gibi ekonomik faaliyet ve antlaşmalar,

- Anlaşmazlığın ortaya çıktığı kritik tarihten sonra icra edilen faaliyetler dikkate alınmamakta,

- Belli bir bölgede uzun süreli balıkçılık yapması ya da bölgeyi kendi egemenliğinde görmesi gibi belli bir kökene sahip tarihi haklar,

- Tartışmaya konu bölgede uçuş izni verilmesi,

- Bahse konu bölgelerde balıkçılığa yönelik izinler verilmesi,

- Tartışmaya konu olan adalarda çalışma izni verilmesi,

Bazı durumlarda bahse konu ada-adacık-kayalıkları konumları, tarihine ve başka faktörleri de dikkate alarak gruplandırabilmektedir. Her bir grup için ise farklı değerlendirmeler yapılabilmektedir (Ferudun, 2009).

UAD ve SHM'nin ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerine ilişkin verdiği kararlar incelendiğinde fener dikme/artezyen kuyusu açma/petrol arama ve balıkçılık izni verilmesi gibi hususları da dikkate alarak kararlar verildiği görülmektedir. Bu kapsamda Ege Denizi'nde bu konulara yönelik Yunanistan tarafından çalışmalar titizlikle takip edilerek zamanında gerekli reaksiyonlar gösterilmelidir. Ege Denizi özelinde özellikle Eritre ile Yemen arasında yaşanan anlaşmazlık ve verilen kararlar önem arz etmektedir.

2.8.1. ERİTRE-YEMEN ANLAŞMAZLIĞI

Şekil-36 : Eritre-Yemen Kararı, (www.hurriyet.com.tr/galeri-son-dakika-haberi-iste-yunanistanin-gormek-istemedigi-4-ornek-karar).

Kızıldeniz'in güneyinde bulunan ada-adacık-kayalıkların egemenliği, Eritre ile Yemen arasında anlaşmazlık yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Eritre, İtalya'nın devamı olduğu, Yemen ise Osmanlı İmparatorluğu'nun ardılı olduğunu iddia etmesi anlaşmazlığın temelini oluşturmaktadır. (Malkara, 2022). Bu kapsamda, Yemen egemenlik iddiasını güçlendirmek maksadıyla uluslararası hukuk içtihatları çerçevesinde somut adımlar atmıştır.

Yemen, "*bölgede petrol arama lisansları vererek ve Danimarka-Norveç arasındaki Doğu Grönland Davası kararını emsal göstererek bu lisansları egemenlik iddiasının kanıtı"* olduğunu iddia etmiştir. Verilen karar kapsamında, egemenliğin bir işareti olarak anılan bölgede idari ve ekonomik faaliyetler icra etmeyi belirtmiştir. Buna karşılık olarak Eritre, "*Yemen'in tek taraflı olarak vermiş olduğu lisanslarının egemenlik iddiasını pekiştirmeyeceğini*" ve adaların aidiyetlerinin belirlenmemiş olması nedeniyle, bahse konu bölgeye yönelik sadece lisans verilmesinin "*etkin işgal*" ilkesini karşılamadığını, bunun yanı sıra "*Eritre'nin kuruluşundan önce Etiyopya'nın icra ettiği petrol arama faaliyetlerinin öncelikli bir egemenlik hakkı oluşturduğunu ve Yemen'in sonradan vermiş olduğu lisansların bu hususu değiştiremeyeceğini*" savunmaktadır (Akipek, 2000). Her iki ülke önemleri artmaya başlayan adaları kendi egemenliklerine katabilmek maksadıyla fiili uygulamalar yapmaya başlamıştır.

Süveyş Kanalı faaliyete başlamasıyla birlikte, Kızıldeniz ve bahse konu adalar stratejik olarak daha önemli hale gelmiştir. "*12 kişinin hayatını kaybettiği ve 1995 yılında meydana gelen çatışmaların ardından Büyük Haniş Adası Yemen'in, Zukar Adası ise Eritre'nin*" kontrolüne geçmiştir (Ferudun, 2009). Meydana gelen anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülebilmesi maksadıyla, 1996 yılında Uluslararası Sürekli Hakem Mahkemesi'ne başvuruda bulunmuşlardır (Başeren, 2003).

2.8.1.1. Eritre'nin İddiaları

Haniş Adaları üzerindeki egemenlik tartışmaları, etkin işgal yoluyla adaların egemenliğine sahip olan İtalya'nın bölgedeki varlığına dayanmaktadır. (Başeren, 2003). İtalya, "*Eritre üzerindeki tüm hak ve yetkilerinden 1947 tarihli PBA ile feragat etmiş ve 1952'de Eritre üzerindeki hak ve yetkilerini Etiyopya'ya devredildiğini*"

belirtmektedir. 1993 yılında bağımsızlığını ilan eden Eritre, adaların egemenliğinin Etiyopya'dan kendisine geçtiğini iddia etmektedir (Akipek, 2000). Başka bir deyişle Eritre, Etiyopya'nın halefi olduğunu ve bu sebeple adalar üzerindeki hakların da kendisine geçtiğini ileri sürmektedir.

Yemen'in Haniş Adaları üzerindeki hak iddiaları, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki tarihsel varlığına dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olan Türkiye, LBA 16. maddesi kapsamında bu adalar üzerindeki hak ve yetkilerinden, geleceğinin ilgili taraflarca belirlenmesi koşuluyla feragat etmiştir. LBA 16. maddesi, Türkiye'nin Haniş ve Zukar adaları üzerindeki egemenlik hakkından vazgeçtiğini, ancak bahse konu adaların aidiyetlerinin belirlenmesinde söz hakkı olduğunu belirtmektedir. Adaların egemenlikleri sadece Eritre ve Yemen arasındaki anlaşmazlık değildir. Dolayısıyla bu durum adalar üzerindeki hak sahipliğinin daha karmaşık bir hale gelmesine yol açmıştır (Başeren, 2003). Türkiye'nin feragati, Yemen'in Osmanlı mirasına dayanan argümanını zayıflatırken, aynı zamanda ilgili taraflar ifadesiyle uyuşmazlığa çok taraflı bir boyut kazandırmıştır.

2.8.1.2. Yemen'in İddiaları

Yemen, Haniş Adalarına yönelik egemenlik iddialarını, "*Haniş Adalarının kökeni, geçmişi ve gelenek hususunu dikkate alarak kendisine ait olduğu*" beyan etmektedir. "*M.S. 6. yüzyıldan itibaren var olduğu belirtilen "Bilad-el-Yemen" (Yemen ülkesi) kavramı*", Yemen'in adalar üzerindeki tarihsel hak iddiasının temelini oluşturmaktadır (Akipek, 2000). Bir devletin uzun süre devam eden, kesintisiz ve diğer devletler tarafından itiraz edilmeyen bir egemenlik uygulamasına dayanarak, belirli bir toprak veya deniz alanı üzerinde hak iddia etmesi uluslararası hukukta tarihsel hak olarak kabul edilmektedir. Ancak bu hususun kabul görebilmesi için diğer devletler tarafından zımnen veya açıkça tanınması, yani sessiz kalma veya itiraz etmeme yoluyla kabul görmesi de gerekmektedir.

Yemen, "*LBA 16. maddesini geri dönüş*" kapsamında değerlendirmektedir. LBA 16. madde, Haniş Adaları'nı "*sahipsiz toprak statüsüne değil egemenliği belirlenmemiş ülke statüsüne*" sokmuştur. Türkiye'nin LBA ile adalar üzerindeki

egemenlik haklarından feragat etmiş olması hakların doğrudan *tarihi hak sahibi* olarak Yemen'e geri döndüğünü iddia etmektedir (Başeren, 2003).

Buna karşın LBA 16. madde gereğince adaların geleceği için yalnızca Yemen'in değil ilgili tarafların da söz hakkı bulunmaktadır.

2.8.1.3. Sürekli Hakem Mahkemesinin (SHM) Kararı

-Dahlak Adaları:

Sürekli Hakem Mahkemesi (SHM), "*50 civarında ada bulunan ve ortay hattın doğru tarafında yani Eritre tarafında bulunan Dahlak Adaları'na ilişkin Eritre'ye "tam etki" tanımıştır."* Yemen de bu kararı tanımıştır (Apakan, 2021). Bu kararla bahse konu adalara hem karasuları hem de kıta sahanlığı/ MEB gibi deniz yetki alanları tanınmıştır.

-Mohabbakah Adaları:

"Dört küçük adacıktan oluşmakta olup bu adalardan üçü, Eritre karasuları içerisinde yer alması sebebiyle Eritre egemenliğine" verilmiştir (Akipek, 2000). Dördüncü adacığın aidiyeti belirtilmemiştir.

-Jabal al-Tayr ve Zubayr Grubu Adaları:

Jabal al-Tayr ve Zubayr Grubu Adaları'nın egemenliği Yemen'e verilmiştir. Bu kararın gerekçeleri incelendiğinde;

- Yemen'in, "*adalara fener yerleştirmesinin fiili kontrol ve egemenlik uygulaması*" olduğu kabul edilmiş,

- Yemen'in "*petrol arama izinleri vermesi/anlaşmalar yapmasına Eritre'nin bağımsızlığını ilan etmesinden önce Etiyopya'nın itirazının olmaması*" bahse konu

durumu zımnen kabul ettiği olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte Etiyopya ya da Eritre'nin bölgede petrol antlaşması yapmamış olması

nedeniyle bahse konu adalar Yemen egemenliğine verilmiştir (Ferudun, 2009).

-Zukar-Haniş Grubu Adaları:

Yemen'in adalara "*fener yerleştirmiş olmasını etkinlik kapsamında delil*" olarak kabul eden mahkeme bu adaların egemenliğini Yemen'e vermiştir (Akipek, 2000). Bir devletin adalara fener yerleştirmesi, seyrüsefer güvenliği sağlamak için yaptığı faaliyetler adalar üzerindeki egemenliğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir.

-Haycock Grubu Adaları:

Adaların "*Eritre sahiline yakın bulunmakta olup Yemen'in bahse konu adalara yönelik olarak hak iddiasında bulunmamış*" olması sebebiyle Eritre egemenliğine verilmiştir (Ferudun, 2009). Hukuki açıdan incelendiğinde coğrafi yakınlık kriteri özellikle adacık ve kayalıklar üzerindeki egemenlik kararlarında dikkate alınan bir husustur.

-Haniş Adaları'nın Karasularıyla Sınırlandırılması:

Haniş Adaları'nın "*küçük ve yerleşime elverişsiz olması diğer bir deyişle meskûn olmaması sebebiyle sınırlı deniz yetki alanı yani karasuları hakkı*" tanınmıştır (Apakan, 2021). Bu karar adaların bulunduğu coğrafyanın karmaşık yapısı sebebiyle verilmiştir.

SHM kararı incelendiğinde;

-LBA 16. maddesi kapsamında Türkiye'nin Kızıldeniz'deki adalardaki egemenlik hakkından feragat ettiği,

- Bahse konu adaların herhangi bir devletin hak edebileceği "*sahipsiz bir toprak olmadığını ve egemenlik durumlarının ilgili taraflarca ileride belirlenebileceği*" belirtilmiştir.

Bu karar adaların kimin egemenliğine gireceğini değil kimin hak sahibi olmadığını belirtmektedir. (Başeren, 2003). Bu durum muvacehesinde adalar üzerinde tek taraflı olarak yapılabilecek fiili kontrol sağlanması egemenlik hakkı için yeterli olmayacak olup egemenlik hususu ilgili taraflar tarafından belirlenecektir.

2.8.2. Eritre-Yemen Kararının Ege'de Mevcut Duruma Etkisi

SHM'nin Haniş Adaları kararında, LBA 16. maddesince Türkiye'nin Kızıldeniz'deki adalar üzerindeki haklarından vazgeçtiği ve bahse konu adalar sahipsiz toprak durumuna değil egemenliği belirsiz adalar statüsüne girdiği ifade edilmiştir (Malkara, 2022). Bu yorum, feragat edilen toprakların doğrudan başka bir devlete geçmediği, statülerinin ilgili taraflarca belirlenmesi gerektiği anlamına gelmektedir.

Haniş Adaları kararındaki LBA 16. madde yorumu, EGAYDAAK'lar üzerindeki egemenlik anlaşmazlığına yeni bir bakış açısı getirmektedir. "*LBA 16. maddesi Türkiye'nin Ege Denizi'nde, anlaşmalarla isimleri belirtilerek egemenlikleri devredilen haricindeki ada-adacık-kayalıklardan feragat ettiği şeklinde yorumlanması durumunda EGAYDAAK'lar sahipsiz toprak statüsüne değil egemenlikleri belirsiz statüsüne*" girmiş ve statülerinin ilgili taraflar, Türkiye ve Yunanistan tarafından belirlenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda EGAYDAAK'lara yönelik Yunanistan'ın hak iddiasında bulunmaması durumunda, etkinlik ve kıyıya yakınlık ilkeleri kapsamında değerlendirildiğinde Türkiye karasularında (6 nm) bulunan ada-adacık-kayalıklar Türkiye'nin egemenliğinde olacaktır (Ferudun, 2009). LBA 16. madde yorumu Eritre-Yemen kararının Ege Denizi'ndeki deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin genel yaklaşımlar açısından da önemli çıkarımları bulunmaktadır.

Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıklara ilişkin; Türkiye, Ege Denizi'nin "*coğrafi yapısı, adaların durumları, kıyı uzunlukları vb. hususları dikkate alarak oranlılık,*

hakkaniyet ve nısfet ilkelerine" dayalı bir çözüm talep etmekte, buna karşın Yunanistan ise, "*eşit mesafe ilkesinin*" uygulanmasını savunmaktadır. Eritre-Yemen davasında SHM, 1999 yılında birleşik eşit mesafe ve özel koşullar ilkesince kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin bir karar vermiştir. UAD/SHM'nin benzer uyuşmazlıklarda farklı yöntemler ve ilkeler uygulayabildiği dikkate alındığında Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki kıta sahanlığı anlaşmazlığını UAD'ye tek taraflı olarak götürmesi durumunda, verilecek karar Türkiye ve Yunanistan açısından beklenenden farklı olabilecektir. Eritre-Yemen kararı, Türkiye'nin savunduğu çözüm yönteminin uygulanmasının Yunanistan'ın savunduğu eşit mesafe yöntemine nazaran uygulanabilmesinin daha yüksek olabileceğini göstermektedir (Cesur, 2005). Ege Denizi'ndeki anlaşmazlıkların çözümü için Türkiye ve Yunanistan'ın, anlaşmazlıkları müzakere ederek iki ülke beraber olarak yargıya başvurmaları en uygun hal tarzı olacağı değerlendirilmektedir.

LBA 16. maddesinin Eritre-Yemen kararındakine benzer şekilde Ege Denizi'nde uygulanması durumunda;

-Türkiye'nin, EGAYDAAK'lar üzerinde "*Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak hak iddia*" etmesi zorlaşacaktır. Ayrıca, SHM'nin ada kavramını ada-adacık-kayalıkları kapsayacak şekilde geniş yorumlaması, Türkiye'nin bu formasyonlar üzerindeki haklarını korumasını güçleştirecektir.

-EGAYDAAK'ların "*Yunanistan'a ait olmadığını, LBA ile İtalya ve Türkiye egemenliğinde olan adaların istisnai olarak sınırlayıcı sayıldığı ve adaların tamamının Yunan egemenliğine girdiği iddiasını geçersiz*" kılmakta ve Yunanistan'ın kazandırıcı zaman aşımı yoluyla egemenlik iddiasında bulunmasını engelleyecektir (Başeren, 2003).

LBA 16. madde ile egemenliği devredilmeyen adaların egemenliği belirsiz statüde olduğu ve statülerinin ilgili taraflarca belirleneceği belirtilmiştir. Uluslararası Hakem Mahkemesi egemenliklerin belirlenmesi kapsamında ada-adacık-kayalıklardaki devletlerin fiili uygulamalarını dikkate almaktadır. Bu maksatla

Yunanistan EGAYDAAK'larda çeşitli faaliyetler icra ederek kendi iddialarını desteklemeye çabalamaktadır. Bu kapsamda EGAYDAAK'lara yönelik olarak;

-"*Hayvan yetiştirme*",

-"*Fener inşa etme*",

-"*Kuş göç yollarını gözetleme kuleleri inşa etme*",

-"*Dini şapel (küçük kilise vb.) inşa etme*",

-"*Üst düzey yetkililerin ziyaretleri*"

gibi faaliyetler icra etmektedir (Mengi, 2020).

Eritre-Yemen kararı hem Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğunun halefi olduğunu hem de Yunanistan'ın blok halinde devir ve kazandırıcı zamanaşımı tezlerini zayıflatmaktadır. Bunun yanı sıra EGAYDAAK'lara yönelik olarak etkinlik ilkesi kapsamında Yunanistan'ın icra etmiş olduğu faaliyetler de egemenlik iddiası için yeterli olamayacaktır.

Haniş Adaları'na yönelik SHM kararı; EGAYDAAK sorununa LBA 16. madde kapsamında Türkiye'nin feragat ettiği iddia edilen (Türkiye'nin kabul etmediği) adaların statüsünü "*sahipsiz*" değil, "*egemenliği belirsiz ve ilgili taraflarca belirlenecek*" şeklinde yorumlamış ve egemenlik belirlemede "*fiili uygulamalar (fener dikme, lisans verme vb.) ve coğrafi yakınlık gibi kriterleri*" dikkate alarak Haniş gibi küçük/ıssız adalara sadece karasuları tanımıştır. Bu durum Yunanistan'ın EGAYDAAK'larda icra ettiği faaliyetlerinin egemenlik için yeterli olmayacağını ortaya çıkarmış olup hakkaniyet ve özel durumlara bağlı sınırlandırma tezini güçlendirmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE VE YUNANİSTAN GÖRÜŞLERİ

Osmanlı İmparatorluğu, Ege Denizi'ndeki ada-adacık-kayalıkları kendi egemenliğine alarak Ege Denizi'ni Türk gölü haline getirmiş ve bölgeye hükmetmiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde, Ege Denizi'nde mevcut olan adalardan bazılarının egemenlikleri ismen belirtilerek antlaşmalarla başka devletlere devredilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu tarafından LBA kapsamında ismen belirtilerek egemenliği antlaşmalarla devrettiği adalar haricinde Ege Denizi'nde mevcut ada-adacık-kayalıklar, halefiyet ilkesi kapsamında Osmanlı İmparatorluğu'nun ardılı olan Türkiye'nin egemenliğindedir (Başeren, 2003). Buna karşın Yunanistan, uluslararası platformlarda kendi egemenlik iddialarını desteleyecek çalışmalar icra etmektedir.

Yunanistan, Ege Denizi'ndeki egemenlik iddialarına uluslararası meşruiyet kazandırmak amacıyla Avrupa Birliği (AB) platformunu aktif olarak kullanmakta ve bu çerçevede kamuoyu oluşturma faaliyetleri yürütmektedir. Bu çabaların bir örneği, AB tarafından yayımlanan *"Ege Denizi'ndeki Yunan Adaları"(23 Aralık 1992)* konulu raporda, Ege Denizi'nde bulunan ve 130'unun meskûn olduğu iddia edilen yaklaşık 1000 adanın Yunanistan'a ait olduğu belirtilmiştir. Ancak, raporda meskûn olduğu öne sürülen 130 adanın önemli bir bölümünün fiiliyatta yerleşime açık olmadığı gözlemlenmektedir. Raporun dikkat çeken bir diğer yönü ise Gökçeada ve Bozcaada istisna tutularak, Anadolu kıyılarından 3 nm dışında olan bütün ada-adacık-kayalıkların Yunan egemenliği altında gösterilmiş olmasıdır (Özgör, 2021). Yunanistan'ın uluslararası kamuoyunu etkilemek maksadıyla ürettiği politikalara ilaveten hukuki olarak da çalışmalar yürütmektedir.

Yunanistan, LBA kapsamında egemenliği açıkça Türkiye'ye bırakılmamış olan tüm ada-adacık-kayalıkların ilk olarak Yunanistan ve İtalya'ya devredildiği, müteakiben 1947 tarihli PBA kapsamında İtalya'nın egemenlik haklarının da Yunanistan'a intikal ettiği tezini öne sürmektedir. Ayrıca, iki ülke arasındaki deniz

sınırlarının 4 Ocak 1932 tarihli TİS ve bu Sözleşme'nin bir parçası olduğunu iddia ettiği 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ ile nihai olarak belirlendiği iddia etmektedir (Başeren, 2003). Yunanistan'ın hukuki olarak yaptığı girişimler, EGAYDAAK'ların aidiyetleri ve bu durumun deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına olan katkısı açısından önem arz etmektedir.

EGAYDAAK'ların karasularının olması ve deniz yetki alanlarına sahip olabilme potansiyeli, Türkiye ile Yunanistan arasındaki mevcut deniz yetki alanı anlaşmazlıklarının çözümünü doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, EGAYDAAK'ların egemenlik statüsünün kesinlik kazanması, iki ülke arasındaki deniz yetki alanlarının sınırının belirlenmesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, Ege Denizi'nin kendine özgü coğrafi yapısı ve özellikle çok sayıda Yunan adasının orta hattın ters tarafında bulunması ve Anadolu kıyılarına yakınlığı ile Türkiye'nin kıta sahanlığında bulunması anlaşmazlıkların hakkaniyete uygun ve kalıcı bir çözüme ulaştırılmasını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır (Akkutay, 2018). EGAYDAAK'ların egemenlik durumları ve Ege Denizi'nin coğrafi yapısı nedeniyle oluşan zorluklar, iki ülke arasında yaşanan Kardak Krizi ile anlaşmazlığına dönüşmüştür.

Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan Kardak Krizi, EGAYDAAK'ların hukuki statüsüne ilişkin anlaşmazlığın ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. EGAYDAAK anlaşmazlığının çözüme kavuşturulması, benzer durumdaki coğrafi formasyonların egemenliğinin belirlenmesinde emsal oluşturabilecektir. Buna karşın Yunanistan, EGAYDAAK'ların kendi egemenliğinde olduğunu, herhangi bir belirsizlik/tartışmalı bir durum bulunmadığını ve EGAYDAAK anlaşmazlığı olmadığını savunmaktadır (Malkara, 2022). Yunanistan'ın "*EGAYDAAK sorunu yoktur*" tezine karşın, deniz sınırlarının belirsizliğine yönelik tartışmalı hukuki dayanakları devam etmektedir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz sınırları, yürürlükteki temel antlaşmalarla kesin olarak belirlenmemiştir. Buna karşın Yunanistan, Türkiye ile İtalya arasında yapılan ancak resmi olarak yürürlüğe girmeyen 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ ile deniz sınırlarının belirlediği tezini savunmaktadır (Özgör, 2021). Yunanistan'ın hukuken geçerliliği bulunmayan TİMZ'i referans göstererek Ege

Denizi'nde deniz sınırının bulunduğu iddia etmektedir. Buna karşılık Türkiye, egemenlik devrinin temel prensiplerine ve antlaşma hükümlerine dayanan hukuki deliller ortaya koymaktadır.

Türkiye, egemenliği antlaşmalarla Yunanistan'a devredilen adaların antlaşmalarda açıkça ve ismen belirtildiğini ve antlaşmalarda ismen belirtilmeyen bütün ada-adacık-kayalıkların egemenliklerinin LBA 16. maddesi gereğince Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olan Türkiye'de olduğunu belirtmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında Oniki Adalar'ın egemenliğinin İtalya'dan Yunanistan'a devri sürecinde, İngiltere'nin yayımlamış olduğu bazı harita ve belgelerde Kardak Kayalıkları'nın Türkiye egemenliğinde göstermiş olması Türkiye'nin tezini desteklemektedir (Başeren, 2006; Malkara, 2022).

Türkiye, EGAYDAAK'ların envanterini oluşturarak, Ege Denizi'ndeki bazı ada-adacık-kayalıkların egemenliklerinin antlaşmalarla belirlenmemiş olması nedeniyle "*gri alanlar"* tezini ortaya koymuştur (Aka, 2019).

Kardak Krizi bağlamında Türkiye, 29 Aralık 1995 tarihinde Yunanistan'a diplomatik bir nota vermiştir. Bu notada, Kardak Kayalıkları'nın idari olarak Muğla iline bağlı Bodrum ilçesinin tapu kadastro kayıtlarında yer aldığı ve bu nedenle Türkiye'nin egemenliğinde olduğunu bildirmiştir. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı ise, 9 Ocak 1996 tarihli cevabi notasıyla Türkiye'nin vermiş olduğu notada belirtilen hususları reddetmiştir (Özgör, 2021). Kardak Krizi'yle ortaya çıkan EGAYDAAK/"*gri alanlar*" sorununa ilişkin Yunanistan, bahse konu ada-adacık-kayalıkların egemenliklerin kendisinde olduğu iddiasını güçlendirmek maksadıyla fiili uygulamalar yapmaktadır.

Yunanistan'ın, Türkiye tarafından "*gri alanlar*" olarak nitelendirilen EGAYDAAK'lara yönelik egemenlik iddialarını pekiştirmek amacıyla çeşitli stratejiler izlemektedir. Bu maksatla EGAYDAAK'ları NATO tatbikatlarına dahil etmek için girişimlerde bulunarak uluslararası belgelerde buraların Yunanistan'a ait olduğunu kabul ettirmeyi ve kayıt oluşturmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra, EGAYDAAK'lar üzerinde yerleşim alanları kurarak buraları "*meskûn*" hale getirip

bahse konu kayalıkların statüsünün BMDHS 121. maddesi kapsamında ada/adacık olmasını sağlamaktır. Böylece kıta sahanlığı ve/veya münhasır ekonomik bölge gibi deniz yetki alanları hakkı elde edebilecektir. Bu kapsamda, Türkiye'nin Gavdos Adası ile ilgili duruma itirazı Ankara'nın EGAYDAAK konusundaki egemenlik haklarına ilişkin iradesini ortaya koyan önemli bir gösterge olmuştur (Aka, 2019).

3.1. Lozan Barış Antlaşması (LBA) İle İlgili Görüşler

3.1.1. Yunanistan

1. LBA 6. ve 12. maddeleri ile birlikte özellikle 16. maddesini yorumlayarak, Anadolu kıyılarından 3 nm mesafenin dışındaki bütün ada-adacık-kayalıkların egemenliğinin kendisine ait olduğunu ileri sürmektedir (Malkara, 2022).

2. LBA 12. maddesi kapsamında Türkiye'nin egemenliğinde yalnızca Gökçeada, Bozcaada, Tavşan Adaları ve Anadolu kıyılarının 3 nm dahilinde kalan adaların bulunduğu ve bu nedenle 3 nm dışındaki ada-adacık-kayalıklara (Kardak Kayalıkları dahil) ilişkin Türkiye'nin egemenlik hakkı bulunmadığını iddia etmektedir (Ferudun, 2009).

3. Hukuki ve coğrafi terminolojide yer alan *"ada"* kavramının, *"adacık"* ve *"kayalık"* gibi daha küçük coğrafi formasyonları da kapsadığı görüşündedir (Economides, 1998; Ferudun, 2009).

4. Adacık ve kayalıkların da LBA 16. maddesi kapsamında olduğunu ve LBA'nın adaların statülerine kesin bir düzenleme getirdiği ve bu nedenle Ege Denizi'nde herhangi bir *"Gri Bölge"* olmadığını belirtmektedir (Turan, 2016).

5. Türkiye, LBA 16. maddesi ile Anadolu kıyılarının 3 nm dışındaki adalar üzerindeki tüm haklarından feragat etmiştir. 12. madde ile Türkiye'nin egemenliğinde Gökçeada, Bozcaada, Tavşan Adaları ve kıyıdan itibaren 3 nm içerisindeki adaların olduğunu teyit etmektedir. Bu kapsamda, Anadolu kıyılarının 3 nm dışında bulunan Kardak

Kayalıkları'nın aidiyetlerinin kendisinde olduğunu iddia edilmektedir (Sönmezoğlu, 2016; Kocakaplan, 2021).

6. LBA 15. maddesi gereğince Oniki Adalar ve bunlara bağlı adacıklarla birlikte, Kardak Kayalıkları'nın da egemenliğinin İtalya'ya geçtiğini ve 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ ile bölgedeki ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerinin kesinleştirildiğini iddia etmektedir (Başeren, 2003).

3.1.2. Türkiye

1. LBA 16. maddedeki 3 nm prensibi, genel bir feragat anlamına gelmemektedir. Antlaşmada, egemenliği devredilen ada-adacık-kayalıklar açıkça belirtilmiş olup Türkiye'nin ismen belirtilmeyen ada-adacık-kayalıklar üzerindeki egemenliği halefiyet ilkesi uyarınca devam etmektedir (Ferudun, 2009).

2. LBA 12. maddesi ile Anadolu kıyılarından 3 nm dahilindeki ada-adacık-kayalıklar üzerindeki Türkiye'nin egemenliği teyit edilmektedir. Bununla birlikte, LBA'da Anadolu kıyılarının 3 nm dışındaki coğrafi formasyonlar üzerindeki Türkiye'nin egemenliğini ortadan kaldıran herhangi bir hüküm bulunmadığını bu nedenle, Anadolu kıyılarının 3 nm ötesinde bulunan ada-adacık-kayalıkların Türkiye'ye ait olamayacağını ileri sürmenin, antlaşmanın hükümlerince doğru değildir (Ferudun, 2009).

3. LBA 6. ve 15. maddelerinde mevcut olan "*ada*" ve "*adacık"* terimleri hukuki olarak farklı anlamlar taşımaktadır. Bu durum muvacehesinde, Türkiye ile İtalya arasında 4 Ocak 1932 tarihli TİS'in imzalanmıştır (Ferudun, 2009).

4. LBA 16. maddesinin, Ege Denizi'ndeki mevcut olan bütün ada-adacık-kayalıkları kapsayan genel ve nihai bir düzenleme olmadığını ve antlaşma müzakereleri sırasında yaşanmış olan tartışmaların da bu durumu desteklediğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra, ilgili maddede yer alan "*ilgililerce*" ifadesinin, gelecekte bu adaların statüsüne yönelik kararlar alınabileceğini ve Türkiye'nin de karar verici olarak söz sahibi olduğu ifade edilmektedir (Turan, 2016).

5. LBA 16. maddesindeki 3 nm kuralı, Anadolu kıyılarının 3 nm ötesindeki ada-adacık-kayalıklar üzerindeki Türk egemenliğini ortadan kaldıran genel bir feragat değildir. Genel feragat anlamı taşımış olması durumunda, LBA 12. ve 15. maddelere ihtiyaç duyulmayacaktı (Başeren, 2003).

6. Kardak Kayalıkları, LBA 15. maddesinde ismen sayılan Oniki Adalar'a hukuken "*bağlı*" olmadığından İtalya egemenliğine girmemiştir. Bununla yanı sıra;

- 15. madde yalnızca "*bağlı adacıklar*"ın devrini öngörmekte olup *"kayalıklar"* bu kapsamda dahil değildir.

- Kardak Kayalıkları'nın Anadolu'ya yakın olması ve Türkiye'nin jeolojik uzantısı olması sebebiyle Oniki Adalar grubuna "*bağlı*" değildir.

- İnsan yerleşimine elverişsiz olması "*bağlılık*" iddiasını çürütmektedir.

- İsmen sayılan adalara bağlı olan adacıklara da başka adacıkların "*bağlı*" olmasının diğer bir deyişle "bağlının bağlısı olma durumu" hukuki olarak mümkün değildir (Başeren, 2003).

3.2. 28 Aralık 1932 Tarihli Türk - İtalyan Mutabakat Zaptı (TİMZ) İle İlgili Görüşler

3.2.1. Yunanistan

1. 4 Ocak 1932 tarihli TİS'de belirlenen Türkiye-İtalya arasındaki deniz sınırı ve aynı dönemde teati edilen mektuplarda geçen tartışma dışı olan alanlarda deniz sınırına kesinlik kazandırmak amacıyla teknisyenlerin belirlenmesi yönündeki mutabakat kapsamında TİMZ ile TİS arasında doğrudan hukuki bir bağlantı olduğunu ileri sürmekte olup TİMZ'in, TİS'in ayrılmaz bir parçası veya eki niteliğinde olduğunu iddia etmektedir (Kamalov, 2007; Başeren, 2003).

2. 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ ile iki ülke arasındaki deniz sınırını belirleyen 37 koordinat noktası içerdiğini ve özellikle 30 nu'lı noktanın, Kardak Kayalıkları ile Anadolu tarafında bulunan Çavuş Adası arasından geçen bir ortay hattı tanımladığı belirtilmekte ve bu belgenin Kardak Kayalıkları'nın egemenliğinin o tarihte İtalya'ya ait olduğunu gösteren bir kanıt olduğunu iddia etmektedir (Ferudun, 2009).

3. TİS'in 5. maddesinde yer alan "*asla münakaşaya dâhil bulunmayacak*" ifadesi sözleşme metnine kasıtlı olarak dahil edilmiş ve taraflar arasındaki mektuplarda da bu ifadeye yer verilmiştir. Yunanistan, bu ifadeyle TİMZ'in hukuki temelini oluşturulduğunu ve TİMZ'in bir antlaşma değil TİS'in eki olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, TİMZ'in Milletler Cemiyeti'ne tescil ettirilme zorunluluğu bulunmadığı belirtilmektedir. Bu iddiasını desteklemek amacıyla, Milletler Cemiyeti Genel Kurulu altında görevli bir Komite'nin 5 Eylül 1921 tarihli bir kararını referans olarak göstermektedir. Söz konusu kararda, "*...uluslararası politik ilişkileri ilgilendirmeyen tamamen teknik veya idarî nitelikteki işlemlerin ve daha önceden tescil edilmiş bir işlemi değiştirmeksizin onu belirginleştiren teknik düzenlemelerin veya böyle bir işlemin icrasını sağlamaya yönelik olanların tescil amacıyla takdim edilemeyeceği*" belirtilmektedir. Bu sebeple Yunanistan, TİMZ'in TİS'in içeriğini değiştirmediğini, yalnızca teknik ayrıntıları içeren bir belge olduğunu ve tescil edilmemiş olmasının hukuki geçerliliğini etkilemediğini savunmaktadır. Ayrıca, TİS ve teati edilen mektuplara dayanarak bu belgelerin amacının "*deniz sınırlarının çizimi*" olduğunu, mutlak surette "*adaların egemenliğinin belirlenmesi*" olmadığını ve bahse konu bölgede bulunan ada ve adacıkların egemenliğine yönelik anlaşmazlık yaşanmadığını ileri sürmektedir. Bu tezini desteklemek için, iki ülke arasında 30 Mayıs 1929'da imzalanan uzlaşma ile UAD'ye yapılan başvuruda Kardak Kayalıkları'ndan bahsedilmediği ve buraların egemenliği tartışmalı adalar kapsamında değerlendirilmediğini iddia etmektedir (Ferudun, 2009).

3.2.2. Türkiye

1. TİMZ'in yetkili temsilciler tarafından usulüne uygun olarak imzalanmadığı ve uluslararası hukuk ile iç hukukta öngörülen onay süreçlerinden geçmediğini

belirtmekte ve hukuken bağlayıcı bir antlaşma/mevcut bir sözleşmenin eki niteliği taşımadığını ifade etmektedir (Kamalov, 2007).

2. TİMZ'in TİS'in eki olmadığını belirtmektedir. 4 Ocak 1932 tarihindeki Türkiye-İtalya mektup teatisinin, TİS ile TİMZ arasında hukuki bir bağlantı olabilmesi için TİS'de bahse konu mektup teatilerine açıkça atıfta bulunulması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, TİS'in imzalandığı dönemde yürürlükte olan 1924 Anayasası kapsamında, bir belgenin uluslararası bir antlaşmanın eki sayılabilmesi için, antlaşmanın kendisiyle aynı onay usullerine tabi olması gerektiği; ancak TİMZ için bu anayasal gerekliliğin olmadığı belirtilmiştir (Başeren, 2003).

3. TİMZ'in TİS'in hukuken geçerli bir eki olabilmesi için, TBMM tarafından TİS onaylanırken ya TİMZ'i de eş zamanlı olarak onaylaması ya da TİS'in onaylandığı *"14 Ocak 1933 tarihli ve 2106 sayılı Kanun'da*" TİMZ'e atıf yapılması gerektiği belirtilmiştir. (Ferudun, 2009).

3.3. PBA(1947) İle Yunanistan'a Devredilen Ada-Adacık-Kayalıklar İle İlgili Görüşler

3.3.1. Yunanistan

1. Menteşe Adaları (Oniki Adalar)'a ilişkin olarak;

- LBA 15. maddesi kapsamında İtalya egemenliğine verilirken "*bağlı adacıklar*" kavramı kullanılmış,

- 1947 yılında PBA ile İtalya tarafından Yunanistan'a devredilirken 14. maddede "*bitişik adacıklar*" kavramı kullanılmıştır.

Uluslararası hukukta "*bağlı adacık*" ve "*bitişik adacık*" kavramlarının tanımlarının olmadığını dolayısıyla bu iki kavramın aynı anlama geldiğini ileri sürülmektedir (Keser ve Ak, 2013)

2. Egemenliği açıkça Türkiye'ye devredilen ada-adacık-kayalıklar haricindeki bütün ada-adacık-kayalıklar, LBA ile Yunanistan ve İtalya'ya müteakiben 1947 yılında imzalanan PBA ile İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmiştir. Bununla birlikte iki ülke arasındaki deniz sınırının TİS ve TİMZ ile belirlendiğini iddia etmektedir (Başeren, 2003).

3.3.2. Türkiye

1. Uluslararası hukukun temel prensiplerinden biri olan "*kimse sahip olduğundan fazlasını devredemez*" ilkesince, İtalya'nın PBA ile Yunanistan'a devredebileceği egemenlik hakları hukuken kendi egemenliğinde olan ada-adacık-kayalıklarla sınırlıdır. Dolayısıyla, bir devletin, kendi egemenliğinde olmayan toprak parçalarını başka bir devlete devretme yetkisi bulunmamaktadır (Kamalov, 2007).

2. Anadolu'ya 3.8 nm mesafede bulunan Kardak Kayalıklarının 5.5 nm mesafedeki Kalimnos (Kilimli) Adası'na "*bitişik*" olduğu ve PBA 14. maddesi kapsamında Yunanistan'a devredildiği yönündeki iddiasını reddetmektedir (Aka, 2019).

3. Osmanlı İmparatorluğu'nun ayrılmaz bir parçası olan EGAYDAAK'lar (Kardak Kayalıkları dahil) egemenliği, *"devletlerin ardıllığı (halefiyet) ilkesi"* çerçevesinde, Osmanlı İmparatorluğu'nun ardılı olan Türkiye'ye geçmiştir. Bu durumun, LBA'nın imzalandığı tarihten itibaren geçerli herhangi bir uluslararası antlaşma veya hukuki belge ile değişmemiştir (Denk, 1999).

3.4. EGAYDAAK Anlaşmazlığının Değerlendirmesi

LBA, Ege Denizi'nde Türkiye-Yunanistan arasındaki denge unsurudur. Adaların egemenliklerinin belirlenmesi ve Türkiye'nin deniz sınırlarının çizilmesi açısından LBA 6, 12, 15 ve 16. maddeleri önem arz etmektedir. LBA'da mevcut olan *"bağlı"*, *"bitişik"* ve *"adacık"* kavramlarının hukuki tanımı bulunmamaktadır.

LBA 12. madde kapsamında;

Bozcaada, Gökçeada ve Tavşan adaları ile Anadolu kıyılarının 3 mili içerisinde bulunan ada-adacık-kayalıklar Türkiye'nin egemenliğinde kalmış, Taşoz, Semadirek, Limni, Bozbaba, Midilli, Sakız, İpsara, Sisam ve Ahikerya adaları Yunanistan'ın egemenliğine verilmiştir. Ege'de binlerce ada-adacık-kayalık bulunmakta olup Yunanistan'a ismen belirtilen adalar devredilmiştir. 12. madde ile 3 nm dahilindeki ada-adacık-kayalıklar üzerindeki Türkiye'nin egemenliği kesinlik kazanmış olup 3 nm dışındakilere ilişkin egemenliklerinden vazgeçildiğine yönelik hüküm bulunmamaktadır.

LBA 15. madde kapsamında;

-Oniki adalar ve bu adalara bağlı adacıklar ile Meis İtalya'ya devredilmiştir. Ancak ilerleyen zamanlarda Türkiye ile İtalya arasında Meis Adası bölgesinde antlaşmada adı geçen ada ve adacıklar haricindeki adacık ve kayalıklara yönelik olarak deniz sınırı anlaşmazlığı yaşanmış ve 04 Ocak 1932 tarihli TİS imzalanarak deniz sınırı belirlenmiştir. Kardak Kayalıklarını da içerisine alan bölge için iki ülke arasında 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ çalışması yapılmış ancak onaylanmadığından geçerlilik kazanmamıştır.

-15. Madde mevcut *"bağlı adacıklar"* ifadesi ile sadece adacıklar İtalya'ya devredilmiş olup bu madde kayalıkları kapsamamaktadır. Dolayısıyla Kardak Kayalıkları bu maddenin kapsamına girmemekte ve Oniki adalara bağlı olmayıp Türkiye'nin egemenliğindedir. Bu durum 1951 tarihli Amerikan haritası ve 1943 tarihli İngiliz haritasında da gösterilmektedir.

LBA görüşmelerinde yaşanmış tartışmalar dikkate alındığında ve LBA 12. ve 15. maddeleri incelendiğinde 16. maddenin Ege Denizi'ne yönelik genel bir hüküm içermediği ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde 12. ve 15. maddelere ihtiyaç kalmazdı. Bununla birlikte adaların statülerinin belirlenmesine ilişkin 16. maddede mevcut olan *"....kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda - ki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır - her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar."*ifadesi Türkiye'nin de adaların geleceklerine yönelik alınacak kararlarda söz sahibi olduğunu

göstermektedir. Bu sebeple Türkiye, Anadolu'nun 3 nm dışındaki ada-adacık-kayalıklar üzerindeki haklarından vazgeçmediğini göstermektedir.

Sürekli Hakem Mahkemesi'nin Eritre-Yemen anlaşmazlığına ilişkin kararları incelendiğinde;

- LBA 16. madde ile Türkiye'nin Ege Denizi'ndeki adalar üzerindeki haklarından vazgeçmesiyle birlikte bahse konu adalar egemenliği belirsiz adalar statüsüne girmekte ve statüleri ilgili taraflarca (Türkiye ve Yunanistan dahil) belirlenecektir.

- UAD/SHM tarafından adaların aidiyetlerine yönelik "*coğrafi yapısı, adaların durumları, kıyı uzunlukları vb. hususları dikkate alarak oranlılık, hakkaniyet ve nısfet ilkelerine*" dayalı bir karar vereceği değerlendirilmektedir.

LBA'nın imzalanmasından sonra Türkiye ile İtalya arasında Meis Adası ile Anadolu arasındaki ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerine yönelik anlaşmazlıklar yaşanmış ve deniz sınırlarının belirlenmesi maksadıyla 4 Ocak 1932 tarihli TİS imzalanmıştır. TİS'in onaylanarak yürürlüğe girmesiyle birlikte Meis Adası ile Anadolu arasındaki deniz sınırı kesinlik kazanmıştır.

Kardak Kayalıklarını da içine alan bölgedeki ada-adacık-kayalıkların aidiyetlerini belirlemek maksadıyla 28 Aralık 1932 tarihli TİMZ çalışması yapılmıştır. Bahse konu çalışmaya ilişkin;

- İç hukuk ve uluslararası hukuk kapsamında onay süreci tamamlanmamış ve geçerlilik kazanmamıştır.

-1932 tarihli TİS'in onay sürecindeki mektup teatisinde bahsedilmediğinden ve TİS'in onaylandığı *"14 Ocak 1933 tarihli ve 2106 sayılı Kanun'da*" atıf yapılmamış olduğundan TİS'in eki değildir.

İtalya ile Türkiye arasında 1933-1937 yılları arasında TİMZ'in yürürlükte olup olmamasına yönelik mektup teatisi yapılmıştır. Aynı şekilde Yunanistan 1950-1962

yılları arasında TİMZ'in yürürlüğüne ilişkin girişimlerde bulunmuştur. Eğer TİMZ yürürlükte olsaydı ne İtalya ne de Yunanistan girişimlerde bulunmazdı. Bu durum TİMZ'in yürürlükte olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte 1951 tarihli Amerikan haritası ve 1943 tarihli İngiliz haritasında da Kardak Kayalıkları Türkiye sınırları içerisinde gösterilmektedir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1947 yılında imzalanan Paris Barış Antlaşması ile Oniki adalar İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmiştir. PBA 14. ve 43. maddeleri önem arz etmektedir.

Oniki Adalar'ın devredilmesine yönelik olarak LBA ile İtalya'ya devredilirken "….. *adalar ve bunlara bağlı adacıklar ile Meis Adası*" ifadesi, PBA ile İtalya tarafından Yunanistan'a devredilirken "…. *Meis ve bitişik adacıklar*" ifadesi kullanılmıştır.

Uluslararası hukuk kapsamında "*kimse sahip olduğundan fazlasını devredemez*" prensibi gereğince İtalya sadece kendi egemenliğinde olan ada-adacık-kayalıkların devrini yapabilecektir. Bu kapsamda, Anadolu'ya 3.8 nm mesafede bulunan Kardak Kayalıkları, kendisine 5.5 nm mesafede bulunan Kalimnos Adası'na *"bitişik"* değildir ve Yunanistan'a devredilmesi mümkün değildir.

SONUÇ

Ege Denizi'nde 3000'e yakın ada-adacık-kayalık bulunmaktadır. Doğu Ege'de bulunan Yunanistan'a ait olan adalar incelendiğinde birçoğunun Türkiye'ye çok yakın mesafede bulunduğu görülmektedir. Bu adaların birçoğu Yunanistan'a 100-140 nm mesafede bulunmasına rağmen Türkiye'ye sadece 2-5 nm mesafedir. Bu durum hukuken "*yanlış tarafta bulunan adalar*" veya "*yanlış/ters egemenlik altındaki adalar*" olarak tanımlanmaktadır. Bu durum; Ege Denizi'nin büyük bölümünün Yunanistan tarafından kontrol edilmesine, deniz yollarının çoğunluğunun Yunan egemenliğinde olmasına ve Yunanistan tarafından adaların askerî üs olarak kullanılmasına olanak sağlamaktadır.

Yunanistan, Megali İdea hedefleri doğrultusunda uluslararası hukuka aykırı olarak Ege Denizi'ni Yunan gölü haline getirmeye çabalamaktadır. Karadeniz ile Akdeniz arasında bulunan ve önemli bir suyolu olan Ege Denizi, konumu itibariyle Karadeniz'e kıyıdaş devletler başta olmak üzere tüm devletler açısından da önem taşımaktadır. Bu kapsamda, Ege Denizi'nin açık deniz olarak kalması, bu devletler açısından da önem arz etmektedir.

Kurulduğu 1830 yılından günümüze topraklarını yaklaşık 3 kat genişleten Yunanistan'ın izlediği yayılmacı politika iki ülke arasında yaşanan anlaşmazlıkların temel nedenidir. Antlaşmaların Türkiye ile Yunanistan tarafından farklı yorumlanması sebebiyle Ege Denizi'nde deniz sınırı belirlenmemiştir. Bu durum iki ülke arasında birçok anlaşmazlık yaşanmasına sebep olmaktadır.

Ege Denizi'nde, deniz yetki alanları sınırlarının tam olarak belirlenmemiş olması nedeniyle bölgede bilimsel araştırma yapılmasına müsaade edilmemiştir. Dolayısıyla Ege Denizi'ndeki yer altı kaynakları hakkında yeterli veriye sahip olunamamıştır. Ancak yapılan kısmi çalışmalar bölgede hidrokarbon bulunduğunu ortaya koymaktadır. TPAO tarafından da çalışmalar yapılarak hidrokarbon bulunması muhtemel bölgeler belirtilmiştir. Bu durum Ege Denizi'ni ekonomik olarak daha da önemli hale getirmektedir. Ege Denizi'nde kalıcı barış ve istikrar ortamının sağlanması ve iki ülkenin ekonomik değeri olan kaynaklardan faydalanabilmesi maksadıyla

barışçıl ve hakkaniyetli bir şekilde ortak stratejiler üretebilmesi en doğru hal tarzı olacaktır.

Antlaşmalarla isimleri belirtilerek Yunanistan'a devredilen adalar haricindeki, Osmanlı İmparatorluğu'nun halefi olarak Türkiye egemenliğinde olan ada-adacık-kayalıklar üzerinde hak iddia etmesiyle birlikte buraların aidiyetleri tartışılmaya başlanmıştır. Hukuki olarak adacık ve kayalıkların tanımı bulunmamaktadır. Dolayısıyla iki ülke antlaşmaları farklı değerlendirmekte ve buna bağlı olarak farklı sonuçlara ulaşmaktadır. Yunanistan, antlaşmalarla kendisine devredilmemiş ve Türkiye kıyılarına 3 mil mesafe dışında bulunan ada-adacık-kayalıkların da kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Buna karşın Türkiye, Kardak Krizi'yle birlikte antlaşmalarda yer almayan ve aidiyeti tartışmalı ada-adacık-kayalıklar bulunduğunu belirlemiş ve gri alanlar tezini ortaya koymuştur.

Türkiye ile Yunanistan, aralarında mevcut anlaşmazlıklar konusunda dahi mutabakat sağlamış değildir. Türkiye; Egemenlikleri Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada-Adacık-Kayalıklar (EGAYDAAK), Karasuyu, Kıta Sahanlığı, Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), Hava Sahası, Gayri Askeri Statüdeki Adalar ve Arama ve Kurtarma Sahası, Yunanistan ise sadece Kıta Sahanlığı hakkında anlaşmazlık olduğunu iddia etmektedir.

Adaların aidiyetlerine ilişkin olarak; Kuzey Sporat ve Kiklat Adaları ile Yedi Ada Yunanistan'ın egemenliğinde olup anlaşmazlık yaşanmamaktadır. Yunanistan'ın adaları iskâna açma planının ortaya çıkması ve Figen Akad isimli geminin Kardak Kayalıklarında karaya oturması sonucunda iki ülke arasında yaşanan Kardak Krizi'yle birlikte EGAYDAAK anlaşmazlığı ortaya çıkmıştır.

EGAYDAAK anlaşmazlığına yönelik;

LBA'ya ilişkin olarak;

- 12. maddede Anadolu kıyılarının 3 deniz mili içerisindeki ada-adacık-kayalıklardaki Türkiye'nin egemenliğini teyit edilmiş ve 3 deniz mili dışında olup ismen belirtilen adaların Yunanistan egemenliğinde olduğu belirtilmiş,

- 15. maddede Oniki adalar bölgesindeki ismen belirtilen ada-adacık-kayalıkların İtalya egemenliğinde olduğu belirtilmiş ve hukuki olarak kesin tanımı bulunmayan "*bağlı adacıklar*" kavramına yer verilmiş,

- 16 madde ise genel hükümler içermektedir. Dolayısıyla 12. ve 15. maddelerde özel hükümler olduğundan genel hükümler içeren 16. madde uygulanamamaktadır.

Yunanistan, Lozan Barış Antlaşması'nın 16. maddesi kapsamında Türkiye'nin ismen belirtilerek verilenler ile Anadolu kıyılarından üç milden daha yakın olan adalar dışındaki tüm adalar üzerindeki haklarından vazgeçtiğini ve buraların egemenliğinin kendisine geçtiğini iddia etmektedir. Türkiye ise, 16. maddenin genel bir feragat maddesi olmadığını, adalara ilişkin özel hükümlerin bulunduğunu ve bir konuya ilişkin özel hükümler varken genel mahiyette bir hükmün konmasının hukuken uygun olmadığını dile getirmektedir.

LBA'nın imzalanmasından sonra Meis Adası bölgesinde Türkiye ile İtalya arasında anlaşmazlıklar yaşanmış ve 1932 tarihli TİS ile bu bölgedeki ada-adacık-kayalıkların aidiyetleri kesinlik kazanmıştır. Kardak Kayalıkları'na da kapsayan bölge için 1932 tarihli TİMZ çalışmaları yapılmış ancak onaylanmadığından yürürlüğe girmemiştir.

Yunanistan, TİMZ'in TİS'in eki olduğunu ve Kardak Kayalıkları da dahil Menteşe Adaları bölgesinin kendi egemenliğine geçtiğini iddia etmektedir. Türkiye, zaptın uluslararası hukuk kapsamında onaylanmamış, yürürlüğe girmemiş ve tescil edilmemiş olduğundan geçerli olmadığını belirtmektedir. TİMZ'in geçerliliğine yönelik İtalya 1933 ile 1937 yılları arasında, Yunanistan ise 1950 ile 1962 yılları arasında birçok kez girişimde bulunmuş olup bu durum TİMZ'in yürürlükte olmadığının kanıtıdır.

PBA'ya ilişkin olarak; Oniki adalar bölgesinde bulunan ve LBA 15. maddesi ile İtalya'ya devredilen ada-adacık-kayalıkların egemenliği Yunanistan'a devredilmiştir. Uluslararası hukuka göre sahip olunan haklardan fazlası devredilememektedir. LBA 15. madde de Menteşe Adaları'nın İtalya'ya devrine ilişkin *"…. bağlı adacıklar ve Meis"* ifadesi, 1947 Paris Barış Antlaşması ile Yunanistan'a devrine ilişkin *"…. Meis ve bitişik adacıklar"* ifadesi kullanılmıştır. Bu durumda İtalya ya sahip olduğu adaların tamamını devretmemiş ya da kendi egemenliğinde olmayan adaları devretmiş olmaktadır. Bu kapsamda İtalya uluslararası hukuka aykırı olarak sahip olduğundan daha fazlasını Yunanistan'a devretmiş durumdadır.

Uluslararası mahkemelerin Eritre-Yemen anlaşmazlığında olduğu gibi benzer anlaşmazlıklara ilişkin coğrafî yakınlık ve etkinlik kapsamında fener dikme ve işletme, petrol arama izni verme, adalar üzerinde uçuş izni verilmesi, balıkçılık izni verilmesi, artezyen kuyusu açılma izni/emri verilmesi gibi faaliyetleri dikkate alarak kararlar verdiği görülmektedir. Bununla birlikte Ege Denizi gibi benzer özelliklere sahip denizlerde adaları gruplara ayırarak her bir grup farklı kararlar verebildiği görülmektedir. Bu maksatla Yunanistan tarafından EGAYDAAK'lara tek taraflı olarak fener dikilmesi vb. faaliyetler icra etmesi engellenmelidir.

EGAYDAAK'ların karasuyuna sahip olduğu dikkate alındığında, buraların sadece kaya parçası olarak değerlendirilmesi Türkiye'nin hak ve menfaatleri açısından olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. Bununla birlikte Ege Denizi'nin karmaşık yapıya sahip olması ve adaların büyük bölümünün orta hattın ters tarafında Anadolu kıyılarına çok yakın mesafede bulunması DYA'ların belirlenmesi maksadıyla Ege Denizi'ne has çözümler üretilmesini zorunlu kılmaktadır.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki temel anlaşmazlık olan EGAYDAAK sorunu çözüme kavuşturulmadan diğer anlaşmazlıkların giderilmesi mümkün görünmemektedir. Mevcut statüye göre Ege Denizi'ndeki karasularının yaklaşık %5'ini oluşturan EGAYDAAK'ların ileriki dönemlerde yaşanması muhtemel deniz yetki alanları paylaşımı sorununu ortadan kaldıracak, barışçıl ve hakkaniyetli bir şekilde çözüme kavuşturulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda;

- İki ülke arasında tek taraflı dayatmalar olmadan, karşılıklı anlayışa dayalı kesintisiz ve yapıcı müzakereler yapılmalı,

- Anlaşmazlık konuları ile çözüme yönelik beklentileri net bir şekilde tanımlanarak her iki ülkenin hassasiyetlerini gözetecek çözümler üretilmeli, gerektiğinde uluslararası arabuluculuklardan faydalanılmalı,

- Müşterek doğal afet kurtarma ve insani yardım gibi faaliyetler icra edilerek iki ülke arasında güven artırıcı tedbirler alınmalı,

- İki ülke arasında ekonomik, deniz güvenliği, çevre koruma, turizm, balıkçılık vb. alanlarda ortak projeler üretilmelidir.

Karadeniz ve Akdeniz arasında geçişi sağlayan Ege Denizi'nin stratejik ve ekonomik önemi dikkate alındığında, ülkemizin hak ve menfaatlerini korumak maksadıyla Türkiye ile Yunanistan arasındaki temel sorun olan *"Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada-Adacık-Kayalıkların (EGAYDAAK)"* uluslararası hukuk kapsamında Türkiye'ye ait olduğunu kabul ettirmeliyiz.

Bu maksatla bahse konu ada-adacık-kayalıklara ilişkin olarak etkin bir şekilde faaliyetler (fener dikilmesi ve işletilmesi, bilimsel araştırmalar yapılması, artezyen kuyusu açılması, petrol arama izni vb.) icra etmeli, aynı zamanda yoğun bir şekilde hem Türkiye'deki üniversitelerde hem de uluslararası üniversiteler ile ortak akademik çalışmalar yapılarak, Türkiye'nin tezlerinin diğer ülkelerin çıkarlarıyla da uyumlu olduğu uluslararası kamuoyuna anlatılmalıdır.

Bununla birlikte Türk milletinin bu konularda daha bilinçli olması maksadıyla; sosyal medya, TV programları, ilk öğretimden üniversiteye kadar eğitim kurumlarında eğitim verilmesi gibi faaliyetler planlanarak etkin bir şekilde icra edilmelidir.

Denizlerden maksimum şekilde faydalanmalı hem ticari hem de askerî açıdan olabildiğince etkin olunmalıdır. Bu kapsamda Ege Denizi'nde balıkçılık, deniz ticareti

ve yolcu taşımacılığı teşvik edilmelidir. Bunun yanı sıra uluslararası ortamlarda adaların Türkçe isimlerinin kullanılmasına yönelik tedbirler alınmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Akşin, S., Türkiye Tarihi-3 (Osmanlı Devleti 1600-1908), Cem Yayınevi, İstanbul, 2002.

Başeren, S. H., Ege Sorunları, Tüdav Yayınları No:25, Ankara, 2006.

Kuran, S., Uluslararası Deniz Hukuku, Beta Yayıncılık, 2021, İstanbul.

Kurumahmut, A. (1998). Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı, Ege'de Temel Sorun, Egemenliği Tartışmalı Adalar, Ankara, Türk Tarih Kurumu yayınları, 1998.

Pazarcı, H. (2004). Uluslararası Hukuk, Gözden geçirilmiş 2. bs., Ankara, Turhan Kitabevi.

Yaycı, C., Sorular Ve Cevaplar İle Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) Kavramı, Deniz Basımevi, 2019, İstanbul.

Yaycı, C. ve Kurumahmut, A., (2011). Deniz Subayları İçin Temel Deniz Hukuku Barış ve Savaş Dönemi, Deniz Kuvvetleri Kültür Yayınları, 2011, İstanbul.

Yavuz, C., Andlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıkların Hukuki Statüleri de Dahil Menteşe Adaları (Onikiada)'nın Tarihi, Deniz Harp Okulu Basımevi, 2003, İstanbul.

Yaycı, C., Yunanistan Talepleri (Ege Sorunları) Soru ve Cevaplarla, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020, Ankara.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Acer, Y. (2008). Deniz alanlarının sınırlandırılmasında adaların rolü ve devletlerarası uygulama. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 4, No: 16 ss.1-18.

Ak, G., (2014) Ege'deki Hayalet: Türk - Yunan Deniz Sınırı, Durum ve Etkiler, Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD), Yıl 10, Sayı 20 : 255-288.

Ak, G., (2014). Tarih, Deniz Ve Egemenlik: Ege'nin Isporadları "Menteşe Adaları"Nın Dünü Ve Bugünü, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XIV/29 (2014-Güz/Autumn), ss.283-313.

Aka, T., (2019). Türk Yunan İlişkilerinde Adalar, Adacıklar ve Kayalıklar Sorunu (Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Akipek, S.(2000). "Eritre Yemen Hakem Kararı Işığında Kızıldeniz Adalarının Aidiyeti Sorunu", A Ü HFD, C. 49, s. 1-30.

Akkutay, B. L.(2018). “Ege Karasuları Sınırlandırmasında Adaların Etkisinin Uluslararası Hukuk Bakımından Değerlendirilmesi”, TAAD/ Yıl:9/ Sayı:33 / Ocak 2018, 193-209.

Akkutay, B. L.(2024). “Bitişik Bölgede Uygulanan Hukuki Rejim Ve Kıyı Devletinin Yetkilerinin Hukuki Niteliği”, Ankara Hacı Bayram Veli University, Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt : XXVIII, Ocak 2024, Sayı : 1.

Apakan, E.(2021). “Ege ve Doğu Akdeniz Meselelerinin Tarihsel, Hukuki Ve Siyasi Veçheleri Üzerine Tahlil ve Düşünceler”. ODTÜ Gelişme Dergisi, 48 (Aralık), 2021, 155-184.

Balık İ., (2018). Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları ve Kıyıdaş Ülkelerle Yetki Alanı Anlaşmazlıkları, Kent Akademisi, 11 (33), Issue 1.

Başak, Ü. (2023). “Yunanca Kaynaklara Göre Yunan İsyanı’nın İlk Döneminde Yedi Ada.”*Journal of the Faculty of Letters/Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*.

Başeren, S.H., Kurumahmut, A. (2003). Ege’de Egemenliği Devredilmemiş Adalar. Ankara: SAEMK Yayınları.

Bayar, U. (2019). “Türkiye Selçukluları ve Beylikler Dönemi Batı Anadolu'da Türk Denizcilik Faaliyetleri.” (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayıllıoğlu, U., (2010). Uluslararası Hukuk Açısından Ege Karasuları Sınırlandırması (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bayıllıoğlu, U., (2019). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin 121. Maddesinin Doğu Akdeniz’de Etkisi: Meis, Karaada Ve Fener Adası’nın Statüsüne İlişkin Bir Değerlendirme. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIII, Y. 2019, Sa. 2, Ankara.

Ceyhun, G. Ç., (2022). Ege Denizi’ndeki Uyuşmazlıkların Deniz Ulaştırmasına Olası Etkileri. Uygulamalı Bilimler Dergisi, MAS JAPS 7(4): 1017–1023.

Cesur, O., (2005). Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinin Ege Denizindeki Türkiye – Yunanistan Sorunlarına Etkilerinin İncelenmesi ve Türkiye’nin Çıkarlarına Uygun Çözüm Yollarının Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Çelikkol A. O. ve Karabel S., (2017). Türkiye-Yunanistan İlişkileri ve Denizden Kaynaklanan Uluslararası Sorunlar. Bilge Strateji, Cilt 9, Sayı 16 : 13-31.

Dedebağı, O., (2016). Türk Deniz Egemenlik Ve Yetki Alanlarında Ulusal Hak Ve Menfaatler Üzerine Bir İnceleme. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Denizli, C., (2022). Doğu Akdeniz Hidrokarbon Kaynakları Üzerine Jeopolitik Bir Değerlendirme. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Denk, E., (1998). "Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma (Kardak Kayalıkları Ve Spratly Ve Senkaku / Diaouyu Adaları Örnekleri)", Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları Tezler Dizisi: 8, 1999, Ankara.

Denk, E., (1999). "Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma (Kardak Kayalıkları Ve Spratly Ve Senkaku / Diaouyu Adaları Örnekleri)". (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Economides, Constantin P., "Tartışma: Türkiye ile Yunanistan Arasındaki İhtilaflı Adalar, Ege Denizi'ndeki İmia Adaları: Kuvvetle Yaratılan Bir Uyuşmazlık", Fransızca'dan Çev. Mahmut Göçer, Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2,1998-1999, S.2, s.601-629.

Ege Sorunları Paneli. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 167-215.

Ertuğrul, E.Ü., (2017). Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine Göre Kıyı Devletinin Egemen Hakları, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXI, Y. 2017, Sa. 1.

Ferudun, A., (2009). Ege'de, Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Aidiyeti Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Gönülal, O.(2019). "Ege Denizi'nde Türk-Yunan İlişkilerine Balıkçılık Açısından Bakış", Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz, TASAM Yayınları, 2019 : 408-418.

Güncan, E., (2022). Türk Ulusal Basınında Kardak Krizi (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.

Halatçı Ulusoy, Ü., (2013). "Uluslararası Hukuk Açısından Ege Hava Sahasında Türkiye ve Yunanistan Arasındaki Sorunlar". Türkiye Barolar Birliği Dergisi/Kasım-Aralık 2013/Sayı 106, 303-335.

İnce, F., (2013) Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S 53, (Lozan Antlaşması Özel Sayısı), 2013, s. 101-128

Kamalov, R., (2007). "Ege Sorunları". (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Karapınar, N., (2015). Birleşmiş milletler deniz hukuku sözleşmesi ve deniz alanlarına ilişkin bazı Kavramlar. Doğal Kay. ve Eko. Bült., 20: 13-21.

Karğın, Ş., (2010). Ege Adaları'nın Hukuksal Statüsü Ege Sorunları (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Kaynar, M.K. ve Ak, G., (2017). “Ege’de Temel Sorun: Unutul[may]an Türk Adaları”, International Journal of Academic Value Studies (Javstudies) ISSN:2149-8598, Vol: 3, Issue: 8, 88-103.

Keser, U. ve Ak, G., (2013). “Ege’de Yunanistan’ın Türk Adaları: Unutulmayanlar”. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi / 2013-2 (Temmuz-Aralık) (Kıbrıs Özel Sayısı-II) :146-166.

Kızılkan, C., “Türkiye'nin Ege Denizi'nde Deniz Güvenliği ve Gayri Askerî Statüdeki Ege Adalarının Güvenlik Tehdidi, Uluslararası İlişkilerde Güncel Sorunlar”, Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2022, s.140-188.

Kocakaplan, G., (2021). Ege Denizi Sorununa Dair Yunanistan ve Türkiye’nin Tezleri ve Bunların Uluslararası Antlaşmalar/Sözleşmeler Düzleminde İncelenmesi. TUİÇ Akademi.

Kurumahmut, A. (2003). “Uluslararası Andlaşmalara Göre Ege Adaları’nın Egemenlik Devirleri, Ege’de Egemenliği Devredilmemiş Adalar”, SAEMK Araştırma Proje Dizisi 1/2003, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.11-66.

Malkara, F., (2022). “Egemenliği Antlaşmalarla Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu”. Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi / Hitit Journal of Economics and Politics Mart 2022 / Cilt:2/Sayı:1 /March 2022 / Volume:2/Issue:1, 62-69.

Mengeş, Y., (2017). “İkinci Dünya Savaşı’nda Menteşe (Rodos, 12 Ada Ve Meis) Adaları”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XVII/34 (2017-Bahar/Spring), s. 279-318.

Mengi, E.(2020). “Türkiye’nin Ege’deki Gri Adalar Yaklaşımının Hukuki Altyapısı. Ege Jeopolitiği”. Nobel Yayınları, 2020.

Mercan, M. V. & Farımaz, H. E.(2021). “Ege’de Türk-Yunan Geriliminin Kavramsal Haritası ve Tarafların Tezleri”. İNSAMER Rapor 133. Ocak 2021.

Oran, E. (2012). “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Bir Kurum Olarak Bahriye Vekâleti” (Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi).

Önder, A., (2008). “Türk Yunan İlişkileri (Kıta Sahanlığı Meselesi)” (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.

Özgör, F.N., (2021). “Ege Denizi’nde Egemenliği Belirsiz Coğrafi Oluşumlar Sorunu’nu Ortaya Çıkaran Kardak Krizi; Türkiye ve Yunanistan’daki Etkileri”. Troyacademy 6 (2), 643-668.

Özkan, A. (2015). “Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar: Sözleşmeler, İçtihat ve Doktrin”.*The Journal of Academic Social Science Studies*,*31*(1), 367-386.

Özlü, H., (2012). "Arşiv Belgeleri Işığında Balkan Savaşları'nda Ege Adaları'nın İşgali Süreci", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi Journal Of Modern Turkish History Studies XII/25 (2012-Güz/Autumn), s. 9-32.

Özsaraç, H., (2022). "Türkiye, Mısır ve Yunanistan'ın Savunma Harcamaları Denklemi Üzerinden Karaman Denizi (Doğu Akdeniz) Mücadelesi". BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi, 4(1) : 54-71.

Pazarcı, H.(1998). "Ege Adalarının Hukuksal Statüsü", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 1988-Cilt: 43 - Sayı: 3.

Sali, Ö.M., (2022). "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Doğu Akdeniz Adaları". Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi / Cilt: 5 / Sayı:1 / Mart 2022, 38-61.

Sevim, A.(2021). "Doğu Akdeniz Jeopolitiğine Çevreci Bir Yaklaşım- Deniz Mekansal Planlama/ Atlantik'ten Hint Okyanusu'na Geleceğin İnşası", TASAM Yayınları, 2021.

Sönmezoğlu F., (2016), "Son Onyıllarda Türk Dış Politikası 1991-2015", Der Yayınları, İstanbul.

Şanda, B. Ö., (2019). "Hakem Mahkemesi Kararlarında Adaların Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Etkisinin Değerlendirilmesi." *DEHUKAM Journal of the Sea and Maritime Law*,/Cilt: 2/Sayı: 1, 195-317.

Şen, F.Y., (2015). "Türk Milliyetçiliği Ve "Öteki" Algısı: Yunanistan'la Çözülemeyen Ege Sorunu". Türk İdare Dergisi / Sayı 480, 179-228.

Şener, B., (2014). "Ege Denizi'nde Egemenliği Tartışmalı Ada, Adacık, Kayalıklar Sorunu ve Son Durum: Kardak Kayalıkları Kimin?", 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 21 Ocak 2014

Şıhmantepe, A., (2018). "Ege Denizi'nde Egemenliği Tartışmalı Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu: Kardak Bunalımı", 27 May 2018, http://www.turkishgreek.org/.

Tekin Apaydın, D., (2019). "Düz Esas Hatların Belirlenmesinde Adaların Rolü: Adalar Saçağı Bilmecesi". Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 25, Sayı 2.

Tekin, B, F., (2019). "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı". (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Tepealtı, F. (2022). Kıta sahanlığı: Teori ve uygulama boyutu bağlamında bir değerlendirme. International Journal of Geography and Geography Education (IGGE), 45, 174-196.

Turan, C., (2016). "Türk-Yunan İlişkileri ve Ege Sorunları" (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.

Yenginar, A. (2024). “Kıyı Uzunluğunun Diğer Deniz Gücü Unsurları İle İlişkisi: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) Ülkeleri Analizi.” *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, *14*(27), 158-169.

Yenigün, C., (2010). “Ege’de Barış Yolunda Donmuş Sorunlar. Dünya Çatışmaları”, Cilt:1, 3. Baskı, 2010, 706-726.

Yıldız, M., (2018). “Kardak Krizi Özelinde Türk-Yunan İlişkileri”.

Yumuşak, T., (2021). “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Sorunu ve Türkiye Bakımından Değerlendirme”, *Terazi Hukuk Dergisi*, 16(174), 325-345

Zafer, R., (2007). “Ege Denizindeki Aidiyeti Tartışmalı Coğrafi Formasyonların Hukuki Durumu” (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

3. Elektronik Kaynaklar

Aydın, F., Ege Denizi’ndeki Adalarımız İşgal Altında!, https://stratejikortak.com., 2016. Erişim tarihi: 25 Kasım 2024

https://mavivatan.net/ , Erişim tarihi: 15 Haziran 2024

http://natura2000.eea.europa.eu/, Erişim tarihi: 15 Kasım 2024

https://www.qha.com.tr/Türkiye'den Zürafa Adası hamlesi: Bölgede tatbikat yapılacak! - QHA - Kırım Haber Ajansı, Erişim tarihi: 15 Kasım 2024

https://www.cnntürk.com.tr/Son dakika haberi! İşte Yunanistan'ın görmek istemediği 4 örnek karar - Dünyadan Haberler - Sayfa 1 (cnnturk.com), Erişim tarihi: 15 Ağustos 2024

http://www.mfa.gov.tr/baslica-ege-denizi-sorunlari.tr.mf. TC Dışişleri Bakanlığı, “Başlıca Ege Denizi Sorunları”, Erişim tarihi: 10 Ağustos 2024.

http://www.aksiyon.com.tr/Hakan Fidan: Türkiye-Yunanistan İlişkileri İçin İyimserlik Var, Erişim tarihi: 18 Kasım 2024

http://www.geocities.com/turkishgreek Türk-Yunan İlişkileri Forumu - Egemenliği Devredilmemiş Coğrafi Formasyonlar (turkishgreek.org), Erişim tarihi: 18 Kasım 2024

http://www.turk-yunan.gen.tr/ Türk-Yunan İlişkileri - Ege Adaları Ve Anlaşmazlıklar - Forsnet (archive.org), Erişim tarihi: 18 Kasım 2024

http://www.youtube.com/watch?v=4leSX8Tvpso/Egemenliği Devredilmemiş Adalar (1-5) Eagean Islands That Are Not Transferred By Treatıes - YouTube, Erişim tarihi: 15 Temmuz 2024

https://strasam.org/ua-iliskiler/uluslararasi-sorunlar/yunanistan-ve-turkiye-arasinda-karasulari-neden-durulmuyor-895, Erişim tarihi: 10 Mart 2025

https://www.21yyte.org/assets/uploads/other/, Erişim tarihi: 03 Mart 2025

https://www.21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/milli-guvenlik-ve-dis-politika arastirmalari-merkezi/ege-denizinde-egemenligi-tartismali-ada-adacik-kayaliklar-sorunu-ve-son durum-kardak-kayaliklari-kimin, Erişim tarihi: 05 Temmuz 2024

https://www.sozcu.com.tr/Yadırgamayın, Yunanistan bunu hep yapıyor! - Saygı Öztürk - Sözcü (sozcu.com.tr), Erişim tarihi: 29 Eylül 2024.

1958 Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi.

1982 Birlemiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi.